

A MAGYAR
FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
KÖNYVTÁRA.

SZERKESZTŐ

LÓCZY LAJOS.

~~~~~ IV. KÖTET. ~~~~~

SZAVÓJAI LAJOS AMÁDÉ

abruzzói kir. herceg

AZ „ÉSZAK CSILLAGA“

(„STELLA POLARE“)

AZ ÉSZAKI SARKTENGGEREN

1899 – 1900.

OLASZBÓL FORDÍTOTTA

DR. DARVAI MÓRIC.

A TEPLITZ-ÖBÖL KELETRŐL TEKINTVE.

SZAVÓJAI LAJOS AMÁDÉ

abruzzói kir. herceg

AZ „ÉSZAK CSILLAGA“

(„STELLA POLARE“)

AZ ÉSZAKI SARKTENGHEREN

1899—1900.

207 képpel, 24 melléklettel, 2 panorámával és 3 térképpel.

OLASZBÓL FORDITOTTA

D^R. DARVAI MÓRIC.

I. KÖTET.

BUDAPEST

LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

os. és kir. udvari könyvkereskedés kiadása

108586

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Minden jog fentartva.

102283

SZAVÓJAI LAJOS AMÁDÉ ABRUZZÓI HERCEG.

TARTALOMJEGYZÉK.

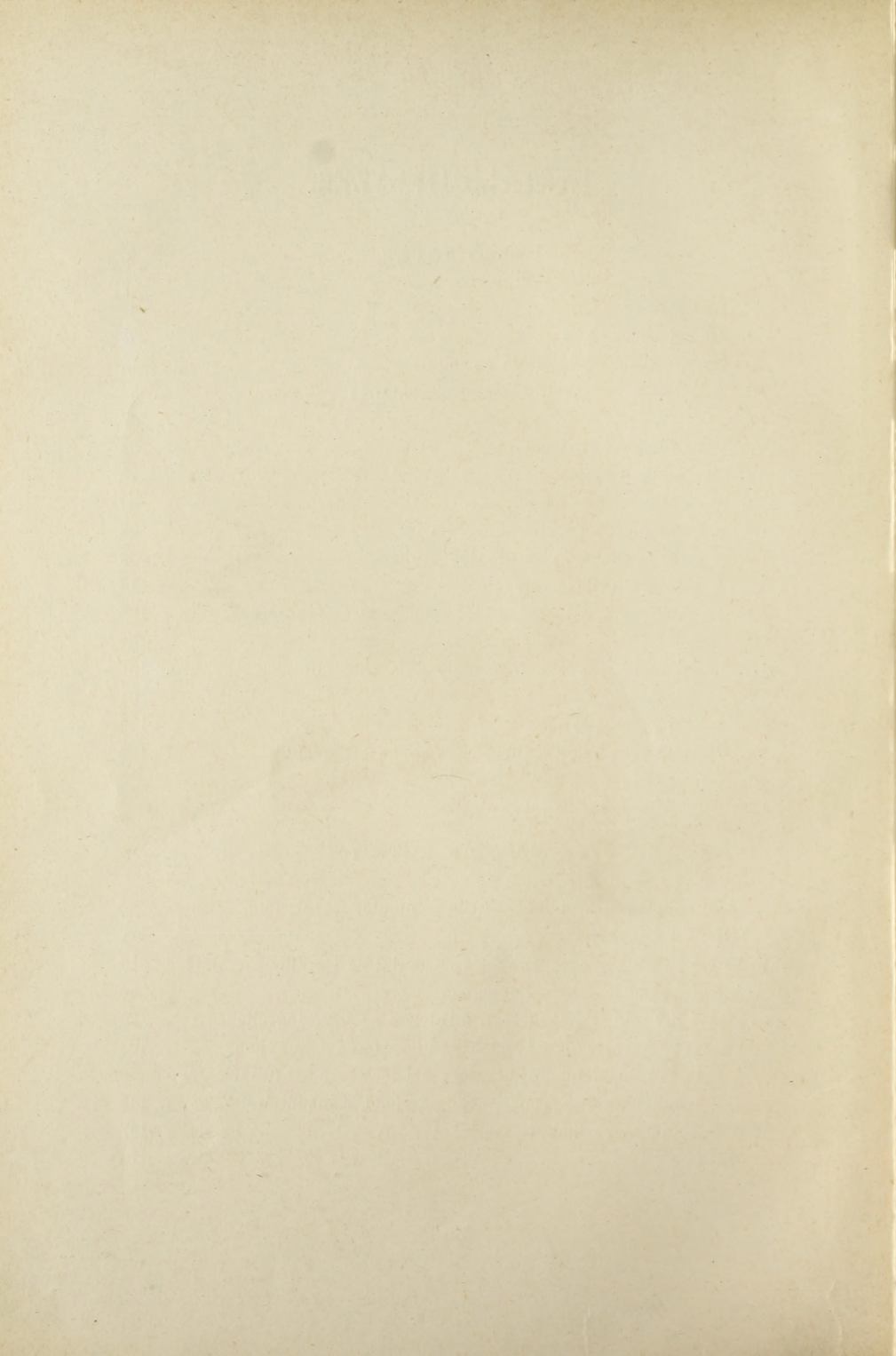
ELSŐ KÖTET.

	Lap
BEVEZETÉS	VII
I. Az expedíció terve	1
II. Az expedíció előkészítése és indulása	13
III. A Barents- és Viktória királynő-Tengerben	33
IV. „ „ „ „	47
V. Rudolf-főherceg-szigete	62
VI. Elhagyjuk a hajót	78
VII. Az utolsó világos napok	89
VIII. A sarki éjtszaka, Karácsony és Újév	98
IX. A sarki éjtszaka és az úti előkészületek	106
X. A szánka-expedíció útrakelése	116
XI. Aggodalmas várakozás az első csoport visszaérkezésére	138
XII. Cavalli és Cagni visszatérése	138
XIII. Cagni sarki rekordja. Nem lehet a sarkhoz eljutni?	151
XIV. Az északsarki nyár	161
XV. A hajó kiszabadítása	168
XVI. Visszatérés a Flóra-fokhoz. Norvégiába érkezésünk	182

MÁSODIK KÖTET.

I. Előkészületek a szánkaexpedícióra. Indulás észak felé. Visszatérünk a kunyhóba	1
II. Az expedíció végleges útrakelése. Querini és Cavalli visszatérése	19
III. A legnagyobb északi szélességben	49
IV. Vissza dél felé. Kétségbeesett küzdelem az úszó jég ellen	79
V. Éhezünk. A szárazföld közelében. Visszatérés a kunyhóba	103
Achille Cavalli Molinelli főtörzsorvos jelentése a 83° 16' szélességű parallel-körtől a Teplitz-öbölíg terjedő szánkaútjáról	145
A második csoportnak visszatérése	147
JEGYZET	176

BEVEZETÉS.

Az „*Észak Csillaga*“ hajón elindult expedíció célja volt valamely szárazföld partjának hosszában lehetőleg messze északra hatolni, ott telelni és szánkákkal a Sark felé törekedni. A célpontot elérni nem sikerült, de a CAGNI parancsnoktól vezetett szánkaexpedíció oly szélességig nyomult, melyet eddig senki sem ért el; és ezzel bebizonyult, hogy elszánt, akadályokkal megküzdeni képes emberek, nagyszámú és válogatott kutyák segítségével, az Északi-Jeges-tengeren a legmagasabb szélességi körig eljuthatnak.

Gyakran vitatták már a sarkexpedíciók hasznát. Az erkölcsi előny, melyet ily expedíciók nyújtanak, már magában elegendő szerintem, hogy a hozott áldozatokért kárpótlásul szolgáljon. Valamint az egyének a mindennapi küzdelmekben a nehézségek legyőzése által új erőt nyernek még nagyobbakkal való szembeszállásra, úgy a nemzetek is oly sikerekből, melyeket fiaik arattak, bátorságot és kitartást merítenek, hogy nagyságuk és jólétök érdekében fokozott mértékben folytassák a küzdelmet.

Olaszok és norvégek vettek részt az expedícióban. A jég között való hajózásban jártas norvégek és EVENSEN kapitányuk önérdek nélküli és készséges segítségének köszönhető, hogy az „*Észak Csillaga*“ oly magas szélességig hatolt, amíg más hajó északi Európa hosszágában még nem jutott el. A CAGNI parancsnoktól vezérelt szánkaexpedíció olasz tagjainak minden megpróbáltatásban helytálló bátorsága, makacs kitartása, mindennemű nélkülözések

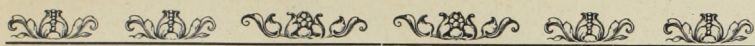
és kényelmetlenségekkel szemben tanúsított fizikai és erkölcsi ellenálló ereje Olaszországnak az első helyet biztosította ama nemzetek között, melyek a Sarkhoz legközelebb jutottak.

Olaszok és norvégek ez utazás alkalmával úgy viselkedtek, mintha ugyanazon nemzet fiai volnának. Nemcsak alárendeltjeim, hanem társaim voltak utamban. Mindnyájuknak hálával tartozom tehát, mert egyetértő működésük biztosította ezen expedicióm sikerét. Hálás kegyelettel emlékszem meg ama derék bajtársaimról, kik — számszerint hárman — a szánkaexpedició áldozataivá lettek. Tisztelet illeti őket, kik egy nemes eszméért feláldozták ifjú életüket; a magam, az „*Észak Csillaga*“-béli társak és a művelt világ bámulata szolgáljon vigaszul gyászbaborult családjaiknak.

Mielőtt e bevezetést befejezem, kötelességemnek tartom köszönetet mondani MORIN altengernagy és tengerészeti miniszter ő excellenciájának, ki megengedte, hogy a munka nagy részét a kir. hidrográfiai intézetben végeztessem, valamint mindazoknak, akik az elbeszélő vagy tudományos rész megszerkesztésében segítségemre voltak.

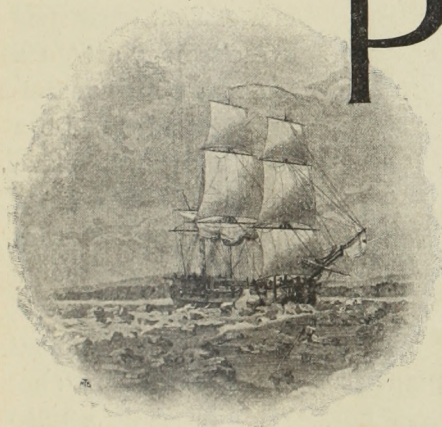
November, 1902.

ELSŐ FEJEZET.

Az expedíció terve.

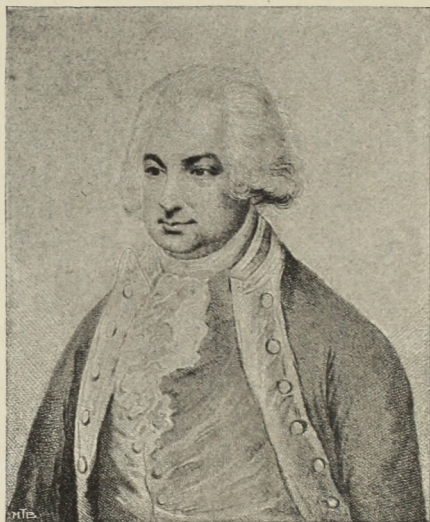

Póluskereső expedíció, — vagyis olyan, melynek egyedüli célja elérni az északi sarkot, a vállalat nehézségénél fogva és mert korlátolt a haszon, melyet nyújthat, eddigelé még kevés létesült.

Az angolok már a XVIII. századtól kezdve oly módon igyekeztek a Kelet szélső tájára eljutni, hogy a Sarki-Tengerben észak felé hatol-

tak előre. HUDSON HENRIK utazásai után másokéi következtek, melyeket nem érdemes említeni, mígnem 1773-ban a britt kormány C. J. PHIPPS kapitányt a *Racehorse* és *Carcass* hajókkal kizárólag avégett küldte ki, hogy a Sarkot igyekezzék elérni. A Spitzbergen-szigetektől északnak tartva, a jég miatt kénytelen volt PHIPPS 80° 48'-nyi szélességnél megállani; és ha egyik-másik cethalászkapitány vitorlášhajón el is tudta érni a szélesség 81½ fokát, NORDENSKIÖLD báró pedig a *Sofia* gőzhajóval ugyanazon a tájékon 84° 42'-nyire haladt, kísérletekből mindazáltal kitűnt, hogy a szárazföldtől nagy távolságban járó hajó nem képes a Sark-Tengeren előrehaladni.

De ha a jég akadályozta a hajók haladását, miért ne tettek volna kísérletet szánkákkal éppen a jég hátán? PARRY angol haditengerészeti parancsnok útnak indult a *Heklá-n*, melyet 1827. júniusában a *Treurenberg-öbölben*, a Spitzbergen-

C. J. Phipps, hajóparancsnok.

szigetek északi partján hagyott hátra. Két csónakon, mely úgy volt készítve, hogy szánkául is szolgálhatott, három tiszttel és 24 emberrel, 71 napra való élelemmel ellátva, észak felé evezett, hogy azután a jégen tovább vonszoltassa járműveit. De a jég nem volt síma, akadály nélküli síkság, mint hallomás szerint hitték, hanem gátak (turalások) szeldelték, melyeken át kellett

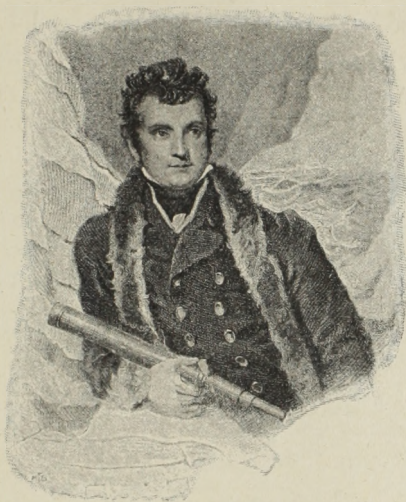
hurcolni a csónakot, valamint nagyszámú csatornák, ahol kénytelenek voltak hol vízre bocsátani, hol pedig a tulsó parton ismét kiemelni a csónakokat és ezek terhét folytonosan ki- és berakni. Aztán a magas hőmérséklettől lágy hóban övig merültek a tengerészek.

Habár ily módon csak sokkal rövidebb ideig tartó menetek voltak lehetségesek, mint előre tervezték, PARRY mégis mindjobban észak felé nyomult, folyvást remélve, hogy a nehézségek, amint előbbre jut, csökkenni fognak. De a jég állapota nem változott, sőt az egész tömeg dél felé, naponta négy mérföldnyire is elmozdult; ennél fogva PARRY elindulása után 36 nappal 82° 45 percnyi sebesség alatt visszatérést parancsolt. Sok éven át az említett szélességnél magasabbra senki sem tudott eljutni és PARRY

kísérletéből kitetszett, mily nehéz — különösen nyáron — a Sark-Tengeren szánkákkal előrehaladni.

Az angol haditengerészeti hivatal 1875-ben a harmadik direkt sarkexpedíciót is útnak eresztette. Az előző utazások tanulsága az volt, hogy hajókkal és szánkákkal egyaránt nehéz előre jutni. Most azt remélték, hogy a Grönland és Amerika által határolt medencében, a part mentén lehetséges lesz a 83-ik vagy 84-ik fokú párhuzamkörig felhatolni, azután pedig a telet követő tavaszkor a Sarkig nyomulni.

W. E. Parry, hajóparancsnok.

A NARES hajóparancsnok alatti expedíció két hajóból állt, az *Alert*- és a *Discovery*-ből. Ezek közül az egyik a mondott medencében, amennyire lehetett, északra hatolt volna, míg a másiknak biztos kikötőben meg kellett állnia, hogy az előbbinek valamely szerencsétlensége esetében a legénységet hazaszállíthassa. A Smith-szoroson át a Kennedy-csatornába jutottak a hajók, innen pedig a Lady Franklin-öbölbe. Itt hátra maradt a *Discovery* 81° 44' szél. alatt, míg az *Alert*, mely a Robeson-csatornát hajózta be a Grant-féle szárazföld mentében, 82° 27 pernyi szélességig jutott. Ősszel, a part irányának meghatározása végett tett kirándulásokból kitűnt, hogy ez az irány nyugati; így tehát megghiúsult a remény, hogy a part egyes pontjain a sarkexpedíció céljaira felhasználható készleteket lehet elhelyezni.

A következő tavasz kezdetén NARES azonban mégis útnak indította A. H. MARKHAM hajóparancsnokot egy tiszt és

15 ember kíséretében, három szánkával és hetvennapirelelemmel. Vesződséges és lassú volt a haladás, mert a nagyon súlyos teher szállítására ugyanazt az utat többször kellett megtenni. Óriási erőlködéssel $83^{\circ} 20'$ szélességig jutottak; ott meg kellett állani, mert ki volt merülve a legénység, sőt egy részén skorbut jelei is mutatkoztak. A hajóhoz vissza mindegyre súlyosabb körülmények között térhettek. A szállítmányok terhéhez hozzájárultak a szánkákön vitt betegek; és nehezen érhetett volna az *Alerthez* az expedi-

W. E. Parry kísérlete a Sarkhoz eljutni.

ció, ha ennek egyik tagja fel nem keresi a hajót, hogy segítséget hozzon magával. Ilyformán egy kevéssel meghaladták azt a szélességet, melyet már PARRY is elért, de nem ugyanazon az úton, habár időpontul a legkedvezőbb hónapokat választották.

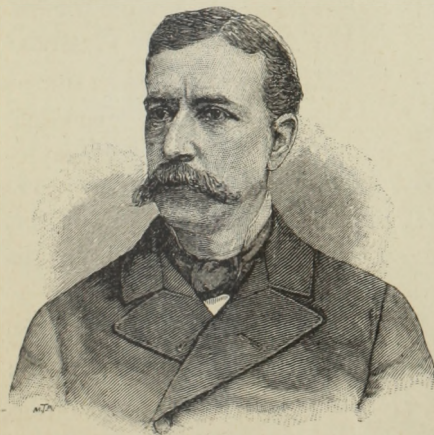
Néhány évvel utóbb, 1882-ben, az Egyesült-Államoknak sikerült a sarki *rekord*-ot, melyet Anglia annyi éven át oly féltékenyen őrzött, magához ragadni. Mialatt A. W. GREELY tudományos célú expedíciója a Lady Franklin-öbölben tartózkodott, J. B. LOCKWOOD, Grönland partja mellett haladva, szánkákkal $83^{\circ} 24'$ szélességig jutott. Csak négy mérfölddel haladta túl MARKHAM útját, holott 43 mérfölddel kisebb szé-

lességű pontról indult ki. Ez, mig egyrészt úgy látszott, arra vall, hogy északra haladás céljából előnyös a szárazföldet követni, másrészt újabb bizonyosság volt arra, mily nehéz a Sarkot elérni.

NANSEN tanár volt hivatva rá, hogy új bátorságot öntsön azok lelkébe, kika Sarktitkának fátyolát föllebenteni óhajtották, de az utolsó expedíciók csekély eredménye miatt elcsüggedtek. Eddig azt a rendszert követték a sarkkutatók, hogy hajón valamely szárazföld partja

mellett a lehető legészakibb szélességig haladtak, ahol télen mintegy megvetették a lábukat, hogy a következő tavasz-

szal szánka-expedíciót indíthassanak ; ehelyett NANSEN-nek az a gondolata támadt, hogy felhasználja azt az áramlatot, mely a Jeges-Tenger medencéjében keletről nyugat felé sodorja a jégtömeget, és ez utóbbival viteti tova magát hajóstul. A 84-ik fokú szélességi körnél, abban a meggyőződésben, hogy a *Fram* a jégáramlat

J. B. Lockwood, kapitány.

(drift) segítségével nem fog a Sarkhoz érni, elhagyta hajóját, hogy egyetlen egy kíséreléssel a Sarkig hatoljon és onnan a

A. H. Markham, hajóparancsnok.

Ferenc-József-szigetcsoport felé vegye útját. Kutyákkal huzatta szánkáit; az időről-időre feláldozott állatokat táplálékul odadobta a megmaradtaknak; eleve lemondott, mikép már előzőleg Grönlandban, a visszatérhetés minden reményéről, és ekkép a bátor kutatónak sikerült egy óriási lépéssel túlhaladni azt a parallelkört, amelyhez előzői is eljutottak, és annyira kiterjesztette az Északi Jeges-Tenger

ismert övét, hogy már csak 420 kilométer volt hátra magáig a Sarkig.

Fridtjof Nansen.

Az a feltevés, hogy a már ismert földről északra más nagyobb kiterjedésűek nincsenek, szükségképen azt a hitet vonta maga után, hogy a Sark elérése céljából hosszabb utat kell tenni a Jeges-Tenger mozgó jég-felületén. De arra gondolni sem lehetett, hogy a jég hátán élelmiszerek készleteit helyezhessék el, és az utazás könnyítésére az expedíció kiinduló pontját, amennyire

csak lehetett, északon kellett kijelölni. Mit kellett evégből tenni? Ismét a jégáramlattal vitetni a hajót, vagy a lehetőség határáig, a már ismert utakon, valamely szárazföld partját követni.

A *Fram* kísérletét megismételni és engedni, hogy jobban kelet felé a jég körülzárja a hajót: annyit jelentett volna, mint három, talán négy évet is a Sark-Tengeren tölteni, az expedíciót két vagy három év múlva csupán a szánkákkal fejezni be, egyszersmind élelmiszerekről gondoskodni, még pedig biztos módon, a Ferenc-József-szigetcsoport táján, ahol a szányaexpedíció visszatértekor ismét partra

szállt volna. Tisztelet-becsület NANSEN-nek, ki tudva, hogy ily sokáig kell a Sark-Tengeren tartózkodnia, mégis erre szánta el magát. De én, bármennyire óhajtottam a Sarkig eljutni, még sem szerettem volna éveket tölteni e pusztá és jéggel borított vidéken. Az a veszély, hogy valamely nyavalyában elhullhatnak a kutyák, a kockázat, melynek alá van vetve a vállalat, ha a hajót körülzáró jég áramlatára bizzuk magunkat (oly utazási mód, mely a jó siker ugyanoly valószínűségével ismételhető ugyan, de bizonyos tekintetben mégis kiszámíthatatlan, még a *Fram* mintájára készített hajón is), mindez visszatartott NANSEN példájának követésétől, mely különben legjobb volt, mert ez úton legközelebb jutott az expedició célpontjához és egyúttal lehetségessé vált a szánkázáshoz a szárazföldtől távoleső helyen, tehát kevésbbé összetorlódott jégen hozzákezdeni.

Az *Alert*, mely a Grant-féle szárazföldön 80° 27' szélesség alatt telet, volt az a hajó, mely partot követve, a legészakibb pontra ért. Tekintettel arra, hogy gőzhajókkal, ha nem is mindig, de gyakran lehetett a Grönland és Amerika között lévő medencében előre haladni, ez az út volt a legtermészetesebben kínálkozó. De ebben az irányban már két felfedező utazás történt, egy norvég a *Fram* és egy amerikai a *Windward* hajóval. Ez expedíciókra és a MARKHAM elé tornyosult nehézségekre gondolva, elhatároztam, hogy az említett utat mellőzöm és a Ferenc-József-szigetség felé indulok, melyről bizonyosan tudható, hogy körülbelül a 82-ik fokig terjed. PAYER, NANSEN és JACKSON megfigyelései alapján fel lehetett tenni, hogy hajón el lehet jutni a szigetségben legészakibb fekvésű Rudolf-főherceg-szigetre. Majdnem biztosra vehető, hogy a Barents-Tengeren át lehet kelni a Flóra-fokig; és ha a hajó nem hatolhatott el a csoport legészélső északi végeig, az észak felé fekvő szigetek mindenestre könnyíthették a szánkautazást.

Mint hogy nem volt bizonyos, hogy a Rudolf-főherceg szigetét elérhetjük-e, arra az eshetőségre is kellett gondolni,

hogy a száнкаexpedíció a Flóra-foknál körülbelül 80°-nyi szélességben kezdi útját. E ponttól azonban az északi sarkig 1110 kilométert kellett volna megtenni és ugyanannyit aztán visszafelé, összesen tehát 2220 kilométert. Ekkora távolságot volt-e mód megjárni a rendelkezésre álló eszközökkel ama pár hónap alatt, midőn az utazás egyáltalában lehetséges volt?

WRANGELL báró Szibíria keleti részében, kutyáktól vontatott szánkákon, melyeket vissza-visszaküldött, mihelyt az élelmiszerek elfogytával valamelyikök teher nélkül maradt, a tengerpart mellett 1821—1823-iki években végrehajtott négy expedíció alkalmával 1200 km. utat 22 nap alatt, 1295 km.-t 36, 1450 km.-t 57 és végre 2440 km.-t 78 nap alatt járt be.

PEARY a grönlandi *Inlandis* (jéggel borított belföld) Mac Cormik-öblétől a Függetlenség-öbölíig 1892-ben és 1895-ben 823 km. utat 140 nap alatt tett meg. Az volt tehát a kérdés, hogy ami megtörtént Szibíria tengerpartja mentében és a grönlandi *Inlandis*-ban, sikerrel megkísérelhető-e az északi Sark-Tenger jegén is.

NANSEN az utazásra legkedvezőbb időben, március 14-től május 15-ig, naponta átlag csak 10 km.-re vitte. Ha WRANGELL és PEARY menetsebességével 100 nap elegendő lett volna a Sarkig és vissza, 2200 km. bejárására, NANSEN gyorsaságával ugyane célra 200 nap kellett. Ámde a Sarkvidéken, amíg a tél tart, a sötétség miatt nem mozdulhatni, nyáron pedig a hó meglágyul, tavak és csatornák képződnek és ezért nehéz előrehaladni; következésképp február, március és május hónapokban az utazásra legfeljebb 90—100 nap fordítható. Íme, ez az oka annak, hogy NANSEN napi útjait véve alapul, miért nem lehetett az expedíciót még csak meg is kísérelni.

A Sark-Tengernek jegén való gyors utazás a tavasz folyamában főleg azért oly nehéz, mert még erős hidegben is csatornák, másrészt pedig az egymásra torlódó jégmezők nyomása folytán turalások támadnak. Annak a késedelem-

nek elhárítására, melyet a csatornák okoztak, mit sem lehetett tenni. A turalásokon keresztül azonban sok, nem nagyon megterhelt és egyenkint egy ember által hajtott szánkával rendelkezve, sokkal gyorsabban lehetett számos férfikar egyesített erejével utat vágni. Az aránylag sík helyeken már úgyis könnyű volt boldogulni. Remélhettem, hogy szaporítva az emberek számát, míg annyian lesznek, mint az expedíció szánkái, felülmúlom NANSEN átlagos gyorsaságát és akkorát érek el, mint PEARY és WRANGELL.

Feltéve, hogy sikerül naponta átlag 22 km.-t megtenni, hogy egy-egy szánka, melyet nem egészen sík téren 8 kutya húzna, legfeljebb 280 kilogramm súlyú, hogy egy-egy ember napi ételme, mint más fölfedezési utak alkalmával is, 1250 gramm, minden kutyaé pedig 500 gramm, elhatározva továbbá azt, hogy a kutyák

Nansen és Johansen a Sark tengeren, 1895.

rendre feláldoztatnak és a megmaradóknak eledelül szolgálnak, a megoldandó feladat az volt: mikép lehet a Sarkhoz eljutni és onnét a hajóhoz visszakerülni. A 2200 km.-nyi óriási távolságot direkte nem járhatta be egyetlen egy csoport ember. Vagy nagyon meg kellett rakni a szánkákat, vagy miként NANSEN is tette, ilyent többet beszerezni, mint ahány ember volt. Elkerülhetetlennek mutatkozott a legészakibb szárazföldi helyeken élelmiszereket felhalmozni, onnan pedig e célra való segédcsoportokkal tova szállítani a néhány egyén előreküldéséhez szükséges ételmet. Ezért az expedíciót három csoportra kellett osztani. Az első csoport feladata volt a Fligely-foktól a 85-ik szélességig hatolni, egyszersmind

annyi élelmet vinni magával, hogy az elég legyen ez első időszak alatt az egész expedíciónak és önmagának fenntartására a hajóhoz való visszatértéig. A második csoportnak a 88-ik szélességig kellett haladnia, az expedíció többi része és a maga számára való élelmiszerekkel. Végre a harmadik csoport a 88-ik parallelkörtől a Sarkig hatolt volna. Nem vettük tervbe, hogy a csoportok visszatértükben a Fligely-fok készleteit használhassák, mert különféle okok kényszeríthették őket, hogy útközlől letérjenek és egyenesen a Flóra-foknál levő hajó felé tarthassanak.

Az ekkép kieszelt tervnek kétségtelenül voltak hibái. Ezek között legnagyobb a személyzet nagy száma és a szükséges hozzávalók temérdeksége. Bár az indulás előtt meg lehetett válogatni az expedíció tagjait, nem volt remélhető, hogy valamennyi az új életmódra alkalmasnak fog bizonyulni; így tehát annál számosabb késedelmet okozó véletlenség merülhetett fel, minél népesebb karaván verődött össze. De több jó oldala is volt a tervnek: hogy az expedíció tagjai közül ki lehetett választani azokat, kik az utat folytathatják, és visszaküldeni a gyöngéket; az anyagkészlet nagy mennyisége, úgyhogy azt, ami használhatatlanná vált, újjal pótolhatták, nem vesztegetve az időt a helyrehozásra, végre a kuttyák tetemes száma, minthogy azok nemcsak a szánkákat húzták, hanem oly élelemtartálékul is szolgáltak, mely nem szorult külön szállításra.

Első szándékom az volt, hogy a Ferenc-József-sziget-ségre vitetem magam s egy szigeten házat építék, de a hajót nem teleltetem ott. Ép így tettek volt WELLMAN és JACKSON. Minthogy azonban nem volt bizonyos, hogy a hajó sértetlenül visszatérhet, és azt is feltételezhettem, hogy a hajó nagyobb kényelmet fog nyújtani az expedíció tagjainak, elhatároztam, hogy a tél tartama alatt a hajót magát fogom lakóhelyül használni.

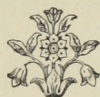
Az új sarkexpedíció terve tehát a következő volt: Archangelből, semmiesetre sem július 10 után, indulni a

Flóra-fok és Northbrook-sziget felé, ahol nyolc hónapra való élelem és négy csónak visszamarad. Behatolni a Viktoria királynő tengerébe és ott a Ferenc-József-szigetecsoport nyugati részén, a lehető legészakibb ponton biztos horgonyozási helyet keresni. Ősszel és tavaszkor szánkaexpedíciókra menni, részint élelmiszereknek — ameddig csak lehet — északra szállítása, részint pedig magasabb szélességek elérése végett. Ez expedíciókból nyár elején visszatérve, a telelés helyét elhagyni és, ha már nagyon késő, ott másodszor telelni; a következő évben hajóval, vagy anélkül, visszatérni a Flóra-fokhoz. Ősszel netalán bekövetkező hajótörés esetében a hajón és a Flóra-fokon hagyott élelmiszerekből megélni a segélyhajó megérkeztéig, amely az indulás után két évvel el fog e helyre indulni. Ha másképp nem lehet, a Flóra-foknál visszamaradt csónakokkal visszavonulni a körülményekhez képest Novaja Zemla vagy Spitzbergen felé.

A szánkaexpedíció következőkép volt tervezve: Tizenkét ember, 96 kutya és 12 szánka tavasszal, mihelyt lehetséges, útra kel a telelés helyéről az őszkor lerakott készletek helyére, innen pedig, elhagyva a szárazföldet, a jégen a Sark felé. Az élelmiszer mennyisége akkora legyen, hogy három csoport, mindegyik négy-négy emberből álló, 40, illetőleg 70 és 90 napig beérje vele. Az első, 40 napi élelemmel ellátott csoport, a Fligely-foktól 82° szélesség alatt indulva, 15 napi menet után fordul vissza. A második csoport 70 napi élelmével 30 napi menetelés után fordul vissza; a harmadik csoport 40 napon át törekszik a Fligely-foktól, amennyire lehet, a Sark felé haladni. Az egyes csoportok, amint különváltak, egymástól függetlenek. Remélhetőleg a Fligely-foknál felhalmozott élelmikészlet elegendő a három csoport számára és sikerül a harmadiknak a Sarkhoz eljutni, azután pedig a szélesség 80-ik fokánál feltételezhető hajóhoz visszatérni. A terv nem változik, bármilyen a naponta befutható távolság.

Az expedíció nemcsak arra törekszik, hogy a lehető legmagasabb szélességig eljusson, hanem szélességi és földmágnességi észleléseket is tesz, hogy ahova ellátogat, az illető helyekre vonatkozó meteorologiai és hydrográfiai ismereteket szaporítsa és minden lehető adatot összegyűjtson a Ferenc-József-szigetcsoport állat- és növényvilágáról.

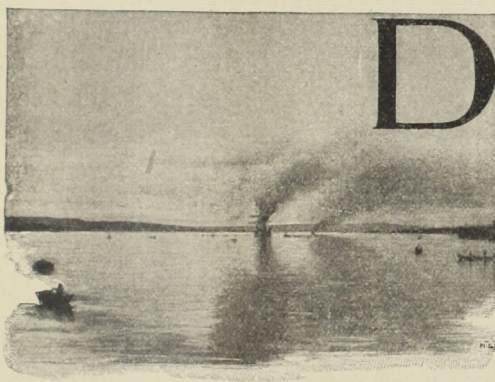

MÁSODIK FEJEZET.

Az expedíció előkészítése és indulása.

Derekabb szolgálatot mint a kutya, bizonyára egy állat sem tehet azok közül, melyek a sark-tengerek jegén való szánka-expedíciók alkalmával az embernek hasznára válhatnak. Előnye, hogy szükség ese-

tében a maga fajtáját is megeszi, mit sem a ló nem tesz, sem a rén-szarvas. Nem nagy a súlya és könnyen szállítható akár jégdarabokon is. Ha elpusztúl, az erővesztés, mely ebből származik, kicsiny ahhoz képest, melyet valamely rén-szarvas vagy ló veszte okozna.

A szánka elé való legjobb kutyák Grönlandban és keleti Szibiriában találhatók ; de Grönlandban a dán kormány eltiltotta azok kivitelét és nehéz volt őket keleti Szibiriából megkapni. Elég jó kutyákat ennélfogva nyugati Szibiriából szereztünk be ; 120-ra megrendelést kapott 1898 júliusában TRONTHEIM SÁNDOR (ugyanaz, aki NANSSEN-nek szállított kutyákat). Mély hálára kötelezett HENRY ARTHUR COOKE úr, az archangeli angol konzul, aki szíves volt az expedíció érdekében TRONTHEIM-mal az összeköttetést közvetíteni.

Az 1899-ki januárban áruba bocsátott hajók között erős szerkezet és a gép jósága tekintetében legjobb volt *Jason*, fókavadászatra berendezett cethalászhajó. Ez Sande Fjordban készült 1881-ben, 570 tonna terhet hordhatott. Ime méretei: földélzet hossza 40 m., szélessége 9·25, halászsatra szolgáló része 5—5·20 m. A 60 lóerejű gőzgép óránként 6—7 tengeri mérföldnyi¹⁾ sebességet tudott kifejteni. Új gőzkazánja volt a hajónak, csavara és kicserélhető kormányja.

Az Észak Csillaga Laurvikban.

A *Jason* épen fókavadászatra készült EVENSEN, egyik legtapasztaltabb és legmerészebb cethalászhajóskapitány vezénylete alatt. A hajó rendeltetése megváltozván, a tehernek szolgáló térben csak négy vastartályt hagyunk meg az édes víz elhelyezésére, a köszén kirakó-

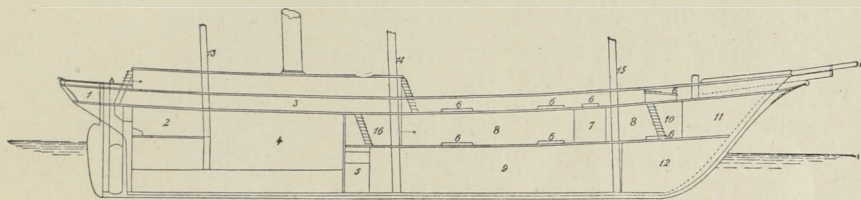
dott s magát a hajót Laurvikba küldtük COLIN ARCHER gyárába, hol rajta az új hajóúthoz szükséges mindennemű igazításokat eszközölték.

Háromféle munkát kívánt ez: a hajó testén, vitorlázátán és lakosztályain. Az egyenes oldalú hajónak nem volt az az alakja, mely a nyomás kibírására képesítette volna, de mivel csak oly tengerben kellett járnia, melyet cethalvadászok látogatnak, télen pedig horgonyt vethetett, nem volt szüksége oly speciális szerkezetre, mint a *Fram*-nak,

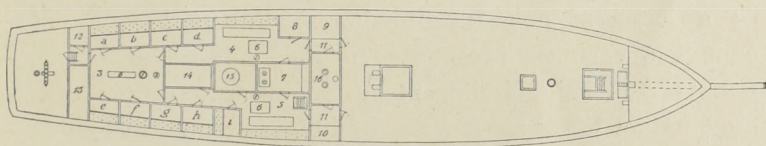
¹⁾ Egy tengeri mérföld = 1·852 km.-rel.

mely egyenesen arra volt szánva, hogy a jég közé legyen bezárva. A már régi hajónak, mely úgy az északi, mint a déli sark-tengeren tett utakat és híressé lett arról, hogy NANSEN használta, midőn Grönlandot készült bejárni, más nevet adtunk. Elérni azt a pontot, melynek zenitje közelében a mindenki, paraszt vagy tudós előtt egyaránt ismeretes fényes csillag ragyog, volt az expedició célja. Lehetett-e a hajónak megfelelőbb nevet találni, mint *Észak Csillaga* (*Stella Polare*) ?

Az Észak Csillaga hosszmetszete.

A földézet tervrajza.

SCHLEY hajóparancsnok (most már tengernagy), kire az amerikai kormány a szerencsétlenül járt Greely-féle expedició felkutatását bizta és akinek sikerült azt is részben megmenteni, miáltal túltett valamennyi ugyanily feladattal kiküldött cethalászhajón, útja leírásában azt mondja, hogy az a tiszt, ki valamely sarktengerjáró hajónak élére kerül, vagy mindjárt kezdetben áldozatává lesz tapasztalatlanságának, vagy rövid idő alatt megszerzi azokat az ismereteket, melyekkel a cethalászok gyakorlat útján bírnak. Elejétől fogva sejtettem, és később meggyőződtem róla, hogy az ily ismeretek megszerzésére szükséges rövid idő alatt is oly események állhatnak be, melyek következtében, ha

valaki a hajózás e nemét először próbálja, meghiusul a kívánt expedició vagy legalább is elmulasztatnak a legkedvezőbb alkalmak. Aki csak a könyvekből ismeri a sarktengerek jegét és hajójának vezényletére oly legénységgel vállalkozik, mely kizárólag a jeget nem ismerő egyénekből állana, oktalan hiuságával a kezdet kezdetén tenné kockára expedíciója sorsát. Ép azért nem ragaszkodtam ahhoz, hogy legénységem csupa olasz legyen; rászántam magamat arra, hogy parancsnoknak egy jóra való megbízható norvég embert választok, akire a jég közepette bátran ruházhatom a hajó vezényletét; a legénységet pedig szintén honfitársai közül szemeltem ki; melléjük azonban olasz tengerészeket és kalauzokat is rendeltem, kiknek különösen az volt a feladatuk, hogy a száнкаexpedíciókban vegyenek részt. Az a körülmény, hogy a hajó felszerelése Norvégiában történt, megkönnyítette sok olyannak a beszerzését, ami a jég közepette szükséges, valamint a kapitánynak és a legénységnek így inkább módjában volt a sarkexpedíció valamely szerencsétlen fordulata esetében Európába visszatérni. Némileg meggondolni való dolognak tetszett ugyan két nemzet fiaiból állítani össze egy és ugyanazon hajó legénységét, de elejétől fogva teljesen meg voltam győződve, hogy a jó egyetértés zavartalan fennmaradása lehetségessé lesz, ha a főnök mindenkit egyforma bánásmódban részesít.

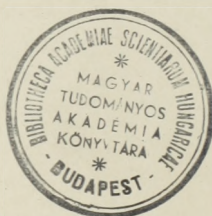
Az expedíció tagjainak száma nem volt nagyobb, mint amilyennek okvetlenül lennie kellett, hogy a hajó Norvégiából a Ferenc-József-szigetszoportig eljuthasson és a száнкаutazás is megtörténhessék. Az expedíció, úgy amint tervezve volt, első sorban a Sark-Tenger jegén való utazást kívánta meg; főgondot tehát az erre szánt egyének kiválasztása adott. Ügyelni kellett, hogy ezek közt legyenek, akik a hajózási csillagászathoz értenek, a műszerek használatában jártasok és ki tudják számítani a szárazföldhöz visszavezető utat, azonkívül pedig nehéz körülmények között

Dr. CAVALLI. TORGRINSEN. EVENSEN. ANDRESEN. CAGNI. STÖKKEN. QUIRINI.

AZ ÉSZAK CSILLAGA VEZÉRKARA.

BUDAPEST

azzal a tekintéllyel képesek fellépni, melyet csak a parancsolás szokása ad meg. E két tulajdonság sehol sincs jobban egyesítve, mint a királyi haditengerészet tisztjeiben, és a királyi kormány kegyes engedelmével hozzájuk folyamodtam. Az expedíció második főnöke már 1898 nyara óta ki volt választva UMBERTO CAGNI korvettkapitány személyében. Ő késznek nyilatkozott a tudományos észleléseket is elvál-

Az Észak Csillaga személyzete.

alni. Arra, hogy neki ezeknél segítsége legyen, a száнка-expedíció egyik csoportjának vezetőjéül is szánt FRANCESCO QUERINI hajóhadnagyot, az expedíció egészségi ügyeinek intézésére pedig ACHILLE CAVALLO MOLINELLI első osztályú orvost szemeltem ki. Ez utóbbit eleinte nem szándékoztam a száнкаexpedícióval kiküldeni, de később oly ügyesnek és elhatározottnak bizonyult, hogy legcélszerűbbnek látszott őt a Sark elérésére irányuló kísérlet alkalmával az egyik csoport élére helyezni.

Nemcsak a csoportfőnökben, hanem az expedíció minden egyes kiszemelt tagjában nem közönséges fizikai és erkölcsi ellenállási képesség kívántatott meg. Ilyen emberek, mint már alaszkaí utamban meggyőződtem, könnyebben találhatók a mi Alpeseink kalauzai és tengerpartunk lakói között, mint egyebütt. Vittem tehát magammal négy hegyi kalauzt és két olasz tengerészt, kiknek főleg a szánska-expediciónál akartam hasznát venni. Archangelben a Norvégiaiban fogadott szakácsot olasszal cseréltem fel. A norvég személyzetet TORRES BORNNEVIE úr állította össze. Ami a kapitányt illeti, a választás azonnal EVENSEN-re esett, ki a *Jason* eladása folytán alkalmazás nélkül maradván, nagyon hajlandó volt az expedícióban résztvenni. Felvétellett még egy másodkapitány, két gépész, egy kormányos, egy ács és három fűtő.

Mindannyian szívesen vállalkoztak, bár ismerték a rájuk várt veszélyeket. Legfőbb óhajtasuk az volt, hogy bátorsággal és munkaszeretettel elősegítsék a Sarkot még környékező titok fölfedezését és új észleletekkel gazdagítsák a tudományt.

Az expedíció tagjait ime felsoroljuk:

SAVOJAI LAJOS, ő kir. fensége, kir. tengerészeti hajóhadnagy; 26 éves, Turin, az expedíció parancsnoka.

UMBERTO CAGNI, kir. tengerészeti korvettkapitány, 36 éves, Asti, az expedíció alparancsnoka, a tudományos észleletekkel megbízva.

FRANCESCO QUERINI, kir. tengerészeti hajóhadnagy, 31 éves, Velence (Venezia), a mineralógiai gyűjtemények őre, egyszerűs mind CAGNI segédje a tudományos észleléseknél.

ACHILLE CAVALLI MOLINELLI, kir. tengerészeti első osztályu orvos, 33 éves, Sale (alessandriai provincia), az expedíció orvosa, az állattani és növénytani gyűjtemények őre.

CARL JULIUS EVENSEN, 47 éves, Sande-Fjord, az *Észak Csillaga* kapitánya.

ANDREAS ANDERSEN, 28 éves, Sande Fjord, hadnagy.

HENRIK ALFRED STRÖKKEN, 24 éves, Sande Fjord, első gépész.

ANTON TORGRINSEN, 30 éves, Laurvik, második gépész.

GIUSEPPE PETIGAX, 38 éves, Courmayeur, Valle d'Aosta, kalauz.

ALESSIO FENOILLET, 37 éves, mint fent.

CIPRIANO SAVOIE, 30 éves, Pré Saint Didier, kalauz.

FELICE OLLIER, 30 éves, Courmayeur, kalauz.

GIACOMO CARDENTI, kormányos hadnagy, 32 éves, Porto Ferraio.

SIMONE CANEPA, másodosztályu tengerész, 21 éves, Varazze.

GINO GINI, 35 éves, Acquapendente, szakács.

CARL CHRISTIAN HANSEN, 37 éves, Laurvik, kormányos.

DITMAR OLAVESSEN, 25 éves, Tönsberg, ács.

HANS MAGNUS DAHL, 21 éves, Christiania,

JOHAN JOHANSEN, 42 éves, Sande Fjord,

OLE JOHANSEN, 25 éves, Laurvik, fűtők.

Az expediciót négy évre való élelemmel látták el Olaszországban CAGNI parancsnok és CHIOTTI elsőosztályu biztos; Norvégiában HEIM úr végezte el e lényeges feladatot. A legtöbb élelmiszert Dániában és Norvégiában szerez-tük be; elsőbbséget a jól eltartható élelmiszereknek adva, minőket NANSSEN is a *Fram* első, SVERDRUP pedig ennek második expedíciójakor használt, az izletes bár, de ki nem próbált cikkekkel szemben. A kétszersült, vaj, tészta, rizs nagy része Olaszországból került ki. Oly vidékeken, hol a lisztes eledel szükséges, a tészta jól pótolhatja a kenyeret, melyet nehéz frissen kapni a hajóra és kényel-metlen sütni a táborhelyeken. Minden élelmicikk légmente-sen zárt szelencébe került, ami az eltarthatás mulhatatlan feltétele és közvetve arra is jó, hogy a skorbut veszélye elháríttassék. Lehető változatossággal elejét vettük az ételek megunásának. Bort és egyéb szeszes italokat is, bár kis mennyiségben, beszereztünk, mert az alkohol túlságos élvezete ártalmas ugyan a sarkvidéken, de mérsékelt hasz-

nálata nemcsak egészséges, hanem a legénység kedélyének felvidítására szolgálván, kiváló erkölcsi hatású is. Az Olaszországban beszerzett élelmiszer 25 darab egyköbméteres ládákban volt elhelyezve, minden ládában csak egyféle. E rendszert követtük a többi élelmiszerekkel is. Így könnyebb volt a ládák kezelése és bármely pillanatban annak a megítélése, hogy mindegyikből még mennyi maradt meg.

Nagy mennyiségben vittünk magunkkal prémes és gyapjuöltözeteket, melyek közül a legalkalmasabbakat a helyszínén akartuk kiválasztani. Sapkák, keztyűk és kar-mantyúk is minden lehető temperaturára készletben voltak. Nyári használatra az expedíció a szokott tengerészcsizmákkal és cipőkkel rendelkezett, melyek szárazon tartják a lábat és nagyon könnyen felhúzhatók; téli-re valók voltak a lapp cipők (*kömager*) fókabőrből és a rénbőrből készült finországiak (*finsko*). Mindenféle vastagságú harisnyákon kívül vittünk igen sok fűvet a kömager és finszkocipők kibélelésére. Bőven voltak gyapjutarakóink, ágyneműink, ágynagyaink és két tábori sátorral is rendelkezünk arra az esetre, ha az expedíció kénytelen lesz a hajót elhagyni. A száнкаexpedícióhoz való készletre nézve NANSSEN útmutatásai voltak irányadók. A *Jason* meglévő és újabbakkal szaporított fegyverein kívül 200 kilogramm lögyapotot vittünk jégrepszítésre.

A szokott meteorológiai észleleteken kívül, melyeket a telelés alkalmával kellett megtenni, igen fontosak voltak még a csillagászatiak, gravitációs és földmágnességi megfigyelések. A gravitáció tanulmányozására volt egy STERNECK-féle ingánk, földmágnességi észleletekre SCHNEIDER-féle magnetometerünk, továbbá mindenféle eszközünk a víz különböző mélységekben való hőmérsékének és sűrűségének meghatározására. Hat LONGINES-féle zsebchronometer, több alumíniumból való sextans és tükörhorizon egészítette ki a műszerek gyűjteményét. Ezek jó részét a királyi haditengerészet hydrográfiai intézete szolgáltatta és itt köszönetet mondok átengedésö-

kért a kormánynak, illetőleg PALUMBO tengernagy, akkori tengerészeti miniszternek. Az expedíció tudományos felszerelésénél nyújtott segélyökért hálával tartozom még ERNESTO FILIPPONE korvettkapitánynak, AIMONETTI, JADANZA, LOMBARD, NACCARI, PALAZZO, PORRO, RIZZO professzoroknak. A műszerekhez sarkutazásokról szóló és egyéb tudományos könyvek gyűjteménye is járult.

Tervem volt a Sark felé induló expedíció útrakelte alkalmával léggolyókat is használni. Minthogy a szánkák átlagos súlya 280 kilogrammot tett ki, egy köbméter gáz pedig több mint egy kilogrammnyi súlyt emelhet, úgy számítottam, hogy 440 köbméternyi és 160 kilogrammnyi saját súlyú léggolyó fölemelhet egy szánkát és ha ez utóbbi egy másiknak tetejéhez van erősítve, 16 az alsóba fogott kutjának mindkettő huzásánál csak annyi erőt kell kifejteni, amennyi különben egy-egyhez kívántatnék meg. A léggolyókat a szél el is hordhatta, de ez nem akadályozta volna a továbbhaladást. Csak pár napi használat mellett is a léggolyók lényegesen előmozdították volna a nagyobb akadályok leküzdését a szárazföld közelében. Négy ily léggolyót rendeltem meg és a hidrogén előállításához szükséges anyagot. Párisban kísérleteket tettek annak eldöntésére, hogy a gömbalaknál jobb-e a szivaralak, Turinban pedig a különböző szöveteken tett kísérletekkel azt a kérdést tanulmányozták, hogy -30 és -40 foknyi hőmérséklet mellett megtölthetők-e a léggolyók. CAGNI parancsnok párisi kísérleteiből kitűnt, hogy a szivaralak mitsem ér, csak a gömbalak ajánlható. LOMBARD professzor a turini iparmúzeumban kísérleteivel kimutatta, hogy a sokáig igen alacsony hőmérséknek kitett szövetek elvesztik rugalmasságukat, tehát a léggolyók a sarkvidéken nem terjedhetnek ki eléggé, hogy megtölthetők legyenek. Úgy LOMBARD, mint a léggömböket szállító GODARD és SURCOUF cég szükségesnek mondotta, hogy a léggolyó megtöltése közben a légkör hőmérséke mesterségesen is közel 0 fokon tartassék. Minthogy e fel-

tételnek nehéz lett volna eleget tenni és a hydrogén előállításához igen sok kénsav és vasreszelék kellett, azonkívül pedig igen bizonytalan volt, hogy a gömböknek hasznát lehet-e venni, tanácsosnak találtam csupán két léggömbre szorítkozni.

Az expedíció összes költségei ezek voltak :

a) A Jason beszerzése és javítása	300,000
b) Személyzet fizetése	160,000
c) Kutya	17,000
d) Élelmiszerek	172,000
e) Ruházat	72,000
f) A szányaexpedíció anyagkészlete	20,000
g) Tudományos eszközök, könyvek, fegyverzet	79,000
h) Léggömb	52,000
i) Orvosszerek, fényképkészülékek	14,000
k) Különféle kiadások, vitelbér, szén	36,000
	922,000

lira.

Az összes előkészületek január végétől május elejéig tartottak. Május 7-én az expedíció tagjai Rómából útra keltek Norvégia felé. A pályaudvarnál I. UMBERTO király és a királyi haditengerészet tisztjei búcsúztak tőlük. Mialatt CAGNI, QUERINI és CAVALLI a Christianiába érkező anyagkészletet rendezni kezdték, én Laurvikben siettettem, amennyire lehetett, a hajó elindulását. Május 28-án a leglényegesebb munkálatok be voltak fejezve és az *Észak Csillaga* ARCHER uram hajógyárából Norvégia fővárosa felé indult.

Christianiából június 12-én reggel kellett útunkat folytatnunk. Az utolsó napok alatt udvarias meghívások, magas személyiségek látogatásai, alkalmatlan incidensek miatt nagyon el voltunk foglalva. Június 8-án Lijsakerben, NANSEN és neje házában töltöttük az estét. Midőn a vidám táncmulatság után jó későn búcsúztunk a szíves vendéglátóktól, a csillogó éj közepette nem gondolhattunk el-

szomorodás nélkül arra a helyre, ahova készültünk s ahol egészen más várt reánk, mint tánc és zene. Június 9-én megjött a nápolyi herceg, ő királyi fensége nejével. Nagyon örvendtünk látogatásuknak s jól estek szíves szerencsekívánataik. Vita tárgyává tétetvén a hajószemélyzet életének biztosítása, a norvégeket halál esetére biztosítottam, miként ezt már előbb tettem a kalauzokkal és tengerészekkel. Az olasz tiszteket hazai társulatnál és saját kívánsá-

A christianiai kikötőben.

gukra oly baleset ellen biztosítottam, mely szolgálatképtelenséggé vonná maga után.

Tizenegyedikén este istenhozzádot mondtunk azoknak, kik különös támogatásban részesítettek bennünket. Első helyen említendő ezek között NANSEN professzor, ki a tél óta egészen rendelkezésemre bocsátotta magát, mindenben fölvilágosítást adott, tanáccsal szolgált és számos dolgot egyenesen elintézett maga, amivel lehetővé tette, hogy az expedíció gyorsan útra készen állt. Felejthetetlen órákat töltöttem Lijsakerben, felvilágosítást kérve NANSEN-től, ki nemcsak készségesen felelt, hanem meg is előzte kérdései-

met, s annyira szívén hordta az új expedíció sorsát, mintha az ő dolga lett volna annak vezetése. Nemcsak a sark-tájakra vonatkozó felvilágosításokkal, hanem nagy előzékenységével is a legmélyebb hálára kötelezett. Köszönetemet nyilvánítom még MOHN, COLLETT, BROGGER, GEELMUYDEN professzoroknak és HALLAGER konzulnak az adott segítségért. Továbbá egész Norvégiának, kormányának, tudományos társulatainak, számos polgárának elismerésemet kell kifejez-

Tromsöben.

nem, mert mindenkép előmozdították az expedíció ügyét, engem kitüntető figyelem tárgyává tettek és búcsúzaskor szíves szerencsekívánatokkal halmoztak el.

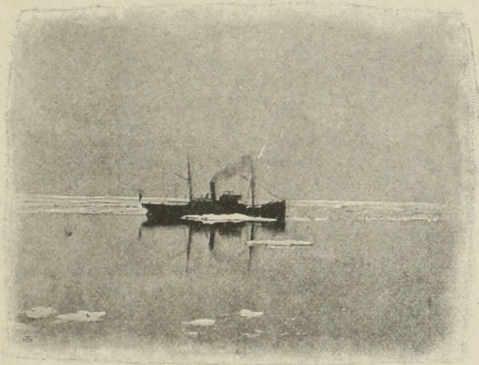
Tizenkettedikén reggel készen voltunk az indulásra. Svéd- és Norvégország királya táviratilag

kívánt szerencsét. A hajók fel voltak lobogózva. Sok ismerős jött a födélzetre. A hölgyek virágbokrétákat hoztak magukkal; szép figyelem velünk szemben, kik oda készülünk, hol virág nem terem. NANSEN a *Fram* hajón született két kutyával kedveskedett. Tizenegykor elhagytuk Christianiát, a hadihajók és az erőd ágyuszavától kísérve.

Éjjel érkeztünk Laurvikba. A norvég hajósok családjaikat keresték fel. Mi olaszok, kalauzok és tengerészek, az utolsó beszerzéseket is hajóra szállítottuk. Megkönnyebbülve lélekzettem föl, elgondolva, hogy Archangelig már semmit sem hoznak a hajóra, csak rendeznünk kell azt, ami

már ott van. Másnap folytattuk utunkat a Fehér-Tenger felé. Huszonnyolcadikán reggel a távolban felbukkant a Szviatossz-nossz fok és ugyanakkor a jég első jelei mutatkoztak, amire az ég fehéres színe is utalt. A szemhatár szélén a sugártörés folytán furesa alakok tűntek fel, melyekben közeledéskor kis jégtömegekre ismertünk. A Fehér-Tenger jege volt az, mely csak most kezdett az óriási medence belsejéből kinyomulni, mert előbb az északi szél visszahajtotta. Ez a jég csekély szilárdságú és sűrűségű volt és kis mezőkre töredezett. Egy gőzös, mely utolért és el is hagyott bennünket, útjának folytathatása végett a szárazföldhöz közeledett. Mi ugyanily irányt követtünk. Az *Észak Csillaga* orra könnyűséggel hasított a kis jégmezőket, feltartás nélkül haladt előre és újból elértük a gőzöst. Csavarunk mély fe-

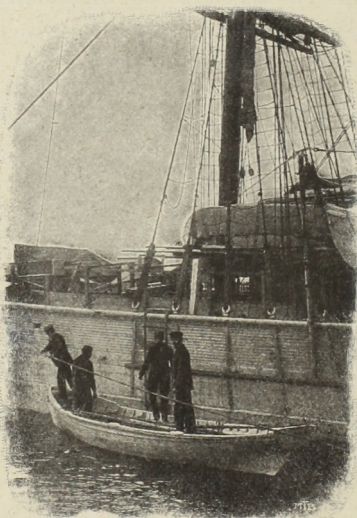

Gőzhajó a Fehér-Tengeren.

vése, a csavartengely erőssége, mely ártalmatlanná tette a jég keménységét és lökését, arra képesített bennünket, hogy utunkat a szokott gyorsasággal folytassuk, míg a gőzősnek lassabban kellett haladnia. Egy évvel előbb ugyanazon évszakban egészen jégmentesnek találtam volt a Fehér-Tengert; most a jég megerősítette azt a már előbb vett hírt, hogy a tavasz nagyon hideg volt és a nyár későn áll be, az expedíció további folyamatának hátrányára. A Dvinába érkezve, harmincadikán reggel Archangelig jutottunk és Solombol mellett vetettünk horgonyt.

Mihelyt visszaadtuk a kormányzó, ENGELHARDT tábornok ő excellenciája és GORCSAKOFF herceg, alkormányzónak látoga-

tását, kik az *Észak Csillaga* fedélzetén fölkerestek bennünket, Cook angol vicekonzullal elmentem a kutyákat meg nézni. Ezek dühös vonítással fogadtak bennünket, amint bekerített helyiségükbe léptünk. Első tekintetre veszélyes állatoknak tetszetek, de amint egynéhányat megsimogattam, azonnal észrevettem, hogy nem oly vadak, mint aminőnek látszanak. Félték az embertől, talán emlékeztek a kölyökoruktól fogva kapott sok verésre; és ha oda voltak kötözve,

Solombolban.

ez csak azért történt, hogy egymást össze ne marcangolják. Kis vártatva a legcsökönyösebbek megkorbácsolása az ugató hangversenynek is véget vetett. Lehasaltak a kutyák és megvizsgálhattam őket figyelmesen. Eggyel több volt, mint rendeltem, tudniillik 121, köztük fehér és fekete, fekete, barna, vasszürke színű; sugár és zömök alakú, rövid, sűrű és bodros hosszú szőrű; hegyes és tompa orrú. Mindannyi széles mellű és erős lábú volt, egyenes hegyezett

fülű, hosszú farkát felfelé kunkorítva tartotta. Részt nagy rókához, részt farkashoz hasonlítottak, az előbbieket ugattak, az utóbbiak ordítottak. A legnagyobbak magassága 60 centiméter volt. A nagy melegtől mind elvesztette a szőrét és vagy az ételhiány, vagy a bogarak szúrásai, vagy talán az út fáradalmi folytán sovány és horpadt oldalú volt.

Ily állapotban látva azokat az állatokat, melyekre oly nagyon számítottam, élénk aggodalom lepett meg; félttem, hogy nem lesznek képesek a reájuk váró nagy utat megtenni. Hiába magyarázta nekem TRONTHEIM, hogy ezeket a

kutyákat nem lehet a pillanatnyi külső látszat szerint megítélni, okoskodása nem tudott engem meggyőzni; PEARY és WRANGELL eredményei úgy tűntek fel nekem, mint egy álmkép, melyet más állatokkal talán meg lehetne valósítani, de sohasem az előttem levőkkel.

A falkát TRONTHEIM IVANOV SÁNDOR norvég eredetű orosz ember hozta el, ki két kísérővel Tobolszkból május vége felé indult, a Tobol és Tura folyókon Tyumenig hajózott, innen vasúton Koltaszig ment és a Dvinán jött le Archangelbe, ahova 2070 km.-nyi úton június 10-ike felé érkezett.

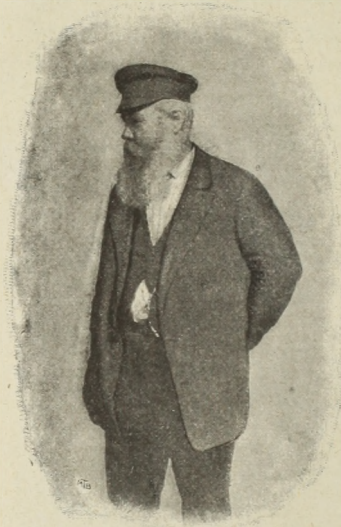

Az archangeli kutyák.

A Sark-Tenger partvidékén Szibiria bennszülöttei, az osztjákok, jakutok, csukcsok, a szánkádba nemcsak rénszarvasokat, hanem igen sokszor kutyákat is fognak. Ime mit ír erről WRANGELL báró, ki három évet töltött keleti Szibiriában és e vidékbeli kutyákat használt expedíciói alkalmával:

„A sarkvidéken élő állatok egyike sem oly figyelemre méltó, mint a kutya. Ez állat, mely az embernek hű társa minden éghajlat alatt, a déli szigetektől, hol banánnal táplálkozik, a Sark-Tengerig, hol hal az eledele, az utóbbi helyen oly munkát végez, melyet a természetből jobban kegyelt vidéken nem szokott meg. A szükség rávezette az északi

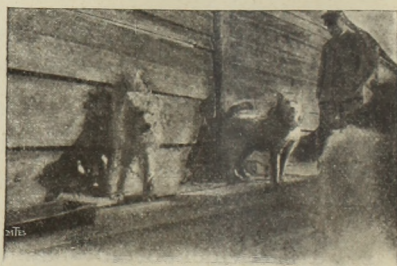
vidék lakóit, hogy szánkahuzásra használják az aránylag gyenge állatokat. A Sark-Tenger minden partján, az Obi folyótól a Behring-szorosig, Kamcsatkában és a Kuril-szigeteken kutyák húzzák a személyszállító és teherrel megrakott szánkákat tetemes távolságokra.

Trontheim Ivanov Sándor.

„E kutyák nagyon hasonlítanak a farkashoz, orruk hosszú, hegyes, kiálló, fülök hegyezett, egyenes; hosszú lompos farkuak, szőrük hol sima, hol fodros, színök fekete, barna, vöröses-barna, fehér és foltos. Magasságuk különböző, de a jó szánkahuzóké 78 és 94 centiméter közt változik.

„Ugatásuk a farkasordításhoz hasonlít. A szabadban töltik életüket, nyáron gödröket vájnak a földbe, hogy azokban hűseljenek, vagy a vízbe merülnek, hogy a bogarak ellen védekezzenek; télen a hóba ássák magokat és összegubbaszkodva hevernek, fejöket a farkkal betakarva. A nőstény kutyakölyköket azonnal le szokták ölni, csak néhány marad meg a faj szaporítására; szánkahuzásra csak a hím kutyák használatnak. Ha télen születtek, már a következő ősszel fogják őket ily munkára, de hosszú utakat csak 3 éves korukban tesznek. Különös mesterséget kíván etetésök és betanításuk; sok ügyesség kell

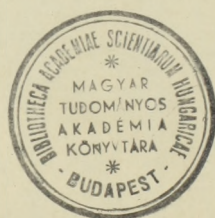

Szibíriai kutyák.

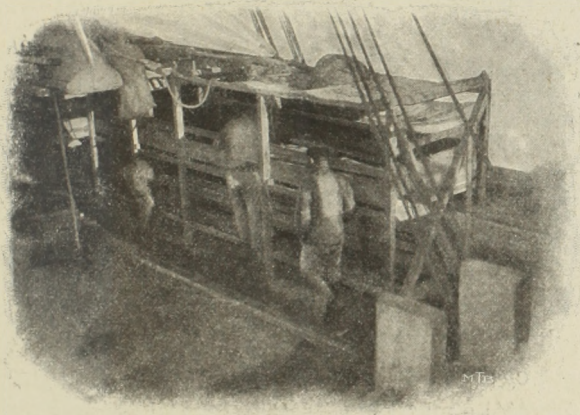

AZ ÉSZAK CSILLAGA.

befogásuk- és hajtásukhoz. A legjobb kutya elül van elhelyezve ostorhegyesnek ; minthogy pedig a szánkautazás biztossága és gyorsasága a rendesen használt 12 kutyás fogatnál az ily ostorhegyesnek értelmességétől és tanulékonyságától függ, nevelésére a legnagyobb gondot fordítják, hogy mindig gazdája szavára hallgasson és le ne térjen útvjáról, mikor más állatok nyomára akad. Ezt az utóbbi tulajdonságot nehéz kifejleszteni. Némelykor az egész falka a talált nyomot követi és a kocsis minden erőlködése képtelen a kutyákat

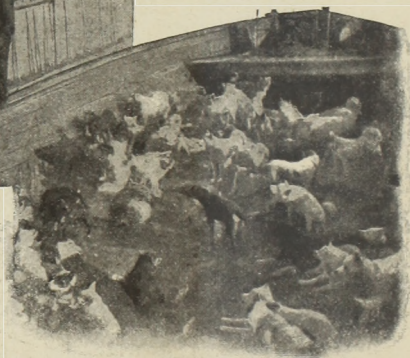
Kutyaólak a fedélzeten.

megállítani. Ilyen esetekben nyílik alkalmunk bámulni az ügyességet, mellyel az ostorhegyes kutyát arra nevelték, hogy a többieket a nyom után való indulásban megakadályozza. Ha minden más mód cserben hagyja, hirtelen megfordul és úgy ugat, mintha új nyomot talált volna, ekkép igyekszik társait maga után vonni. A sivatag *tundrákat* bejáró utas sötét éjjeleken, midőn a mérhetetlen síkságot áthatolhatatlan köd borítja vagy a hózivatar dühöng, csak a vezető kutyának köszöni, ha megtalálja azt a helyet, hol meghúzhatja magát és nem veszti életét a hóban. Ha csak egyszer volt a kutya ily helyen és ott egy kis időt töltött gazdájával, bizonyo-

san elviszi a szánkát a hóval mélyen betemetett kunyhóhoz, és amint ideért, megáll, hogy ezzel jelölje a pontot, hol gazdájának a hóban ásnia kell.

„De nemcsak télen használhatók a kutyák; nyáron hajókat vontatnak, és érdekes látni, hogyan úsznak a gazda szavára egyik partról a másikra. A szó hallatára a vízbe ugornak, átúsznak a túlsó partra, sorba helyezkednek és várnak az indulást parancsoló szóra. Ló hiányában némely-

kor vadászati kitérő-
rándulások alkal-
mával arra is
használják a ku-

tyákat, hogy könnyű
sajkákat egyik tótól,
egyik folyótól a másik-
hoz húzzanak. Szóval:
a kutya oly házi állat,
mely e vidékek lakói-

nak ép oly hasznos, sőt nélkülözhetetlen, mint a rénszarvas
a nomád törzseknek“ (*Wrangell's Siberia and Polar Sea*
edited by Major E. Sabine 72—74 l.).

A kutyákat a hajóra szállítják.

Nem épen tetemes része a mi kutyáinknak olyan
volt, mint a WRANGELL által leírt keletszibíriaiak, bár ala-
csonyabb termetű. A többiek a szamojéd földről kerültek
és különféle fajok keresztezéséből származtak. Habár mind-
azon kutyák, melyeket TRONTHEIM hozott, szánkahúzásra be-
voltak tanítva, később nyilvánvaló lett, hogy a WRANGELL
leírásában említett typushoz hasonló kutya ellenálló képes-

ség és erő dolgában minden másfélét összehasonlíthatatlannul felülmúl.

Annyi állatot a máris zsufolt fedélzeten elhelyezni nem volt könnyű. Két sor egymás fölé helyezett, faválaszfalakkal elkülönített ketrechen négy-négy kutya helyzetetett el, mindegyik láncsal az egyik szögletben úgy volt megkötve, hogy ételéhez, italához juthatott, de egyik a másikat nem haraphatta. Ez a berendezés igen jó volt, a kutyák egy hónapot tölthettek a fedélzeten, anélkül, hogy túlsokat szenvedtek volna. Csendesesen is maradtak, tisztán voltak tartva s így nagy megelégedésünkre nem sok alkalmatlanságot szereztek.

Július 3-án reggel kellemes hírre ébredtünk. OLDOFREDI gróf, RIGNON gróf, SILVESTRI lovag és NASALLI ezredes eljöttek Moszkvából. Az első ő Felségeik üdvözlétével a királynő, valamint LAETITIA és HELENA aostai hercegnők számos ajándékát hozta külön dobozokban, tiszték és legények számára egyaránt. E kellemes látogatás után egy nappal később MORRA DI LAVRIANO gróf és nagykövete következett, aki grafon hengerén a szentpétervári követségi személyzet üdvözlését is magával hozta. MORRA tábornok még az nap este el is utazott, de mindannyian — s a többiek között első sorban én — még sokáig a legkellemesebben emlékeztünk vissza látogatására.

Július 9-én a hajó lobogódíszát öltött a Katalin-kikötőből hazatérő VLADIMIR nagyherceg tiszteletére. Személyesen is el akart jönni a nagyherceg az *Észak Csillaga* fedélzetére, hogy szerencsés sikert kívánjon az expedíciónak, de hajónk, habár készen állt a sark felé indulásra, nem volt oly állapotban, hogy rajta fejedelmi látogatásokat fogadhattunk volna.

Az útrakelés ideje július 12-ére tűzetett ki. Megelőző este mi katolikusok szent misét hallgattunk. Nem egy fohászt küldtünk ez alkalommal az ég felé, hogy diadalra vezesse vállalatunkat s oltalmazza kedveseinket. Délután a kutyákat egyenkint bevitték az ólakba. Este felé az *Észak*

Csillaga a nemzeti és a norvég zászlóval főárboca tetején elhagyta horgonyzóhelyét és két kis gőzöstől vontatva, a Dvina sodrában haladt előre. Én CAVALLI doktorral még a szárazföldön maradtam, hogy egy utolsó estét tölthessünk Olaszországból jött barátainkkal.

Másnap reggel véglegesen búcsúztunk Archangeltól. A lobogókat lebocsátották az út mentén üdvözlésünkre, amint a fával rakott tutajok között gyorsan a berezovi

Az utolsó üdvözlés.

sorompó felé haladtunk. Mikor az egész szénkészlet a hajóra volt szállítva, öt órakor elváltunk látogatóinktól. Mily kedves gondolat volt, hogy ily messzire eljöttek köszönteni bennünket, hogy az utolsó civilizált kikötőbe elhozták a távoli szülőföld búcsúszavát! Barátaink a kis gőzösre szálltak; a fedélzetről küldték feléjük utolsó *hurrah*-kiáltásunkat. A csavarnak engedve, megindult az Észak *Csillaga* a tengerparti csendes vízben és távoztában egy orosz cirkálójahajó üdvözölte e jeladással: „Sok szerencsét a tengeri úthoz!”

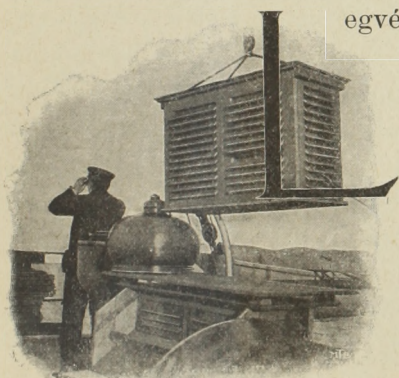

HARMADIK FEJEZET.

A Barents- és Viktória-királynő-Tengerben.

egvéletlenebb módon fedezte föl a Ferenc-József-szigetcsoportot 1873-ban a WEYPRECHT és PAYER vezérlete alatt a *Tegethoff* hajón lévő osztrák-magyar expedíció. A kutatók által ősszel észrevett új földeket következő tavaszkor PAYER vizsgálta meg, ki számkán a Fligely-fokig nyomult. Azt gondolta, hogy a csoport jelentékeny szigetekből áll,

melyek néhányát, mint az Oszkár-király- és Petermann-szigetet meg is pillantotta a Rudolf-főherceg szigettől északra és nyugatra. A *Tegethoff* nem szabadulhatott ki a jégből, elhagyták tehát a második év végén s a kutatók a kis csónakokon mentek Novaja Zemlya szigetére.

LEIGH-SMITH 1880-ban és 1881-ben az *Eira* yachton könnyű szerrel el tudta érni a Ferenc-József-föld déli partját. Minthogy e szigetcsoporttól délre meglehetősen nagyságú jégmentes tengert talált, elkészíthette a part hydrográfiai rajzát a Lofley-fokig. Ilyenkép öregbítette a szóban levő

szigetcsoportra vonatkozó ismereteket és bebizonyította, hogy a szigetek hajóval megközelíthetők. Midőn az *Eira* éppen másodszor készült elhagyni e földet, a Flóra-fok mellett a jég körülfogta és a hajó gyorsan süllyedni kezdett. Szűken ellátva élelemmel, kövekből és a hajóról megmen-tett anyagból épített kisdud kunyhóban töltötték a hajótörés áldozatai a telet, a nyár kezdetén pedig csónakjaikon ők is Novaja Zemlya felé tartottak, ahol a segítségükre küldött hajó fölvette őket.

LEIGH-SMITH fölfedezései nem vetettek semmiféle világos-ságot a Ferenc-József-föld északi és nyugati részére ; ennél-fogva még mindig tartotta magát az a hiedelem, hogy a Sark-Tengerben nagy kiterjedésű észak felé nyuló földek vannak. JACKSON angol kutatónak tehát az volt a terve, hogy e földeken élelmiszer-készleteket halmoz fel s ily módon lehetővé teszi a Sarknak szánkákkal való megközelítését. Midőn *Windward* nevű hajójával a Grant-fok közelében levő jégmentes vízhez ért, még pedig kissé előrehaladt idő-ben, szeptember közepén (1894), téli állomásul kénytelen volt a Flóra-foknál Northbrook szigetét választani. A *Windward* a következő nyáron Európába visszament, két évvel utóbb újra érintette a Flóra-fokot, hogy összeköttetést léte-sítsen a kutatókkal, 1897-ben pedig ez utóbbiakat haza-szállította. JACKSON társaival három szánkautazást tett ; a két első alkalommal észak felé és a Britt-csatornán át $81^{\circ} 21'$ szélességig jutott ; harmadik ízben nyugat felé az Alexandra-földet körüljárta és meghatározta a csoport legnyugatibb pontját, melyet Maria-Harmsworth-foknak nevezett el. A két első utazás alkalmával nem haladhatott messze északra, mert hamar jégmentes tengerre akadt. Mindamellettt sikerült a csoport északnyugati részének hydrográfiai rajzát elké-szítenie, minek alapján tagadta, hogy e tájon nagy száraz-földek vannak, sőt bizonyosságra emelte, hogy ott ellen-kezően jelentékeny tenger terjed el, melyet uralkodónője tiszteletére Viktória-királynő-Tengerének nevezett el.

FORBES-, STEPHENS- ÉS GRANT-FOKOK (ALEXANDRA-FÖLD).

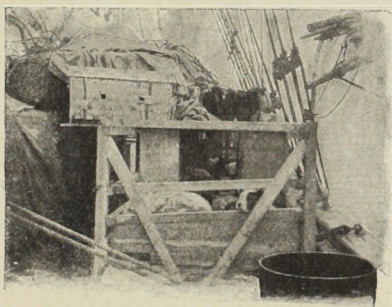

Vége Nansen, ki délen a Fehér-földről (Hvidenland) jött, a JACKSON bejárta föld ismeretét gyarapította a szigetek ama részével, mely az általa fölfedezett szigetekig terjed, helyreigazította PAYER adatait és kétesse tette a Petermann- és Oszkar király-föld létezését.

Az *Eira*, *Windward* és néhány cethalászhajó (*Balaena*, *Diana*) tengeri útjaiból kitűnt, hogy a Barents-Tenger a Ferenc-József-szigetszoportig mindig könnyen bejárható hajóval, vagy Novaja Zemlyától kiindulva a 45-ik és 55-ik délkör közötti övön belül vagy pedig a Spitzbergen keleti partjai mentében s innen egyenesen az Alexandraföld felé.

Semmiféle hajó nem járt még a Viktória-Tengeren; azt sem tudta senki, hogy juthatni el oda. PAYER, JACKSON és Nansen különböző évek tavaszán tett észleletei, míg egyrészt arra engedtek következtetni, hogy ama tenger a Fligely-fokig hajózható, arra a reményre is jogsí-

A kutyák az Észak Csillagá-n.

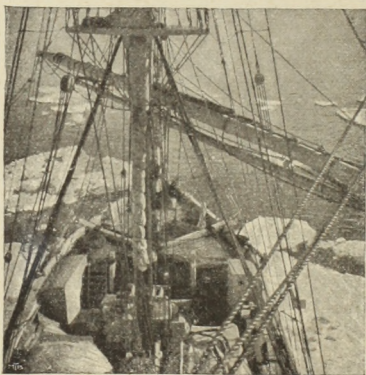
sítottak, hogy oda két út valamelyikén fognak eljuthatni: vagy a Britt-csatorna mentében haladva, vagy úgy, hogy nyugaton a Ferenc-József-szigetszoport partjait követik.

Gyönyörű est volt, midőn a Dvina eltűnt szemeink elől. A hajó, bár nagyon meg volt terhelve, széleseben haladt a jégtől már szabad Fehér-Tengeren. Másnap délben határozatlan körvonalakkal látszott a ködös távolban a Kanin-fok, Európának ez utolsó nyúlványa.

Föltett szándékom volt: előzőim példájára oly pontig hatolni, mely az északi szélesség 72-ik és a keleti hosszúság 48-ik foka alatt van, onnan pedig egyenesen a Flórafokhoz venni útamat. Amint a Kanin-fokot túlhaladtuk, könnyű északnyugati szellő kerekedett, mely csakhamar

mind hidegebben fujdogált és kissé hullámozásba hozta a tengert. A hajó hánykódni kezdett, kalauzaink és a kutyák nem nagy örömére. Az előbbieket fekvőhelyeiket keresték fel, az ebek vonítással árulták el, hogy nem nagyon ízlik nekik a hideg zuhany, melyben időről-időre részök volt. Szerencsére csakhamar elcsendesült a szél; a tenger, emberek és állatok megnyugodtak.

Az első jégre július 17-én délután akadtunk, keskeny foszlányokra, melyek csak mint a nagy tömegek előfutárjai érdemelték figyelmet. Éjszakára már mutatkoztak ily töme-

Az Észak Csillaga az első jégre talál
(a hajó orráról nézve).

gek és másnap reggel nyolc óra felé a sűrű ködben megállította hajónkat a *pack*, a jégzajlás, körülbelül 75° $14'$ -nyi szélesség alatt.*)

Idegesen kezdtem járkalni a fedélzeten, a jégtömegre szegezve szemeimet, mely függőnként konokul elzárta a kilátást. Köröskörül ünnepélyes csend honolt, melyet olykor csak egy-egy sirály röpte zavart meg, vagy a jégdarabok

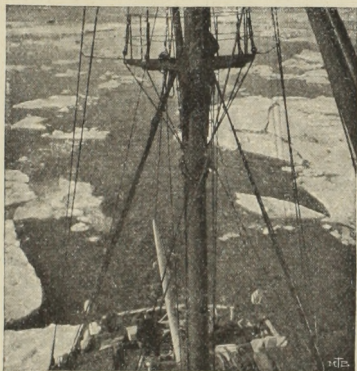
robaja, melyek az egyes mezők közt képződő csatornába hullottak. Az idővesztés nyugtalanított, mert nehéznek látszott a Ferenc-József-szigetcsoportot elérni, ha már 550 kilométernyire tőle kezdődnek az akadályok. Ugyan rosszul indult volna meg az expedíció, ha oda el sem érünk és a telet a Barents-Tengerben kényszerülünk tölteni.

Délután 3 óra felé enyhe szél kerekedett, mely a ködöt hirtelen eloszlatta. A földéletről egyetlen összefüggő jégmező látszott az első és negyedik quadransban, míg

*) A *pack* külön uszó darabokból álló jég, melynek vége beláthatatlan. Nyitott, ha a jégdarabok nem érintkeznek; zárt, ha azok egymáshoz szorulnak.

délen, ahonnan jöttünk, a tengervíz beláthatatlan messziségre terült el. A napfény csillogott a sok *hummock* (a jégmezők nyomása által létrehozott halom) hegyes csúcsán és tükröződött az édesvíz-tócsákon, melyek az olvadó jégmezőkön képződtek. A fedélzeten állva, azt hitte az ember, hogy lehetetlenség előre haladni; de aki a hajóköteleken felkúszott az árbockosárig vagy az árboc tetejére helyezett hordóba, észrevehette, még pedig annál inkább, minél magasabbra jutott, hogy a látszólag végtelen és megszakítás nélküli jégsíkság egyes 300—500 méter szélességű mezőkre oszlik, ezek között pedig csatornák húzódnak, melyek a hajó továbbhaladását megengedik. A kapitány is felment a hordóba és hatalmas messzelátóval kezdte kémlelni, hogy merre volna legjobb előre haladni. Meghatároztuk a helyet, amit két napon át a ködhomály miatt nem tehattünk s észrevettük, hogy kelet felé három fokkal eltértünk, s az 51-ik délkör alatt vagyunk.

Az Észak Csillaga az első jégre akad
(a tatról nézve).

A hajó gerince kezdett a jégtömegekhez ütdni és azokon surlódni. De minthogy a jég nem volt igen vastag és ellenálló, az ütdéskor a hajó orra könnyen útat vágott. A hordóról a kapitány folyvást parancsokat osztott a gépnek: „állj!” vagy „előre teljes erővel!” és a kormányosnak utasítást adott, hogy jobbra vagy balra nyomja a kormányt. Egyik víztükörből a másikba jutva, elég gyorsan haladt a hajó északra oly zónák felé, melyek az ég sötét színéből*) ítélve, mind járhatóbbaknak ígérkeztek.

*) Ha nem is látható a víz, könnyű megítélni, vajjon pack van-e messze előttünk, a fölötte boltosodó ég mineműségéről, mert híg víz fölött sötét az ég, míg a *pack* fölött a jégről visszaverődő fény következtében világos.

Éjfél tájban, mikor a kapitányt az örködésben felváltotta az alkapitány, szétszórt jégdarabok között úszott a hajó; reggel hat órakor $76^{\circ} 20'$ szélesség alatt jégtől szabad tenger terült el előttünk. Valószínűleg a tavaszi északkeleti szelek elmozdították a jeget a Ferenc-József-földről; és valóban nem is láttunk többé jeget, szabad tengeren haladtunk, míg végre 20-án éjjel Northbrook szigetének határozatlan körvonalait megpillanthattuk.

A Flóra- és Gertrud-fok délről.

Előttünk a Ferenc-József-szigetcsoport volt, melyet elég könnyen értünk el. Az alacsonyan álló naptól megvilágított Northbrook-sziget fehérlett ki a tengerből; a szigetet borító jégsüvegből csak néhány sötét hegyfok nyúlt ki. Lassankint feltűnedeztek a szemhatáron a Flóra- és a Gertrud-fok hatalmas sziklatömegei, míg nyugaton a Bell- és Mabel-szigetek kezdtek előtűnni, melyek a Northbrook-szigethez hasonlítanak. Jobban közeledve, terjedelmes síkon a JACKSON-féle expedíció kunyhóit láttuk és hallottuk a szik-

lákon repdeső madarak zaját. Egynéhány nagy foka sziklákon pihent; közeledtünkre a víz alá buktak és csapatosan követték hajónkat. Mikor a parthoz közel értünk, a magas, meredek hegység elfedte a szigetnek jéggel borított részét. A zöldelő síkság, a JACKSON házai, a nyílt tenger, mely beláthatatlan távolságra terjedt dél felé, a sziklákön ezrével röpködő madársereg, a gyönyörű langyos idő kevésbé sarkiasnak tüntette fel a tájat; a Flóra-fok mindnyájunkra kedvező benyomást tett.

Siettünk partraszállni, részint azért, hogy lássuk a kunyhókat, melyekben más kutatók, a művelt világtól elvágva, teljes három évet töltöttek abból az egy célból, hogy a földrajzi és tudományos ismereteket öregbítsék, részint hogy valamit megtudhassunk WELLMANN expedíciójáról, mely egy évvel előbb a Tegethoff-partnál kiszállt és arra várt, hogy a *Capella* cethalászhajó, mely Norvégiából kevéssel az *Észak Csillaga* után indult útnak, a nyár folyamában hazaszállítsa. Egy úszó jéghegy, mely a partig vetődött, innen vagy száz méternyire nyúlt a tengerbe. Közelében horgonyoztunk, a hajó tatjával vagy száz méternyire a parttól.

A tengerfenék homokos és sziklás volt. A part hosszában jégpárkány húzódott, melyet a szél el nem szakíthatott, a meleg meg nem olvasztott; 7—8 méter magaságú szegélyként határolta a tengerhez igen közel azt a síkságot, ahol JACKSON házai épültek. Öt ilyen kunyhót találtunk, három norvég és északi szibíriai módon fatörzsekből készült, a másik kettő sokszögű volt, dupla falakkal, vékony deszkából. Azt a házikót, mely az expedíció tulajdonképeni lakásául szolgált és hatalmas, az északnyugati szelek ellen oltalmat nyújtó sziklához támaszkodott, mintha csak nemrég hagyták volna el a kutatók. A raktárul használt két kunyhóban nagyobbrészt romlott élelmiszereket találtunk.

Félkilométerrel odább és a tengerhez közel annak a lakóháznak maradványai látszottak, melyben az *Eira* legénysége

talált menedéket. Itt csak kevesen töltötték a telet, bizonytalan jövőnek nézve elébe, de csüggedés nélkül, és a vezérek ereje és ügyessége folytán vissza is térhettek hazájokba. Mennyi tanúság rejlett egy nyomorult lakóhelynek e kevés maradványában!

Azt hittük, hogy ez évben mi érkeztünk ide leghamarább. Mily nagy volt tehát meglepetésünk, midőn egy levelet találtunk, melyet a *Capella* parancsnoka írt! Ez a hajó július 15-én érkezett ide és a Wellmann-féle expedíciónak nyomára nem akadván, ennek fölkeresésére a Tegethoff-

A Jackson-féle expedíció házai.

fok felé indult. A *Capella*, mivel útja a mienknél keletibb irányú volt, mindig jégmentes tengerben hajózott.

Gyönyörű csendes idő kedvezett munkálatainknak. A tudományos megfigyeléseken kívül a hajóból nyolc hónapra való élelmiszert és öt tonna kőszénét szállítottunk partra, hogy e készletből visszavonulás esetében, ha t. i. valami baleset érné a hajót, megélhessünk a következő nyárig. Éjjel, jobban mondva a véget nem érő szürkület tartama alatt, gyönyörködve szemléltük a fedélzetről az égboltozaton egymást felváltó pompás fénytűneményeket, és miután eddig oly jól boldogultunk, bizni kezdtünk abban, hogy az *Észak Csillaga* még sokkal magasabb szélesség alatt fog telelhetni.

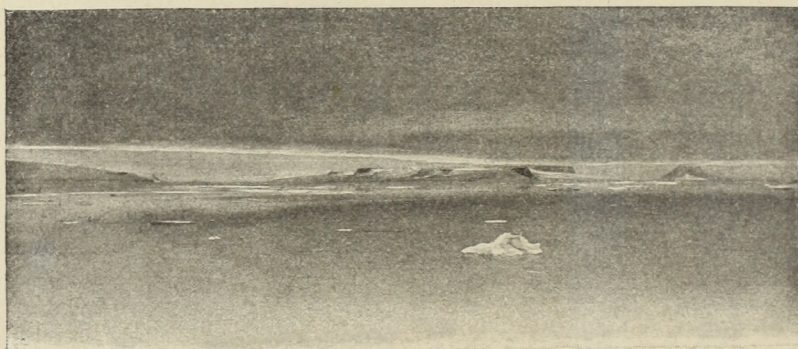
Július 22-én EVENSEN kapitánnyal a hegyfok legmagasabb pontjára mentem a Miers-szund *) felé s itt azt vizsgáltuk, vajjon megpillantható-e e pontról a Britt-csatorna. Mikor a hegytetőn álltunk, köd vett körül bennünket. Valahányszor időközönként kitisztult, észrevehető volt a Miers-szund egészen befagyva a Windward-sziget közelében. Ellenben a Bates-csatorna teljesen jégmentesnek mutatkozott és az ég színéből arra lehetett következtetni, hogy a Nightingale-szund majdnem a Bruce-sziget északi végéig ugyanily állapotban van. Az Eira kikötője a magasból nézve jó horgonyzó helynek látszott, bár a Nightingale-szundból érkező jég előtt nyitva állt. Délre szabad volt a tenger. Midőn NANSSEN május vége felé a Flóra-fokhoz ért, a Fridtjof cethalászhajó pedig az előző évben WELLMANN expedícióját a Tegethoff-fokhoz vitte, a Britt-csatornát a De Bruyne-szund felé jéggel elzártnak találták. Az árbo c hordójáról akkor is, midőn mi a Flóra-fokhoz közeledtünk, sok jég látszott abban az irányban. Valószínűnek vettem tehát, hogy a De Bruyne-szund el van zárva s minthogy úgy láttam, hogy a Nightingale-szund szabad a Bruce-sziget északi részéig, elhatároztam, hogy ezen az úton haladok előre a Britt-csatornában. Később elég okom volt ez elhatározást keserűn megbánni. A sarkvidéken, inkább mint bárhol egyebütt, arra van utalva az ember, hogy fáradhatatlanul saját szemével lásson és csak aszerint, amit valóban lát, jelölje ki az expedíció haladásának irányát.

A hajóhoz visszaérve, CAGNI-t gravitációs megfigyelésekkel találtuk elfoglalva. JACKSON-nak egyik kunyhójába zárkózott és a földön elterülve követte az inga mozgását, oly helyzetben tehát, mely az akkori hőmérsék mellett és a talajt beborító jégrétegen legkevésbé sem lehetett kellemes. A jég kezdett a part felé mozdulni, mi a hajó helyzetének biztonságát annyira veszélyeztette, hogy reggel

---

*) Szund = öblös, egyenetlen partvonalu tengeri csatorna vagy tengersizos.

kénytelenek voltunk a vasmacskákat felszedni és a Mierszundban menedéket keresni. Sokáig kellemetlen szomszédunk volt egy úszó jéghegy, mely nem volt ugyan nagy kiterjedésű, de mégis elég nagy ahhoz, hogy mozgása csónakainkat elsüllyesztéssel fenyegetse. A hó 23-ika folymában a rossz idő miatt nem lehetett munkát végezni. Éjjel lecsendesedett a szél, de reggel felé nagyobb erővel kezdett fújni délnyugat és északnyugat felől. Elővigyázatból fűtöttük a gépet és indulásra készen álltunk. CAGNI, ki reggel a műszerek után ment, alig tudott a fedélzetre vissza-

A Nightingale-szund, Bell-, Mabel- és Bruce-szigetek.

kerülni. Délután, úgy látszott, enged a szél, négy csónakot a szárazföldre húztunk, s elhagyhattuk a Flóra-fokot; de a sűrű ködben a hajó nem mehetett előre.

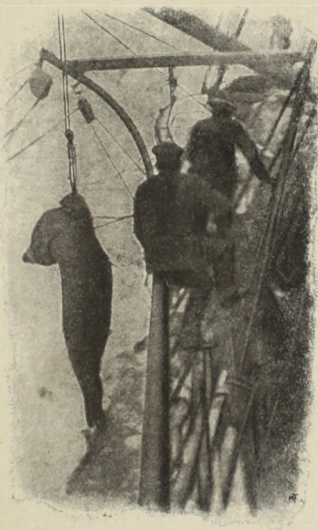
Július 26-án még mindig nem oszolt el a köd s így elhatároztam, hogy fölszedetem a horgonyokat és behatolunk a Nightingale-szundba. Megindultunk ez irányban, minden félórában a tenger mélységét mérve. Mellettünk néhány tábla alakú *iceberg**) haladt el.

Könnyű szél föllebbentette a felhőfátyolt; a nap megvilágíthatta a Nightingale-szundot, melyen végig kellett haladnunk. Nyugat felől az Alexandra-föld tárult elénk, mely

*) Olvasd : eiszberg = úszó jéghegy.

egészen jéggel volt borítva és a tenger felé is függélyes jégfalban végződött; kelet felé a Bell és Mabel-szigeteknek a déli oldalon meredek partjai sötétlettek. A szorosban nem látszott jég és teljes gőzerővel haladtunk, csak félóránként álltunk meg a mélységet mérni. A Bell-sziget alacsony csúcsán látható volt LEIGH-SMITH megmaradt faháza. A Bruce-sziget mellett töredezett hosszú jégretegek késleltették a hajót. Számos foka a közeledő hajó elől lyukába bujt, míg a rozmárcsoportok mozdulatlanul vártak bennünket. Sikerült az egyik csoporthoz közeljutni. Néhány puskalövésre felriadtak az alvó állatok, egy pillanat alatt a tengerbe surrantak és a terhőktől megszabadított jégtömeg minden irányban himbálózni kezdett. Horgokkal ellátva a jégre rohantunk, hogy az egyik halálosan megsebesült állatot visszartartsuk, mielőtt lesüllyed. Nem kevés fáradsággal a fedélzetre hurcoltuk a nagy testet és a lenyúzott bőrt később Olaszországba vittük. Ez volt az egyedüli rozmár, melyet elejtenünk sikerült.

A rozmárt a hajóra emelik.

Folytattuk útunkat a Nightingale-szundban, mindig lassabban hajózva a jégmezők között, melyek észak felé mind sűrűbben sorakoztak egymás mellé. Este felé a Bruce-sziget északi végénél minden oldalról körül volt zárva az *Észak Csillaga* és nem tudott többé megmozdulni, de ez csak néhány óráig tartott így, mert később, éjjel, újra kiterjedt víztükör közepén úszott a hajó. Bár sűrű köd volt, előre törtettünk. Így ment ez félórán át akadály nélkül; azt hittem, már kiértünk a Britt-csatornából, anélkül, hogy part-

jait láttuk volna, midőn egy erős lökés véget vetett illúzióimnak. A kapitány leszállt a fedélzetre s nyugodtan így szólt: „Végére értünk a hajózható résznek.“ De ez csak kezdete volt a megpróbáltatásoknak. A türelem és kitartás erényében mindvégig gyakorolhattam magam ez utazás folyamában.

Másnap csendes és igen tiszta idő volt. Nyugaton láthattuk a nagy jégmezőt, mely az Alexandra-földet és a Markham-öblöt fedi, délre a Bruce-, távolabb a Northbrook-, keletre a Hooker-szigetet. A Britt-csatorna nyugat felől egyetlen befagyott síkságot alkotott, mely nyomásnak nem lehetett kitéve, mivel nem volt rajta egy *hummock* sem. Előre hatolni nem volt lehetséges; arra kellett törekednünk, hogy a Harmsworth-fokot megkerülve, a Viktória-királynő-Tengerébe térjünk vissza azon az úton, amely mint már elindulásunkkor gondoltam, a siker legnagyobb reményével kecsegtet.

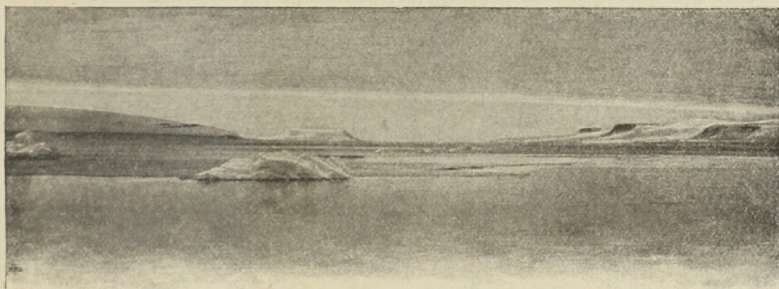
A Barents-Tengerben az a kedvező körülmény, hogy az úszó jég 445 km.-nyire volt a Ferenc-József-földtől, bizonyára nagyon megkönnyítette a hajózást azon a tájon, hol a *Windward* 1897-ben a Maria Harmsworth-fokon túl nyomult előre.

Újra végig hajóztunk tehát a Nightingale-szundon. Elhaladtunk a Forbes-fok mellett és innen, a partot követve, a Gant-fok felé vettük útunkat. Az ég fehér reflexe látszott Alexandra-földtől délre. Vajjon jégzónától eredt-e? Sajnálatunkra meggyőződünk, amint a Grant-fokhoz értünk, hogy a reflexet a *pack* okozta, a zajló jég, mely beláthatatlan messzeségre terjedt dél és nyugat felé. Még egy darabig előre haladtunk; de ekkor a köd miatt meg kellett állnunk. Régi jégből álló nagykiterjedésű, kilométernyi szélességű és két vagy több méter vastagságú mezők közé kerültünk, melyek nagy óvatosságot parancsoltak, hogy a hajó veszedelmes lökésektől megkímélve folytathassa útját. Július 28-án még egynéhány mérőföldet haladtunk, míg

nem a Crowther-fok szomszédságába értünk, de semmi reményünk sem volt, hogy még előbbre juthatunk.

Oly körülmények között, ahogy JACKSON találta a jeget, okos dolog lett volna a Harmsworth-foknál kedvező alkalmat várnunk arra, hogy a Viktória-királynő-Tengeréig folytassuk útunkat; de amikor a Cambridge-öböl mellett már megakadtunk és az évszak, mint az eddig is felmerült nehézségek mutatták, nem kedvezett a hajózásnak; nem volt tanácsos vesztegelnünk, és makacsul azon lennünk, hogy ez úton haladjunk előre. Meg kellett továbbá gondolnunk, hogy ama partot követve, a Ferenc-József-föld északi részétől

Bates-esatorna. A távolban a Flóra-fok.

mindinkább eltávoztunk volna és ha ily föltevés mellett el nem érjük a Viktória-királynő-Tengerét, a szánkaexpedició nagyobb útat kénytelen megtenni, hogy a szigetek mentében elhelyezett készleteket felhasználhassa. Ellenben a Brittsatornába visszatérve, az északra fekvő földek délkörö mellett maradhattunk és föltéve, hogy azokat el nem érjük, kevesebb aggodalommal hagyhattuk hátra a hajót a szánkaexpedició tartama alatt. Bár eleinte az volt a szándékom, hogy minden más kísérlet megheiusulta után minden áron a Viktória-királynő-Tengerét igyekszem az Alexandra-föld nyugatról való megkerülésével elérni, most, midőn oly hamar megakadtam, kénytelen voltam másképp határozni és a Brittsatorna felé tartani, hogy azon áthaladjak vagy telelés végett ott maradjak.

Mialatt ily gondolatokon tünődtem, az árbóc hordójáról a körülöttünk elterülő jégmezőket kémleltem, melyek között egyenesen a Grant-fok felé tartottunk. Magas álláspontomról minden részletet tisztán láthattam, a nyomászülte turalásokat (gátakat) és a keresztül-kasul futó csatornákat. A kapitány azt tanácsolta, hogy a De Bruyne-szorost keressük fel. Én azonban, hogy ne veszítsünk még több időt, a Nightingale-szundba akartam visszatérni. Türelmetlenségemben másodszor is hibát követtem el, ugyanolyat, mint a Flóra-fok magaslatán. Július 28-án este a jég között megint a Bruce-szigettől északra horgonyoztunk, tovább kelet és dél felé attól a ponttól, amelyet az előbbi napon elértünk vala.

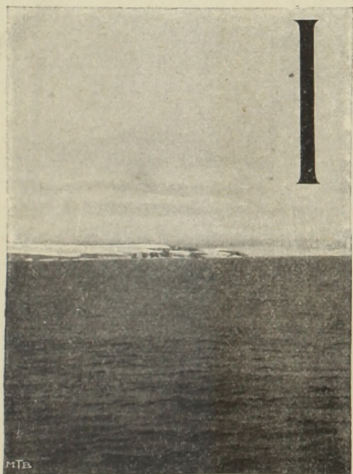

NEGYESEDIK FEJEZET.

A Barents- és Viktória-királynő-Tengerben.

(Folytatás.)

Igen kiterjedt jégmezők voltak körülöttünk, körülbelül 80 cm. vastagságúak, szánkával könnyen bejárhatók; de a hajó haladását ugyancsak akadályozták. Mindazonáltal, mivel a két nappal előbb, messzebb északon, a Peterhead-fok mellett látott jégtől eltérően itt csatornák és gátak szeldelték a jeget, a hajózást lehetségesnek gondolhattuk.

Július három utolsó napját a Bruce-sziget északi vége mellett töltöttük egészen jégmezőkkel körített víztükrökben, mindig köd közepette, mely gyakran igen sűrű volt. A kényszerű nyugalmat arra használtuk, hogy a kutyákat kissé szabadjukra eresszük. Attól tartottunk, hogy dühös tusakodás tanúi leszünk; de az állatokat annyira meglepte szabadonbocsáttatásuk, hogy nem törődtek egymással.

Napjaink következőkép teltek el: Hat óra után fölkel-
tünk, nyolekora reggeliztünk (főtt vagy sajtolt sonkát, zab-
lisztet, vaját, felváltva tejes kávé és csokoládét). Reggel
mindig az volt a foglalkozásunk, hogy a kutyaáknak eledelet
készítve, összevagdaltuk és vízben áztattuk a szárított halat,
aztán tisztogattuk a kutyaketreceket (könnyű volt e munka,
mert a ketrecek padlóját viaszos vászon fedte). Délben
együtt ebédeltünk (levest, két húsételt és szárított gyümöl-

A jég a Bruce-szigettől északra.

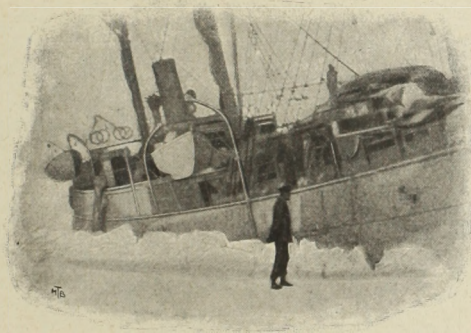
csöt). Kettőtől hétig a fedélzeten szükséges munkákat
végezte mindössze 7 ember (a tisztek, gépészek, fűtők és a
szakács fel voltak mentve). Volt tehát mindig elég dolog,
főleg a kutyaárok válaszfalainak javításával, melyeket a ku-
tyák folyvást szétharapdáltak. Vacsoránk előtt minden kutya
fél kilogramm halat kapott. A mi vacsoránk félhétkor leves-
ből, egy húsételből és konzerv-gyümölcsből állt. Reggel
teát ittunk, este fejenként egy pohár bort. Séta a fedélzeten
vagy a jégen grafon zenéje vagy zongoraszó mellett fejezte
be a napot. Minthogy folyvást nappali világosság volt, né-
melykor csak igen késő éjjel vonultunk kabinjainkba.

Vasárnaponkint együtt imádkoztunk és CAGNI rövid szónoklatot tartott.

A hőmérsék nem volt sarki, a hőmérő mindig zéró fölött állott és többnyire szélesend uralkodott. De ép ezért örökös köd vett körül bennünket s lehetetlenné tette a hajózást. Ruházatunk elutazásunk óta nem változott meg, csupán nagy tengerész csizmát viseltünk, ami nagyon hasznunkra vált, mikor a jég között előforduló pocsolyákban gázoltunk.

Augusztus 1-én. Az idő végre kiderül, a reggeli órákban először a szél mindenfelől fú; majd a könnyű keleti szellő kerekedik fölül. — Mióta a csatornában vagyunk, a keleti vagy nyugati szél mindig derült időt hoz, az északi vagy déli pedig ködöt. A Flóra-fok mellett és a Viktória-hercegnő-Tengerében levő jégtől ment víznek tulajdonítandó-e ez? A köd ritkul s megpillantjuk annak a medencének a partjait, melynek jegébe be vagyunk zárva.

A jég közé szorult hajó (balról nézve).

Az árbochordójából északnyugat felé egy jégnyelven túl kis híg víz foltokat láthatni, míg körülöttünk a jégmezők keresztülhatolhatatlanoknak tetszenek. Csak északnyugat felé tarthatunk, midőn utat törünk a hajó orrával a víz-medencét északon elzáró jég között. Az e helyen találkozó két jégmező egymás fölé helyezkedett, körülbelül száz méternyi hosszúságban és ebben az irányban van a legnagyobb nyomás. Az *Észak Csillaga* három hajóhossznyit hátrál, majd teljes erővel előre törtet, minden lökéssel 10—15 méternyi darabot áttör, azután fogva marad a szétzúzott jég között.

A gép, midőn hátrafelé mozgatja a hajót, majdnem mindig ki tudja azt szabadítani, és amikor ez nem sikerül, a jégen készen álló emberek hatalmas emelőrudakkal eltolják a hajót akadályozó szétzúzott darabokat, s így teszik lehetővé, hogy a gép a hajót hátra mozgassa. Addig foly ez a dolog, míg a hajó igazán megfeneklik a jégben s meg sem mozdul. Eleinte azt hisszük, hogy ennek oka a lökés által összetört jég nyomása, de utóbb némi csekély mozgás észlelhető a balra levő jégmezőn. A hajó akaratunk ellenére a legrosszabb helyzetben marad, a nyomás főirányában, holott

Az Észak Csillaga jég közé szorulva (midőn a tat látszik).

akár elül, akár hátul, csak pár száz méterrel odább, teljes biztonságban volna. Lasankint a balra levő jégmező végig súrolja a hajó oldalát és előre tolvulva hiábavalóvá teszi az egész végzett munkát, s újra elállja útunkat. Majd megáll

a jég, mozdulatlan néhány órán át, de öt óra felé ismét mozgásnak ered és hatalmas nyomást gyakorol. Meghajlik, függyelenen helyezkedik, végigfut a hajó oldalán, fölemelkedik a korlátperemig. Az egész lökést a tat felől a kormány állja ki és balfelé enged, minden ízében csikorogva, recsegetve.

Asztalnál ülünk, midőn társalgásunkat abba kell hagynunk a kormány ropogásának hallatára; bár egyikünk sem akarja, hogy észrevegyék elfoglaltságát, csupán a zajra tudunk figyelni. A jégtől nyomva, tovább is nyög a kormány, időnkint kis rázkódásokat szenved a hajó. Vacsoránk után a jégmezők recsegni és újra mozogni kezdenek. A nyomás

még hatalmasabb, mint előbb és merőlegesen hat a hajó oldalára. Az oldalról jövő lökés a hajót vagy húsz méternyire taszítja, a jég széttöredezve hullámszik, lesüllyed és a hajó alatt eltűnik. A kormány, mely előbb a mozgás folytán egészen balfelé állt, most egészen jobbfelé fordul és enged. Szerencsére ez utolsó erő kifejtés után megszűnik a nyomás.

Augusztus 2-án. Reggel horgonyunk egy másik jégmezőbe kapaszkodik, 300 méternyire a tegnapi helyzettől. Az éj folyamában a jég kitárult előttünk és túl vagyunk azon az akadályon, mely tegnap annyi fáradságot és izgalmat okozott. Hasonló dolog ismétlődik itt is. Órákon át hasztalanul dolgozunk a jégmezők között, melyek nem mozdulnak vagy összecukódnak, mígnem valamely oknál fogva egy pillanat alatt anél-

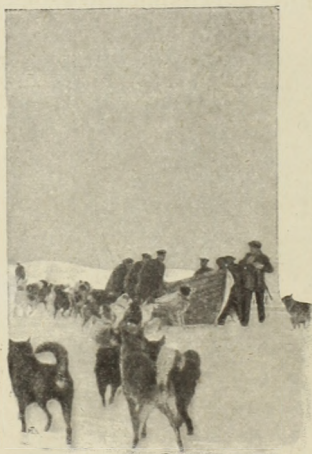
A kutyák a jégen.

kül, hogy mi lendítettünk volna valamit, szétválnak és ismét előrehaladhatunk. Mi okozza a jég összeszorulását, széjjelválását? Az árapály, a tengeráramok, a szelek? Igyekszünk a nyomás helyétől jó messzire jutni.

Este elsétálunk egy jéghegy felé, néhány kilométernyire a hajótól. Nem juthatunk el egészen odáig. Köröskörül össze van törve a jég és hallatszik recsegése. A jégkolosszus egészen másképp mozog, mint a környező jégmezők és amerre tart, ott a jég egymásra torlódik, míg az ellenkező oldalon kis víztükör alakul. A szomszéd jégen kör alakú lyukak láthatók, melyeket a fókák vájtak, hogy levegőhöz jussanak, de most ez állatok egyikét sem pillanthatjuk meg. A jégmezők simák, némelyik apró, mások több

kilométernyiek. Ahol kettő érintkezik, egy vonal mentében egymásfőle halmozódnak a jégtablák, ha összeszoríttatnak, vagy pedig nagyobb-kisebb csatorna képződik, ha nincsen nyomás.

Augusztus 3-án. Az idő ködös, a jég szilárd, ezért a kutyákat szabadon eresztjük. Kevéssel rá az ég kiderül és szemmel látható, hogy elég gyorsan csatornák képződnek. Minthogy sokáig tartana a kutyákat a hajóra terelni, nem tudom elhatározni, menjünk-e odább vagy sem, de mint-

Társaink visszatérnek a hajóra.

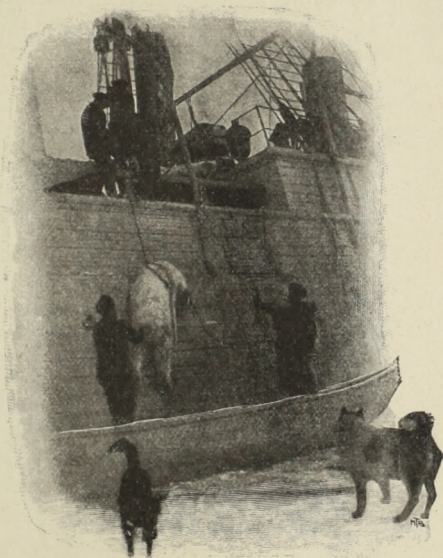
hogy a csatornák mindinkább szélesednek, végre útnak indulunk. A kutyákat hátrahagyjuk, majd elvisszük őket később oda, ahol megállunk, mi nem lehet nagyon messze. Velök marad QUERINI, két kalauz és egy tengerész. De a kutyák utánunk szaladnak és gyorsabbak, mint a hajó, mely orrával az akadályokat kénytelen elhárítani. Ez a munka nem okoz nagy nehézségeket: mind több víztükörre akadunk és abban a hiszemben, hogy a jég nem sokára véget vet előhaladásunknak,

folyvást északkelet felé tartunk. Az újra leereszkedő köd eltakarja előlünk QUERINI-t és társait, kik egy csatorna szélén elmaradtak. Körülbelül félóra mulva, midőn látjuk, hogy az akadályok miatt nem juthatunk előre, aggódni kezdek, hogy társainkat és a kutyákat talán nem is kaphatom vissza a hajóra. Látom, hogy jó úton vagyok, de az aggodalom miatt, sajnálattal bár, megállítom a hajót. CAGNI csónakon visszavezet a csatornába, ahonnan jöttünk és pár perc mulva ő is eltűnik a ködben. Én és a kapitány a fedélzeten várjuk, hogy a csónak visszatérjen vagy a köd szétoszoljon és megpillanthassuk a hátramaradtakat. Eltelik egy óra és a jégmezők

ismét összezáródnak. Időről-időre füttyülünk, de nem hallat-
szik reá válasz. Végre oszlik a köd és látom CAGNI-t a
többiekkel és a kutyákkal vagy két mérföldnyire. Még egy
óraba telik, míg a hajóra jöhetnek; a tovaindulás kedvező
alkalmát már elmulasztottuk, meg kell állnunk ott, ahol
vagyunk. A kutyákat nem fogom ezentúl a fedélzetről
leengedni, amíg a telelőhely felé hajózunk.

Egy tavacska közepé-
ben vagyunk; északra több
méröld hosszúságu, kiter-
jedt jégmező látszik, más
kisebbek melléje sorakoz-
nak. A nagy jégmező menté-
ben kell folytatnunk útun-
kat; így egyik víztükörből
a másikba jutunk, a hajó
orrával útát törve, ahol a ki-
sebb jégmezők a nagyobbra
nyomást gyakorolnak. Hor-
gonyt vetünk oly helyen,
hol biztos éjszakát fogunk
tölthetni. Alig hogy lefe-
küdtem, lótás-futás támad a
fedélzeten, én talpra ugrom
és kisietek a kabinból. Eljött

Az első jegesmedve.

az első medve köszönteni bennünket. Látni, amint már jó
távolban menekül, majd az egész legénység üldözőbe veszi.
Néhány puskalövést hallok; de fáradtan és a nap eredmé-
nyeinek nem nagyon örülve, visszatérek fülkémbe.

Augusztus 4-én. Mikor fölkelek, arról értesülök, hogy
QUERINI lelőtte a medvét. Az állat húsát odadobják a kutyáknak,
mert sokkal több még a friss marhahusunk, hogysem medve-
hússal táplálkozzunk. Nyolc óra felé az idő eléggé kiderül,
a jég, úgy látszik, utat fog engedni, és ismét megindulunk.
Csak három-négy mérföldnyire láthatunk a hajóról: kelet felé

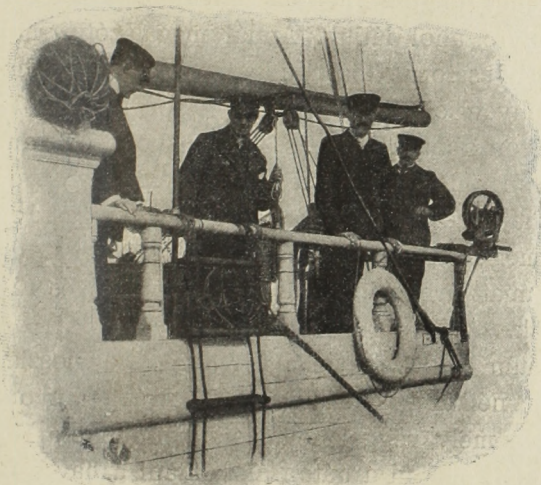
a jég töredezett, észak és nyugat felé egészen sima. A kapitánynak nincs nagy bizalma a Viktória-királynő-Tengeréhez; nem tetszik neki a hely, ahova jutottunk, és nem örül annak, hogy a Britt-csatornában kell telelni. Véleményében magam is osztozom. Ha e kevéssé ismert tájon telelve, szánkán oly helyeket kell bejárnunk, melyekről JACKSON úgy nyilatkozott, hogy inkább hajózásra valók, bezzeg rosszul kezdtük az expediciót. De mit tehetünk? Ezen a csatornán az idén, úgy látszik, nem jutunk át. Legalább egy szép napunk volna, hogy jól körülnézhetnénk!

Mozdulatlanul maradtunk féltizenegyedtől kettőig és lestük, vajjon mozdul-e a jég. Folytonosan figyelniünk kell a jégre, hogy el ne mulasszuk az alkalmat, mikor a jégmezőket egymástól eltérni látjuk s előrehaladhatunk közöttük. Két órákor a hajó orrával újra neki megyünk a nyomás helyének, ahol reggel megakadtunk, s most sikerül előrehatolni. De annyi nehézségre bukkanunk és oly sűrű a köd, hogy nem nagy utat tehetünk és félöt felé megint horgonyt vetettünk egy víztükrőben, fél mérföldnyire reggeli állomásunktól. Köd és mindig csak köd! Mióta a Britt-csatornában időzünk, még nem volt igazán tiszta napunk.

Augusztus 5-én. Éjjel és másnap reggel egyre tart a köd. QUERINI és az orvos leszáll a jégre és mindkettő rést keres, hol a hajó haladhatna. Mialatt eltűnnek szemünk elől, felkel a nap, az idő kezd kiderülni. A nyugati szigeteket teljesen jég takarja, keleten az Eaton, Scott, Keltie és Hooker-szigetek meredek partjaikkal jobbadán jégburkolat nélkül látszanak, miként a Northbrook-sziget is délen. Észak felé a Murray-fok táján egy-egy *iceberg* tűnik fel, több más úszó jéghegy pedig a Peterhead-fok körül, de egy sem keleten. A kapitánnyal az árboé hordójából a messzeséget fürkészem, keresve északi irányban, a Viktória-királynő-Tengerében valami jelét annak, hogy út nyílik a jég között, melyen újult erővel törtessünk tova. Kutatásunk eredménye nem nagyon biztató. Csupán

kiterjedt jégmezőket látunk, keskeny csatornákkal, melyekbe a hajó be nem hatolhatna. A csatornák kelet felé vezetnek, de északon a jég áttörhetetlen. Az út, amelyen jöttünk, el van zárva. Ha kevéssel ezelőtt úgy vélekedtem, hogy az első szép nap véget fog vetni bizonytalanságunknak, ma, midőn a szép nap itt van végre, a bizonytalanság valóban eloszlik ugyan; de csak arról győződöm meg, hogy ismét nem fogunk elmozdulni.

Dramatis personae.

A reggeli alatt mindnyájan igen rossz kedvűek vagyunk. Este lögyapotróbanást kíséreltünk meg. Tizenöt méternyi szélességű utat ohajtanánk nyitni, de a nyomás következtében a jég összetorlódott e helyen és vagy három méter vastagságú. Tompa dördülés hallatszik, de az eredmény semmi. Lemondunk tehát a robbantásról és utunk folytatása végett megvárjuk a jégmezők ellódulását.

A kapitány az árboc tetején foglalt helyet. Néhány óra óta látom a fedélzetről, hogy többször egy és ugyanazon irány felé szegzi tekintetét. Meglátta-e végtére a Vik-

tória-királynő-Tengerének jégtől szabad vizeit? Készülök felmenni hozzá, de íme sebbel-lobbal leszáll és kezével északkelet felé mutat. A fedélzetre lejutva, tudatja velem, hogy hajó látható Scott Keltie szigete mellett. Első pillanatban hihetetlennek tartom ezt, de az árbocról magam is meggyőződöm, hogy van hajó a jelzett irányban, csak hogy vitorla alatt halad, ami azt bizonyítja, hogy jégtől szabad vizen jár, melyet mi még nem látunk. Csak cethalász-hajóval lehet dolgunk, mely bizonyára könnyű szerrel jött arra a helyre, ahol látjuk. Annál megalázóbb ránk nézve, hogy a Britt-csatorna közepén kell vesztegelnünk, holott más úton könnyen elérhettünk volna Eaton szigetétől északra. Minden áron abba a jégtől szabad vízbe kell jutnunk, mely keletre van tőlünk, hogy a jégtől nem akadályozva és a cethalászhajó útján haladva, ugyanoly magasságig hatoljunk. A megpillantott hajó csak a *Capella* lehet, de a nagy távolság miatt árbocain kívül mitsem látunk és rá nem ismerhetünk.

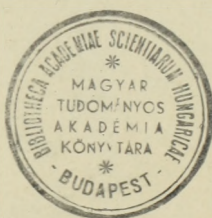
Délután öt óra tájban a jég kezd széjjeloszlani és mi késedelem nélkül neki esünk a hajó orrával a nyomásszülteturalásnak, mely reggel feltartott bennünket. Körülbelül egy óra alatt sikerül a gáton átszállítani a hajót egy másik medencébe. Egyik oldalon hosszú csatorna vezet az Eaton-sziget felé; túlhan sűrűbb jég zónája terül el, melyen keresztül csak lépésről-lépésre, méterenként lehet előhaladni. Éjjel két órakor hat-hét mérföldnyire közeledtünk Eaton szigetéhez. A jég összeszorul, újból meg kell állnunk. Felhasználjuk az időt, hogy egy pár levelet írjunk. A szemünkbe ötlött hajóban a *Capella*-ra ismerünk.

Augusztus 6-án. Kilenckor, tiszta szép időben hajónk folytatja útját Eaton-sziget felé. A távolban Eaton és Hooker-szigetek között látjuk vitorlázni a *Capellát*. A jég kevésbé sűrű, mint tegnap volt és kevesebb akadályt gördít útunkba; gyorsan haladunk. Tizenkettőkor Eaton szigetétől néhány száz méternyire jégtől szabad tengeren vagyunk,

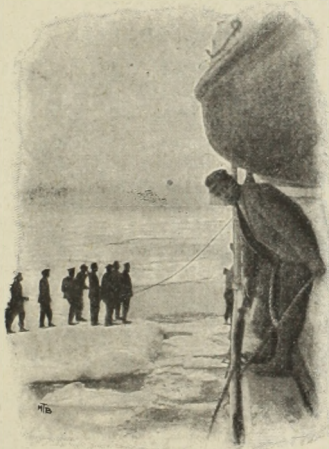
AZ ÉSZAK CSILLAGA, MIDŐN ELŐSZÖR JÉG KÖZÉ SZORÚL
A BRITT-CSATORNÁBAN.

mely a Britt-csatornában a mondott szigettől északra és keletre terjed.

A *Capella* felé tartunk. Közelébe érve, sietünk kérdezni, vajjon a hajón van-e a WELLMANN-expedíció. Csónakot látunk a *Capella*-tól felénk közeledni; a rokkant külsejű emberben, ki a csónakban fekszik, WELLMANN-ra ismerek, bár nem hasonlít a lapokban reprodukált arc-
képekhez. Hajónkra segítjük, hol az orvosra támaszkodva lépeget; nemsokára három társa követi: EDWARD HOFMANN doktor, az expedíció orvosa és természetvizsgálója, a meteorológus BALDWIN és a fizikus HARLAN. Kíváncsi kérdezésünkre elmondják, hogy mily baleset érte WELLMANN-t kevéssel a Rudolf-főhercegszigetre érte előtt; hogy az expedíció, jég közé szorulva, mikép vesztette el élelmiszereit, minek folytán kénytelen volt visszafordulni. Mély megilletődéssel beszél el, hogy a norvég BERNT BENTZEN a Wilcek-földön a tél folyama alatt elhunyt. QUERINI az orvos kíséretében megtekinti a hajót; kutyáinkat látva, WELLMANN felajánlja az övéit, de mi már több kutyát nem helyezhettünk el hajónkon.

Utat törünk a jégben.

Eközben STÖKKEN, a *Capella* kapitánya, a mi gépészünknek édes atyja, ki szintén eljött, vígan beszélget EVENSEN-nel és azt mondja, hogy az ég sötét színéből ítélve fel kell tenni, hogy a tenger körülbelül NANSSEN telelő helyéig jégtől szabad. Ennélfogva sürgősnek tartom útrakelésünket, hogy az időt ily szép napon, midőn tiszta a szemhatár, ne fecséreljem hiába. Kölesönös szerencsekívánatok és üdvözlét után a két hajó útra kel. A *Capella* délnek tart, a művelt világ felé; mi tovább nyomulunk a ki nem kutatott, sivatag vidéken.

A Mária-Erzsébet-sziget felé vesszük útunkat. A Britt-csatorna keleti partja nem oly sivár, mint a nyugati és sok helyen nincs is hóval borítva. Jégtáblákkal találkozunk, melyek a Hooker és Koettlitz szigetek közt levő Allen-Young-szorosból jönnek, úgyszintén néhány uszó jégheggyel; de ez utóbbiak szerényebb méretűek, mint aminőkre Northbrook-szigettől délre akadunk, csak 10—15 méter magasak. A Britt-csatornát csupán keleti részén borítja a jég, az Eaton-szigetétől a Northbrook-sziget északi végeig és a Murray-fokig, ettől a vonaltól keletre pedig jégtől teljesen szabad. Északnyugaton sűrű köd borong, melybe egy óra múlva lépünk; az takarja el a György Herceg-földet és azokat a szigeteket, melyeket JACKSON látott e tájon.

Folyvást a lehető legnagyobb sebességgel haladunk előre, de óvatos figyelemmel. Időről-időre a hajó erős zökkenése értésünkre adja, hogy a köd miatt kisméretűnek néztünk valamely hatalmas jégdarabot.

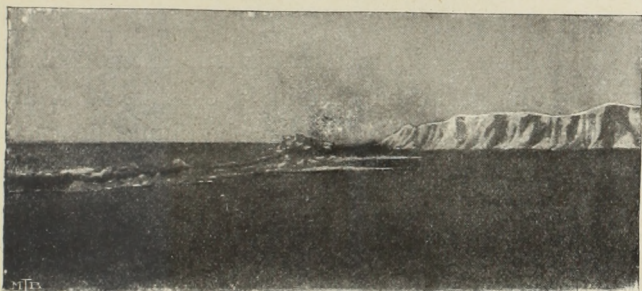
A tájolók nagyon rosszul működnek. A Magnaghi-féle után igazodunk, mely a mi tengerészetünkben elő van írva. Könnyebb uszót tettünk annak folyadékára, mely az ilyen esetben tiszta alkohol, hogy meg ne fagyjon. A hajó tatján, mely meg volt már azóta, hogy *Jason* volt a hajó neve, egy THOMPSON-féle kompasz van, mely eddig jobb adatokat szolgáltatott; ma azonban ez sem nagyon megbízható.

A Köttlitz-sziget közelében erősen aggódom a sűrű köd miatt. Fehér vonalat látunk magunk előtt, melyet eleinte jégmezőnek tartunk, de mikor ez a hajótól jobbra és balra eltűnik, észrevevesszük, hogy parthoz értünk, melytől néhány méternyire megállítjuk hajónkat. Nyugati irányban indítjuk ezt ismét útnak, hogy a szigettől eltávozzunk, de megint csak úgy járunk, mint előbb. Mindamellett folytatni kell útunkat a ködben a jég mellett; majd ha kitisztul, irányt választunk, melyben előbbre juthatunk.

Augusztus 7-én. Éjjel körülbelül éjfélutáni két óráig hajózunk; ekkor sűrű jég környezi a hajó előrészét és a

ködben meg kell állnunk a Mária-Erzsébet-sziget közelében. Az összeszorult *pack*, úgy látszik, a szigetig terjed; néhány percig tiszta volt ugyan az idő, de nem találtunk utat, melyen előre jussunk. Mindamellett már jócskán haladtunk. Előbb azt hittük, hogy nehéz lesz a Britt-csatornát hátunk mögött hagyni és most annál a szélességi körnél vagyunk, ahol NANSEN telett. Még ezzel az eredménnyel sem érjük be és már reménykedünk, hogy nemcsak a Rudolf-főherceg-szigetet érjük el, hanem a Petermann-szigetet is, ha az egyáltalában létezik és megközelíthető.

A Mária-Erzsébet-sziget.

Reggel és délután oly sűrű a köd, hogy a jégmentes víz határán mozdulatlanul kell vesztegelnünk.

Este kilenckor könnyű keleti szellő, melyet mint derült idő hirdetőjét mindnyájan örömmel üdvözlünk, eloszlatja a ködöt és megpillantjuk a Mária-Erzsébet-szigetet és a Salisbury, Fischer- és Mac Clintok-szigetek közeli hegyfokait. Ugy választjuk az irányt, hogy a Mária-Erzsébet-szigettől keletre haladhassunk tova. A csatorna szabadnak látszik és teljes gőzerővel nyomulunk benne előre. A sziget északi részét hó borítja, míg a Salisbury-sziget legkinyúlóbb hegyfokain nincsen hó. A Norway-fok felé tartunk. Keleten két *fjord*ot látunk, háttérökben kiterjedt jégárral. A Salisbury-sziget hegyeinek lejtői egészen zöldek,

ezért itt megállni szándékozunk, hogy NANSEN kunyhójának maradványait megkeressük; de mert derült az idő s a vízen nincs jég, mégis csak folytatjuk útunkat, kívülről haladjuk meg a Mill-fok melletti szigetekskéket s ezek meg a Neale Harley és Ommaney-szigetek között folyvást gyorsan északnak hajózunk. A jég keletre marad a Mária-Erzsébet- és Ommaney-szigettől, mely utóbbitól kezdve északnak fordulunk, míg északkelet felé kiterjedt hajózható tengerrész terül el, melyen csak egyes, a JACKSON, LEIGH-SMITH és KÁROLY SÁNDOR után nevezett szigetek közötti csatornákból való hosszú jégtáblák uszkálnak. Ismét sűrű a köd. Hét óra felé magas föld van előttünk, hihetőleg a Károly Sándor-sziget; kénytelenek vagyunk nyugaton a parthoz közeledni. Kevéssel utóbb ismét megindulunk északkeleti irányban, terjedelmes töredezett jégrétegen hatolunk át és ismét akadálytalanul haladhatunk. Előttünk nem tiszta a kilátás. Azt várjuk, hogy kilenc óra után megpillantjuk a Rudolf-főherceg-szigetet; de éjjelig ködben bolyongunk és mitsem láthatunk, míg végtére nem a föld, hanem a jég megállít útunkban.

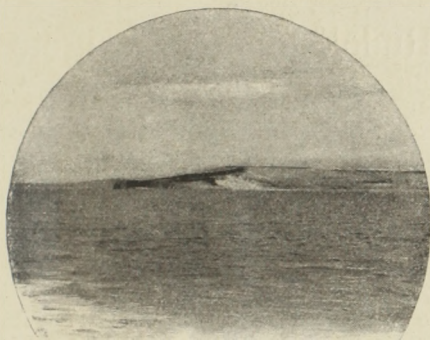
A legsűrűbb ködben töltjük az estét és az éjtszakát. Másnap derülni kezd. Időnként fehér föld látszik délkeleti irányban, de semmi sem északon vagy északkeleten, ahol a Rudolf főherceg földjét sejtjük. Tartunk tőle, hogy azon már túlhaladtunk. Délben egy jégmező hátán meghatározzuk a szélességet. Nagy örömünkre a számításból az következik, hogy az *Észak Csillaga* a $82^{\circ} 4'$ szélességhez ért; a látható föld tehát a Rudolf főherceg szigete.

Ime, az *Észak Csillaga* a negyedik helyet foglalja el ama hajók között, melyek legközelebb jutottak az északi sarkhoz; a *Fram*, *Alert* és *Polaris* után következik, melyek $85^{\circ} 47'$ -ig, illetőleg $82^{\circ} 27'$ és $82^{\circ} 16'$ -ig jutottak. Archangeltől a Rudolf-sziget északi végpontjáig 27 napig tartott az utazás, mely időből öt napot a Flóra-fok mellett pihenéssel töltöttünk. És itt érdemes megjegyezni, hogy a De Bruyne-szo-

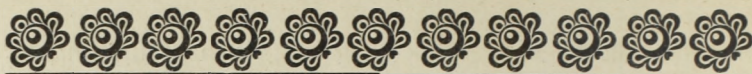

roson át, és ha nem járjuk meg két ízben a Nightingale szorost, ugyanily szélességig akkép is eljuthattunk volna, hogy néhány órát kivéve, mindig jég nélküli tengerben hajózunk.

A Ferenc-József-szigetcsoportot, hol 1873-ban PAYER nehézneki itélte a partraszállást, az *Észak Csillaga* a legnagyobb könnyűséggel érte el s bejárta a Fligely-fokig.

A Fligely-fok északnyugatról nézve.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Rudolf-főherceg-szigete.

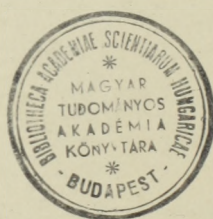
Pontról-pontra fürkészttük a szemhatárt, melyet 35 kilométernyire tisztán láthattunk, mielőtt e helyet elhagytuk. Északra a tengert még jég borította, mely között néhány kilométernyit előre hatolhattunk volna ; délkeletre a Rudolf-főherceg-földre és tovább délfelé nagy jégnélküli vízmedence terült el. Rudolf-sziget földjén kívül más szigetet nem láttunk.

Azon a ponton, ahol most voltunk, t. i. jobban északra és keletre, mint ahova PAYER jutott, nálánál inkább voltunk oly helyzetben, hogy a Petermann- és Oszkár- királyföldre, melyeket ő a Fligely-fokról oly napon vélt láthatni, midőn az idő nem a legtisztább volt, megpillanthassuk. El voltam ugyan készülve arra is, hogy én azokra nem akadok, de nem szüntem meg reménykedni, hogy mégis léteznek s hajómmal közelükbe férhetek, sőt talán élelmiszereket is elhelyezhetek rajtuk. Most ez a remény teljesen szétfoszott; horgonyozásra a Rudolf-szigeten kellett helyet keresnem. A fedélzeten csend uralkodott; de az arcokról leolvashattam, mennyire örvendeznek embereim, hogy oly magas

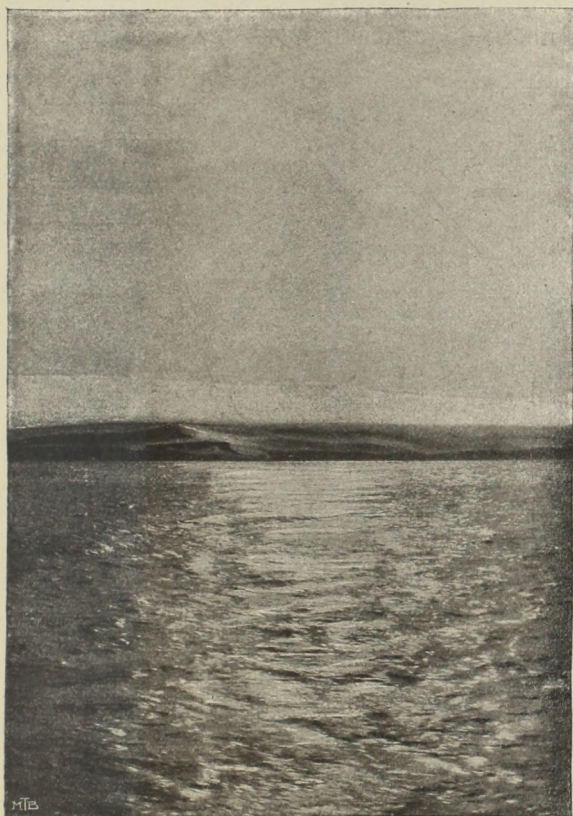

KIRAKODÁS A TEPLITZ-ÖBÖLBEN.

szélességig hatolhattunk. Magam is, miután a Britt-esatornán átkelhettem s a Rudolf-szigetre könnyű szerrel jutottam el, azt reméltem, hogy erős akarattal és kitartással legyőzünk minden más akadályt; kezdtem bizni abban, hogy az expe-

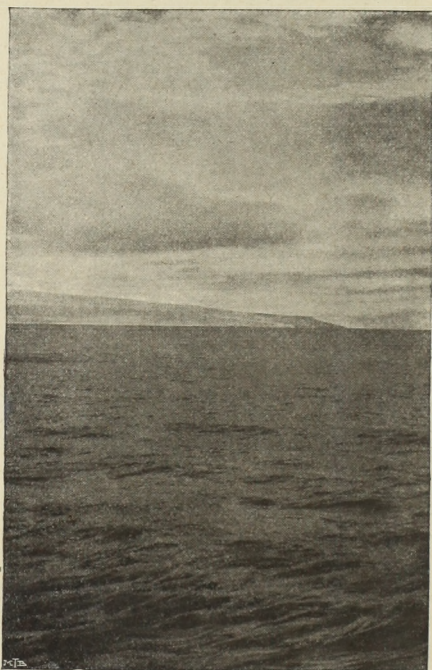

A Fligely-fok északról tekintve.

díciót, mely eddig szerencsés volt, amennyiben a sziget-csoport legészakibb pontjához értünk, további folyamában hasonló siker fogja kísérni.

Könnyű keleti szellő lengedezett, midőn délután egy órakor a sziget felé megindultunk. Harmadfél órai hajózás után értük el a legészakibb fokot, melyet PAYER fedezett föl

1874-ben és Fligely-foknak keresztelt. Kényelmesen ülve a hajó fedélzetén, mély meghatottsággal szemléltük azt a helyet, hol PAYER társaival 25 évvel előbb óriási fáradozások és nélkülözések után az osztrák és magyar zászlót kitűzhetette. És bámultuk azokat a férfiakat, kik annyi nehézség leküzdésével, nem gondolva a hajóval, melyet a jég elhordhatott

A Germania-fok északkelet felől tekintve.

magával, sem azzal a körülménnyel, hogy csónakokon lesznek kénytelenek hazatérni, oly magas szélességig hatoltak.

A Fligely-fok, mely 70–80 méternyire emelkedik a tenger színe fölé és a sziget egyetlen pontja, melyet jég és hó nem borított, lapos tetejű. Északkelet felé kicsiny, sziklás, éles tarajú földnyelv nyomul a tengerbe. Keletre és nyugatra tőle az egész szigetet ellepő jégár szeliden lejtősödik a part felé és jégfalban végződik. Kelet felé

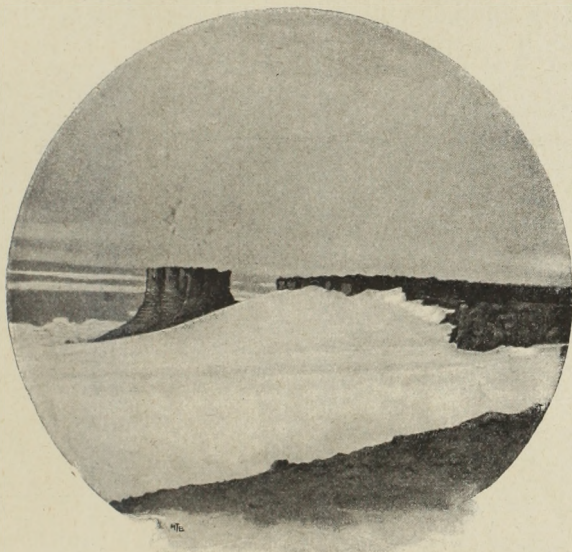
semmi jel nem mutatott sem a Sherard-Osborn-, sem a Budapest-fok, sem a NANSÉN által látott szigetek létezésére.

Addig folytattuk útunkat, míg a sziget előtt haladásunknak a *pack* gátat nem vetett. A part dél felé hajlott, bizonyosan a Rath-fok irányában, melyet már PAYER látott a távolból. A Rudolf-sziget méretei eszerint nagyon összehusagorodtak és a Fligely-fok nem lehetett, miként PAYER jelezte, 82° 5' szélesség alatt, ha figyelembe vesszük, hogy

arról a helyről, hol reggel voltunk, délkelet felé 28 kilométernyi útat kellett tennünk a szigetig. Helyzetét később $81^{\circ} 50' 43''$ -nek számítottuk ki. Most nyugati irányba fordultunk a Germania-fok felé.

A part, melyet mindenütt függélyes, helyenkint 8—10 méter magasságú jégfal alkotott, nyugat-délnyugat felé fordult s csekély beöblösödése volt a tenger fölött 100 méternyire kimagasló Germania-fok előtt, melynek tetejét nem

Az Oszlop-fok délkeletről nézve.

borította jég és melyet északkelet felől trapez alakúnak láttunk. Azután szemünkbe tűnt az Oszlop-fok (Säulenskap), melyet PAYER nevezett el így szirtes, jégtől szabad két oszlopáról: különös látvány e vidéken, hol a jég minden földet elborít és egyformává tesz. E fokon túlmenve, az Alka-fokot láttuk meg és a kettő között a Teplitz-öböl tárult szemünk elé.

Első tekintetre kedvezőtlen benyomást tett ránk a Teplitz-öböl. A tengerpart az Oszlop-foktól, 10 méter magas-

ságban, meredek jégfalat alkotva húzódott délkeletre, azután kelet felé, az öböl egész északi oldalát elfoglaló, szirtes része következett, majd ismét délnek fordult jégfal alakjában, mely majdnem megszakítás nélkül, csak változó magassággal, az Alka-fokig terjedt. Az öböl háromnegyed-része ki volt téve a *pack* nyomásának; a sziget egész nyugati részét annak belsejéből a partig ereszkedő óriási jégár borította, úgyhogy a talaj csak néhány ponton látszott ki. A csekély állati élet mindössze az Oszlop-fok körül röpködő madarakra szorítkozott.

A jégmező és csatorna, melyet a hajó nyitott a teplitzi öbölben.

Szebb volt az öböl délről nézve. A déli napnak forduló északi része nagy területen jégtől szabad volt és szirtes térségek látszottak. Arrafelé nem jégfalban végződött a part, hanem 500 méternyi szelid lejtőben. A partot 10 méter szélességű jégpárkány kísérte, mely szilárdan a parthoz tapadva fenékig ért; e parti jéghez több négyzetkilométernyi kiterjedésű jégmező csatlakozott, mely az öblöt kitöltötte és az árapállyal együtt mozgott; ép ezért különvált a parthoz tapadó jégtől.

Az öböl konfigurációja nem igen volt alkalmas arra, hogy a hajó ott biztonságban telehessen; de mert ez az öböl

a legészakibb volt a Ferenc-József-szigetcsoporthban, ezen a jövődöbeli szánkaexpedicióra nézve fontos tekintetnél fogva szükséges volt ott maradni. Ha az öböl nem is volt a természettől védve, fel lehetett használni a jégmezőt a jégnyomás ellensúlyozására. A parttal összefüggő jég mentében a jégmező össze-vissza volt repedezve, könnyűnek látszott tehát benne csatornát nyitni s ezen a hajót a part közelébe vinni, hol külső nyomás ellen a jégmező védi.

Augusztus 10-én, a hajóval nekimenve a jégnek, sike-

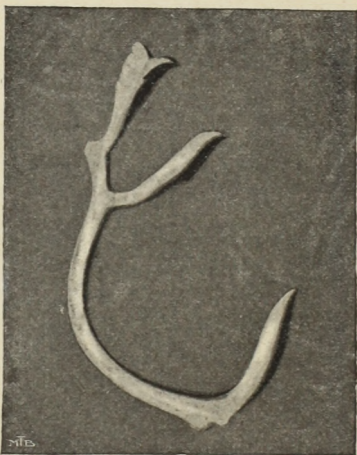
A hajó a Teplitz-öbölben.

rült 180 m. hosszú, 20 m. széles csatornát nyitni. Az e helyen már töredezett jég a hajóorr lökésétől nagy darabokra szakadt, melyeket a szirtekről lezuhanó olvadási víz magával vitt a tengerbe, ily módon nagyon könnyítve munkánkat. Este felé a csatorna készen volt és a hajó, nyugatra fordítva orrát, az öböl jégében horgonyzott.

Azonnal hozzákezdünk a szükséges munkálatokhoz, hogy e helyen teleljünk. Megérkezésünk után az első héten szép volt az idő, a hőmérséklet 0° fölé emelkedett. Bőségesen olvadt a jég. Patakok siettek mindenfelől az öbölbe. A part mentében a jégben csatornát vájt a végig-

folyó víz és szemmelláthatólag szélesbítette, ami a hajóból való kirakodást nehezíté. A jégmezőn, ahol sok mélyedés volt, megannyi tó képződött és gummiciszrát kellett húnunk, hogy nedves ne legyen a lábunk.

A szép napok kedveztek a munkálkodásnak és esténként kellemes sétákat tettünk a hajó szomszédságában. A Germania-, Oszlop- és Alka-fokok, melyeket nem fődött jég és a madarak sűrűn elleptek, voltak sétáink célpontjai. Az egész szigetet beborító jégár a Germania-foktól

Az Oszlop-fok mellett talált rénszarvas agancs.

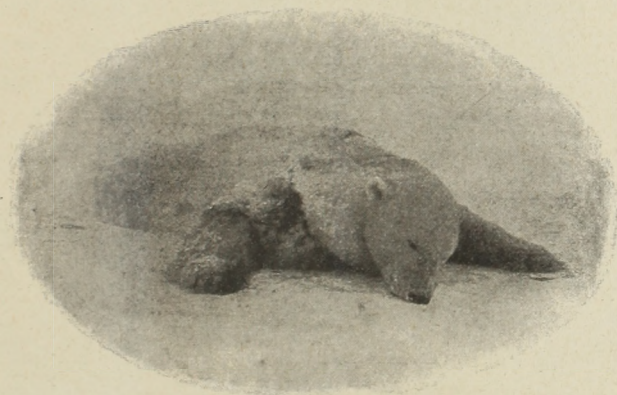
északra és délre, a Teplitz-öböl mentén a tengerig ereszkedett le. A szigetnek az öböltől északra fekvő részét, ahol nem volt jég, több fokozatosan emelkedő lépcső alkotta, közben törmelék és egy-egy elszigetelt szikla fedte őket. Az egyes terraszok közti hegylejtőkön, valamint a legalsó és a tenger közti lejtőn, nemkülönben a völgymélyedésekben kis jégárak alakultak. A terraszokon megérkeztünkkor egyáltalában nem volt hó, de igen szegényes

növényzet mutatkozott rajtok. Néhány gomba, köztük egy új *Ascochyta*-fajta, mohok, moszatok, virágos növények, ennyi volt mindaz, ami növényt ezen és a következő nyáron a Teplitz-öbölben, a Fligely és Alka-foknál összeszedhettünk. A többnyire bazaltból álló sziklák azt bizonyítják, hogy a sziget, mint a többi már ismeretes Ferenc-József-földiek, vulkanikus. Az Oszlop-fok közelében talált erratikus granitdarab és néhány rénszarvmaradék ama föltevéssre adott okot, hogy a sziget egész északi részét az Oszlop-fokkal együtt valamikor tenger borította. A mondott foktól

az Alka-fokig a tengerpart majdnem mindenütt függélyes jégfalból állott, melyet csak az a sziklás sík rész szakított meg, amelynek közelében hajónk állott. A 180 méter magas Alka-fok, melyen nem látszott jég, meredek fallal déli vége volt az öbölnek. Az Oszlop-fokról a Károly-Sándor-szigetet láttuk legészakibb fokától kezdve a Brogger-fokig és a távolban a Clemens-Markham-fokot is észre lehetett venni.

Az állatvilágot, mint már mondtam, szegényesen talál-
tuk képviselve. *Fulmarus glacialis*, *Laris glaucus*, *Pago-
phila eburnea*, *Uria mandti*, *Mergulus alle* voltak a leggyako-

Jegesmedve.

ribb közönséges sarki madarak, a következő évben még láttuk a következőket: *Rissa tridactyla*, *Stercorarius crepi-
tatus*, *Plectophenax nivalis*, *Stercorarius parasiticus* és *pomatorhinus*, az utóbbi két faj a Britt-csatornában, kevés volt a fóka, még kevesebb a rozmár, de elég sűrűn járták e helyet a medvék. Mindjárt megérkezésünkkor lelőttünk egy nőtényt és két bocsot; csak a Teplitz-öbölben 34-et ejtettünk el, 37-et az egész utazás alatt. A legtöbbet QUERINI lőtte, ki mint szenvedélyes vadász és céllövő, éjjel-nappal hideggel és széllel dacolva, lesben állt a medvékre.

Ez a vadászat igen könnyű. A medve megszimatolja és sokkal hamarabb látja a táborhelyet, mint az ember az

ő jelenlétét sejtheti, és rendszeren az éhségtől hajtva közeledik. Fölösleges tehát keresésére indulni. A mi kutyáink, melyek egész nap szabadon kószáltak, azonnal üldözőbe vették a medvét, mihelyt megpillantották. A nagy hímek, ha csak 8—10 kutya volt a sarkukban, elmenekültek, de 30—40 kutya falkája már arra kényszerítette őket, hogy valamely jégbérc (*hummock*) tetejére másszanak vagy véde-

A vadászat vége.

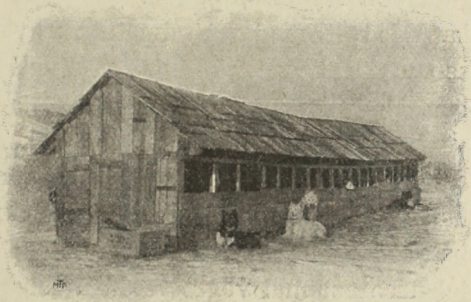
kezés céljából egy nagyobb jégdarabnak vessék hátokat. Ekkor elég időnk volt közeledni és néhány méternyi távolból lelőni a vadat. Egy sem menekült meg. E vadászatban a kutyákat olykor megsebesítették a medvék, a sebek azonban sohasem voltak súlyosak, mert a kutyák ügyesen kikerülték a medvék karmait; csak három- vagy négyszer kellett a sebet az orvossal összevarratni, főleg később, mikor a kutyák merészebbek kezdtek lenni a támadásban.

Sok nőtény medvét lőttünk, gyakran olyat, melynek két bocsá volt, az egyenlő fejlettség után ítélve ikerszülöttek. Nyáron többnyire nőtényeket ejtettünk el, később, télen és tavaszkor csak hímeket, melyek némelyikének hossza a 2'88 métert is megütötte. Medvehúst gyakran ettünk ; a szív, a vese és a nyelv jó volt, a többi rész azonban nem mindenkinek ízlett.

A kutyákat mindjárt kezdetben a szárazföldre bocsáttottuk ; ez a szabadság nemcsak kedvökre való, hanem szükséges is volt, miután egy hónapot mozdulatlanul töltöttek a fedélzet ket-

receiben. Minthogy egy ember nem volt képes éjjel annyi állatra felügyelni, a jég hátán is építettünk a hajó közelében kutyáólakat, amelyekben az állatok éjjelenként elkülönítve tartózkodhattak és a viharban menedéket

Kutyaólak a jég hátán.

találhattak. Alul sarkos ajtókkal záródtak az ólak, s válaszfalak gátolták az ebeket a marakodásban. Az első napokban nehéz munka volt őket beterelni és bezárni ; később ez már könnyen ment, mivel minden este az ólakban etettük őket. Száraz hal volt az eledelök, mint a fedélzeten, tovább is ; italukról nem gondoskodtunk többé : hóval oltották szomjúságukat. Az ólakban való etetés elejét vette a kutyák marakodásának, el nem kapkodhatták egymástól az ételt, egyformán lehetett őket táplálni és nem vezett kárba az élelmikészlet.

Eredeti állatok voltak ezek a kutyák. Rokon- és ellenszenv uralkodott köztük ; de ha egyet közülök leöltünk, a többieknek ez valóságos örömnöve volt. Amelyik leeresz-

tett füllel, farkkal menekült, bizonyára a társaknak kegyét vesztette. Az egész falka üzte, hajtotta, nagy ugatással megrohanta és széttépte volna a kegyvesztettet, ha megmentése végett mi közbe nem lépünk. Erőseket és gyöngéket egyaránt érhetett ily sors. Csak a nöstényeknek nem volt bántódásuk. Két-három kutyánk társaitól széttépve mult ki ekképen és igen sokat kellett hasonló sorstól megmentenünk.

Szeretetet nem éreztek gazdájok iránt, még kevésbbé engedelmeskedtek. Csak a korbáctól félték és a víztől. Ösztönszerűleg kerülték a vizet, mely fürdés után azonnal ráfagyott testükre, páncél gyanánt akadályozva mozgásukat. Medvét, madarat szimatolva, gyakran ok nélkül is erősen ugatni kezdettek. Éjjel egyik-másiknak vonítását kórusban ismételte a többi. Órákon át tartott e hangverseny, a vezérhangot az a kutya adta, aki kezdte a muzsikát, mely aztán egyszerre érthető ok nélkül, ahogy kezdődött, el is hallgatott. E zajos érzelemnyilvánításokra különösen akkor bátorodtak az ebek, ha magukban voltak; ember megjelenése azonnal véget vetett a zsvajnak.

A szélesend és a változó szelek tartama alatt a zajlás hol eltávozott a szigettől, hol közelebb jött, de sohasem ért a parthoz. Augusztus 20-ika után a 3-ik és 4-ik quadrans szelei a Teplitz-öbölhöz közelhozták és augusztus 27-én a jég a partra nyomást kezdett gyakorolni. Oly robaj hallatszott, mint amikor a hullámok megtörnek a parton. Az egymásra torlódó jégmezők okozták. A jégzajlás lökésének engedve, az éj folyamában a jégmező benyomult az öbölbe és elzárta az *Észak Csillaga* által nyitott csatornát, a hajót pedig a parthoz tapadt jég felé taszította, úgyhogy az mintegy 13 foknyira oldalt dőlt jobbfelé, mely helyzetben a nyomás szüntével is megmaradt. Másnap a jégzajlás újból távolodott a szigettől.

A jégmező mozgása szétoszlatta az illúziókat, melyekkel a Teplitz-öbölbe érve áltattam magamat. Az a jég-tömeg, melyet ha nem is mozdulatlanak, legalább eléggé

ellenállónak hittem, ellenkezőleg: a jég első lökésére elmozdult helyéről. Ha visszatér a *pack*, újra ki kell mozdulnia a jégnek. A hajó nem volt biztos helyzetben; de a már szárazföldre vitt készleteket újból a hajóra kellett volna rakni, napokon át kellett volna dolgozni, hogy arról a helyről, ahol be voltunk zárva, kiszabaduljunk, és délnek tartva a Nansen-öbléig, nemcsak sokkal fáradságosabbá tettük volna az előttünk álló szánkaexpedíciót, hanem az igen nagy munkán kívül még a hajót is veszélyeztettük

A kutyákat az ólakba terelik.

volna. Ezért elhatároztam, hogy a Teplitz-öbölből ki nem mozdulok.

Augusztus vége felé a hőmérséklet nappal 0° fölötti volt ugyan, de éjjel -9 fokra is leszállt. A hó 20.-ától kezdve már jég képződött a hajó hosszában és befagytak a víztükrök, úgyhogy pár nap múlva korcsolyázással szórakozhattunk. A már Christianiában előkészített mágnes-házikót mágnességi észlelések céljából a parttal összefüggő jég hátán állítottuk fel, úgyszintén azt a sátrat, hol gravitációs megfigyeléseket kellett tenni, és CAGNI hozzálátott e fontos munkálatokhoz.

Az utolsó napok hidegétől annyira megkeményedett a hó, hogy megkezdhettük a szánkakirándulásokat, melyek célja az volt, hogy a Rudolf-sziget keleti partjával megismerkedjünk, egyszersmind a kutyákat próbára tegyük. Előbb, mikor a hó még lágy volt, ily kirándulások emberekre és kutyákra nézve is nagyon fárasztók lettek volna.

TRONTHEIM Archangelben egymás mellett fogta be a kutyákat, külön istrángokkal. E rendszer, melyet NANSEN is követett és mely az eszkimóknál és lappoknál is divatozik, szabadabb mozgást enged a kutyáknak, minélfogva

A kutyák be vannak fogva a szánba.

egész erejük értékesíthető; de az a hátránya, hogy az istrángok összekuszálódnak s rendbehozataluk folytonos fáradtságos munkát kíván. E hátrány elkerülésére, már Cristianiában arra gondoltam, hogy az alsó-lenai jakutok példájára egyetlen hosszú istrángot használok, ehhez pedig minden oldalról kisebb, a középsőhöz forgó gyűrűkkel csatolt istrángokkal fogatom be a kutyákat. Bambusznád futott végig a főistráng alatt, hogy az ostorhegyes kutyák kellő távolban maradjanak a mögöttük levőktől.

Szeptember 2-án délután QUERINI és SAVOIE társaságában elhagytam a hajót, és 9 kutyától húzott szánkára ültünk. Csak pár száz méternyre követve a partot, első nap a

Fligely-, másnap a Rath-foknál akartunk sátrat ütni. A Germania-foktól az utóbb említettig a partot függélyes jégfal alkotja, melyet csak a Fligely-fok szakít meg. Ez egy kilométer hosszúságú fensík, jég nem födi, hasonló az Oszlopfokhoz. Az ott talált fosszilisfából azt következtették, hogy mindkét fok valamikor tenger alá volt merítve. Azon a helyen, ahonnan PAYER a Petermann- és Oszkár-királyföldrket vélte látni, mi 90 méter magasságú álláspontról figyelmesen vizsgáltuk a szemhatárt Észak és nyugat irányában mitsem láttunk, de keletfelé ezuttal csakugyan szemünkbe ötlöttek a Nansen-szigetek, melyeket néhány nappal előbb a hajóról nem tudtunk megpillantani, az Eva és Liv-szigetek északon egyirányban egymás mögött, a Freeden-sziget délre és az Adelaide-sziget középen. Azt tartom, hogy PAYER a sűrű ködben tévedett, midőn látni vélte az Oszkar király-és Petermann-

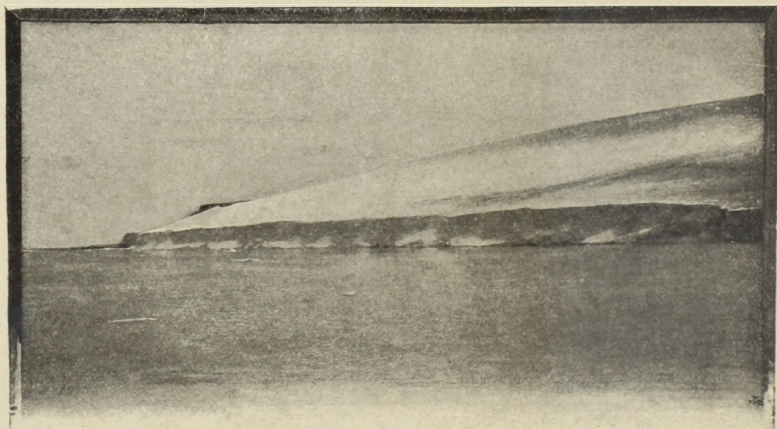

A Rudolf-szigeti kiránduláson.

földrket, melyek nem is léteznek, ellenben valóban látta a Sherard Osborn-fokot, mely szerintem nem egyéb, mint Eva szigetének utolsó északi csúcsa. A tévedést az magyarázza, hogy a mágnes rosszul mutatta az északi irányt, mert a sziklák erős vastartalma eltérítette.

A Habermann-foknál a part meredeken több mint 300 méterre emelkedett a tenger fölé. Könnyű nyugati szél lengedezett e napok alatt, a *pack* a jeget a Rudolf-szigettől keletfelé, a Rath-foktól pedig a Nansen-sziget felé hajtotta s így déli irányban a Reiner-főherceg-szigetéig jégtől szabad tenger terült el. Szánkán nem folytathatva utunkat, kénytelenek voltunk a szigetre lépni és a harmadik napon a Middendorf-jégáron, a Habermann-fok tetején tanyázni.

A távolban a Hohenlohe- és a Reiner-főherceg-szigetek látszottak. A sűrű ködben, mindíg a szigeten maradvá, negyedik napon a Brook-fokig jutottunk, ahol sátrat vertünk. A Hohenlohe- és Brook-fokok között fekvő rész, miként a jobban délre fekvő Northbrook, Bell- és Mabel sziget is, magas, meredek és jéggel fedett. Az ötödik napon igen sűrű ködben a Teplitz-öbölben sátoroztunk és szeptember 6.-án, mindössze 70 kilométernyi út után, visszatértünk a hajóra.

Tipikus jégár a Rudolf-sziget partján.

Miként Grönland belsejét, úgy a Rudolf-főherceg-szigetét is egyetlen óriási jégár takarja, mely minden irányban a tengerig ereszkedik, kivéve néhány pontot; e pontok a Germania-, Oszlop-, Fligely-, Brook- és Habermann-fokok. Némely helyen, az Alka-, Brook- és Habermann-foknál a part majdnem függélyes alakulása miatt nem juthat a jég egészen a tengerig, máshol, a Fligely-, Germania- és Oszlop-foknál, a jég, völgszerű mélyedéstől feltartva, a jégmentes legmagasabb ponttól jobbra és balra ereszkedik alá. Mindamellet minden oly ponton, hol a hó megállhat, jégár képződik, mely, miként az egész szigetet borító jégár is, a tengernél végfallal végződik; mondhatjuk tehát, hogy

az egész partot, kivéve a Teplitz-öböl mellett levő csekély terjedelmű víz szélét, függélyes jégfal kíséri.

A Rudolf-sziget csekély magassága miatt a jég mozgása nem lehet jelentékeny. Tényleg kevés repedést konstataáltunk és sohasem lehattünk jéghegyek (iceberg) alakulásának tanúi; márciustól júniusig a jég semmiféle mozgása nem mutatkozott. A part közelében és az erősen lejtős helyeken hasadékok vannak, melyek az alpesi glecserek hasadékaitól eltérően csaknem láthatatlanok, miért is nagy vigyázat kell, hogy baleset ne történjék, melytől a legtapasztaltabb kalauz éleslátása sem óvhat meg. Nyáron, mikor a hőmérséklet 0° fölött van, tetemes a hóolvadás, a jégárról patakok rohannak a tengerbe, több méternyi szélességű valóságos csatornákat vájva. A Fligely- és az Oszlop-fok melletti födetlen térségek, melyek 50—80 méter magasságban vannak a tenger színe fölött, arra a föltevésre indíthatnak, hogy a mondott magasságban van itt az állandó hóhatár. A jégáron azonban ilyen magasságban sohasem található hótól szabad jég, ami ellenkező következtetésre vezet.

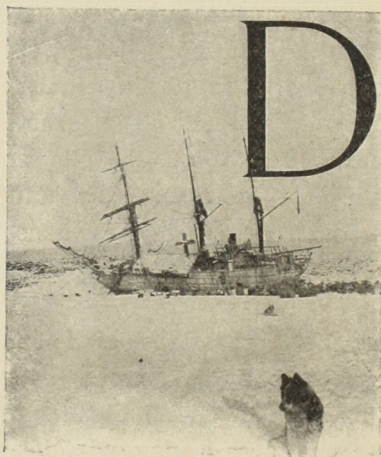
Rétegvonalakat figyeltünk meg az Oszlop-foknál és a Fligely-foknál a jégárfalon, ezek arra utalnak, hogy a jégmozgás gyorsabb volt, mint az olvadás és az elpárolgás. A Teplitz-öböl fényképei PAYER urat arra a meggyőződésre indították, hogy 1874 óta itt a glecseredés növekedett. Mindazonáltal a mi ott tartózkodásunk alatt az olvadás és elpárolgás kétségtelenül tetemesebb volt, mint a jégár előrenyomulása. Lehet, hogy most visszatérőben van az az állapot, melyben az osztrák-magyar kutatók lelték a Teplitz-öblöt.

HATODIK FEJEZET.

Elhagyjuk a hajót.

erék kísérőim távollétem alatt néhány lögyapotakna felrobbantásával a hajót ismét egyenes helyzetbe hozták. A jégzaj újból ott volt az öbölnél, a mezők a beálló hidegtől összefagytak s ezáltal megerősítették azt a reményünket hogy csendes telet fogunk itt eltölthetni.

Minden, ami a léghajózáshoz kellett, a partra ki volt rakva s teljes rendben

készen állt a jövő tavaszra. A fedélzet fölé az első- és főárbock között sátrat feszítettünk; szélességében fából való válaszfallal kerítettük el ezt a helyet a hajó elejétől. A kutyák élelmikészletét a szárazföldre szállítottuk.

Szeptember 7.-én este még számtalan tervet szőttünk, hogy mit végzünk ősszel, hogyan kelünk a száнкаútra s mikép térünk haza Olaszországba. Néhány órával később minden légvárunk összeomlott.

Könnyű nyugati szelek az utóbbi napokban a part felé hajtották a pack jegét, mely ott is maradt, de nyomást

nem gyakorolt. Szeptember 7.-én éjjel könnyű déli szél kezdett fújni, mely élénkülve délnyugatiba csapott át. A *pack* a jégmezőnek dőlt, ez pedig a part mozdulatlan jégéhez támaszkodott.

Éjjel könnyű recsegés-ropogás kétszer is felébresztett. Félhét felé mindenfelől hangzó erős ropogás és a hajó rendetlen mozgása, hogy t. i. először balra dőlt, majd husz foknyira jobboldalt hajolt, hirtelen felriasztott. Félig felöltözve a fedélzetre siettem, hogy lássam, mi történik.

Az öböl jégmezeje, a jégzajlás nyomása következtében a partmenti jégre torlódott és már a kutyaólakig nyomult, melyeknek ajtaját eltorlaszolta. A kutyák lármájára embe-reink odasietve, az ólak belső falait betörve, az állatokat a szárazföld felé kieresztették. A jégnyomás következtében torlódás támadt öt-hat méternyi jégbércekkel (*hummock*-kal). A hajó, melynek orra igen erős nyomásnak volt kitéve, vagy harminc méternyire hátrált, egyszersmind a jég fölé emelkedett és vagy 20 foknyi szög alatt balra dőlt. Hátrálása közben nagy jégtömegek közé került, melyek oldalain és hátulján magasra feltorlódtak. Elöl az előárboc kötélzete rendetlenségbe került; jobboldala a ferde fekvés következtében orrától a közepéig látható lett és szembetűnővé tette, hogy 6–7 méter kiterjedésben a külső burkolat deszkái 7–8 centiméternyire behorpadtak, úgyhogy a deszkapalánkok közti résekbe az ember ökle belefért. Ezuttal a jég erősebb volt, mint az *Észak Csillaga* fala. Attól tartottam, hogy a víz alá merült baloldala is úgy megsérült, mint a jobboldal, azért parancsot adtam, hogy fűtsék a gépet.

Mialatt öltözködtem, hírül hozták, hogy a víz behatolt a hajóba. Késedelem nélkül működésbe hoztuk a szivattyúkat. A szélmotortól hajtott szivattyú a szél elcsendesedtével csak időközönként működött. A kézi szivattyúval kellett vagy két órán át dolgoznunk, hogy a víz színe ne emelkedjék a hajóban. Attól tartva, hogy egy második jégnyomás következtében a hajó feldől, sőt a jégvisszanyo-

mulás alkalmával el is sülyedhet, igyekeznünk kellett partraszállítani a télre való készleteket és módját ejteni, hogy téli lakot építsünk.

Az esemény lehető veszélyes következményeinek teljes tudatában a legénység kapkodás nélkül, lázas sietséggel látott hozzá, hogy az élelmiszereket a partra szállítsa. Hét

Kirakodás a jégzorongatás folytán.

óra volt, mikor hozzákezdtünk és a jégre dobáltuk az élelmiszeres ládákat, a ruhákat, a mindenféle edényekbe ideiglenesen átürített petroleumot. A hajó dült állása és a fedélzetre fagyott jég miatt nehéz volt dolgozni. A két gépészen és a négy, a szivattyúval bajlódó emberen kívül mindenki a kirakodással volt elfoglalva. Nyolekor, veritékkel borítva, izgatottan asztalhoz ültünk; szóltanul költöttük el a reggelit és rögtön ismét munkához láttunk.

A szél már egészen lecsendesedett, a kézi szivattyú magában nem volt elegendő, hogy a víz emelkedését megakadályozzuk, mely már a baloldali kazán tüzelő rostélyáig emelkedett, s a gépészek lábát víz borította, amint dolgoztak. A gőzszivattyú és a kézi szivattyú egyesített működése megszüntette ugyan a víz további emelkedését; nem volt azonban kilátás a vizet ebben a magasságban tarthatni. Mert a gőzszivattyú egyedül nem győzte, a szélmotoros szivattyúra nem számíhattunk, a centrifugális szivattyút pedig nem lehetett működésbe hozni. A víz mind feljebb emelkedvén, végre is nem lehetett mást, mint a kézi szivattyút használni s kénytelenek voltunk néhány órán át csupán ezzel dolgozni, mindaddig, míg minden szükségest partra nem szállítottunk, minek megtörténte után magára akartuk hagyni a hajót.

A kirakodás egész nap folyt, csak étkezéskor szakadt félbe. Minthogy eközben a hajó helyzete legalább nem rosszabbodott, ennélfogva, midőn már ki volt szállítva minden, a száнкаexpedícióhoz szükséges dolgokat is kezdtük a partra vinni, hogy valamely szerencsétlenség esetében még mindig módunkban legyen expedíciónk célját elérni. Végre a kézi szivattyú is bedugult, nehezen járt, el kellett hagyni s egy kisebbet használni; de a gőzszivattyú folytonos járása mellett is ez annyira elégtelen volt, hogy a víz folyvást emelkedett a hajóban.

Egész nap 24 óráig most még mindig nappali világosságunk volt. Szélesend állt be és szép időre lehetett kilátásunk. A jég mozdulatlan maradt. A hajón minden nyitva állt, a ládák széjjel voltak hányva, a kabinok rendetlenségben; szánalmas látvány, ahol előbb oly szép rend uralkodott. Hat órakor reggel biztonságban volt egy évre való élelmiszer, a ruhatár, a sátor- és világítókészlet, valamint mindaz, ami a száнкаexpedícióhoz kellett. Ekkor abbahagytuk a szivattyúzást, a víz emelkedhetett, majd a kazán alá gyújtott tüzet is eloltotta. Huszonnégy órai szakadatlan

munka után az utolsó láda is partra volt szállítva. A hajó tatján és főárbocán felhúztuk a lobogókat, a nemzetit és a magamét, hogy a hajó elsüllyedése esetében legutoljára tűnjenek el a hullámok között, ellenkező esetben pedig folyvást ébren tartsák azt a reményünket, hogy ismét birtokunkba vesszük a hajót, ha nem mozdul el arról a helyről, ahova a jégnyomás szorította. A kimerült legénység azután a jól megérdemelt nyugalomra tért.

Midőn kilenckor fölkeltem, CAGNI azt újságolta, hogy helyzetünk nem változott és a víz folyvást emelkedik. A hajó mindazáltal meg nem mozdult, vagy azért, mert a fenékre támaszkodott, vagy talán csak azért, mert a jégbe be volt ékelve. Gyönyörű idő volt, felhőtlen ég és szélesend. Annál szomorúbb látvány a hajó körül! Mily változás 24 óra lefolyása alatt! Alig tudtam beletörődni abba, hogy el kell hagynunk derék hajónkat, melynek útrakeltét annyi munkával készítettük elő. Egynéhányszor körüljártam a kutyaiktól követve, melyek 24 óra óta éhezvén, tőlem egy kis ételt vártak; azután a gépszobába mentem. A víz mind jobban emelkedett. A baloldali tűzhely már kialudt, mert víz alá jutott; a jobboldali is nemsokára ugyanabba az állapotba kerül.

Az volt a meggyőződése, hogy a hajó baloldalán épúgy megsérült, mint a jobboldalon. Minthogy a kazán alá nem gyujthattunk tüzet, minden kísérlet a víz eltávolítására igen nehezzé vált. Valószínűnek tartottuk, hogy nem használhatjuk többé hajónkat és vagy tavaszkor szánkákon, vagy nyáron csónakokban kell visszavonulnunk a Flóra-fok felé. Nem arra volt kilátásunk, hogy a sarkhoz fogunk eljutni, hanem hogy mint hajótöröttek Norvégiába vetődünk! Tíz óra felé a víz, miután még néhány centiméternyit emelkedett, egy pontnál végleg megállapodott.

Minthogy az *Észak Csillaga* félrebillent helyzetében a tartózkodás fedélzetén kényelmetlenné vált, aknák segítségével pedig e pillanatban nehéz volt a hajót az egyenes állásba visszahelyezni, sőt ily kísérlet még mélyebben elmerítette

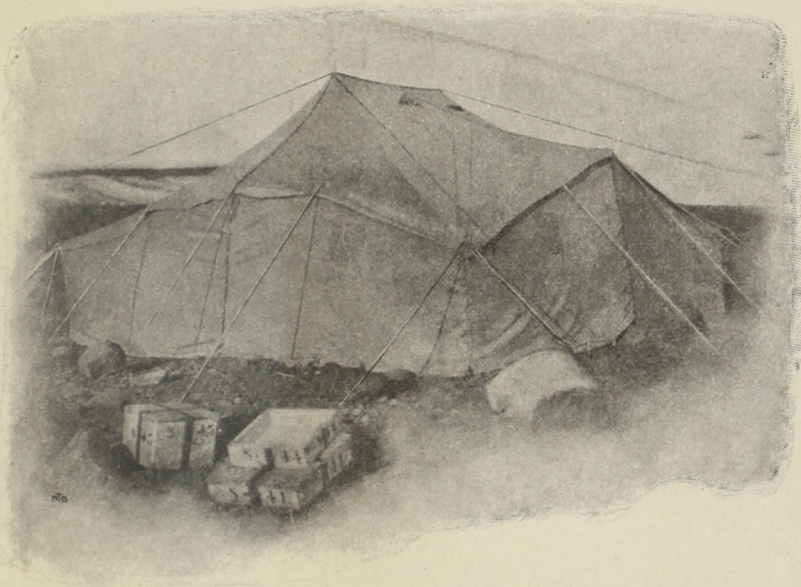
AZ ÉSZAK CSILLAGA A JÉGSZORONGATÁS UTÁN.

volna, minthogy végre attól is lehetett tartani, hogy újabb jégszorongatás teljesen tönkreteszi a hajót és végkép oda kell azt hagyni, kétségtelenül legcélszerűbbnek látszott egyelőre a szárazföldre költözködni, ahol meglepetések nem fenyegettek bennünket. Ház építésére bőven voltak eszközeink.

Az expedíció két tábori sátorral rendelkezett, melyek-

A két tábori sátor egyike.

ben az egész legénység elférhetett. A sátrak magokban nem adhattak elég oltalmat a tél hidege és a szél ereje ellen. De újabb vászonfalakkal bevonva, úgyhogy a két fal között levegő-réteg legyen, belsejök már elég melegnek ígérkezett s az erős vitorlavászonból készült külső fal a széllel is dacolhatott. A hajó vitorláiból harmadik vászonkunyhót akartunk készíteni, mely az egész lakást befödje. Azonnal munkához fogtunk; CAGNI volt az építész. Este már a sátrak alatt háltunk.

Kedvező szép idő mellett egy heti szakadatlan munka következett most, melyről naplóm nyomán számolok be.

Szeptember 10. A hajóról leszedtük a fedélzet fölé vont sátrat, a vitorlákat összegöngyölgettük, a keresztvitorlarudakat leeresztettük és mindent átszállítottunk a sátrakhoz, melyek 150 méter távolságra voltak a hajótól. A hajó nem tett újabb mozdulatot, de a dagály alkalmával a víz emelkedik és ellepi a legénység lakóhelyiségeinek baloldalát.

Szeptember 11. A külső sátrat kezdjük felállítani; a

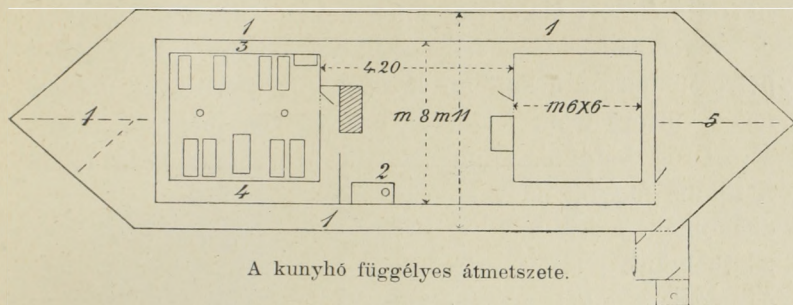
A kunyhó építése.

ladikok árbocaiból villás szelemenfákat rögtönöztünk, melyek a sátor mestergerendáját hordták és a reájuk borított vitorlákkal a külső sátorfalat alkották. Eközben folytatjuk a száнкаexpedícióhoz szükséges holmink partraszállítását és a már ottlevő nagy halmaz rendezéséhez fogunk. Kezdjük érezni új lakóhelyünk alkalmatlanságait. Minthogy be van fődve, belseje teljesen sötét és mindig lámpát kell égetnünk.

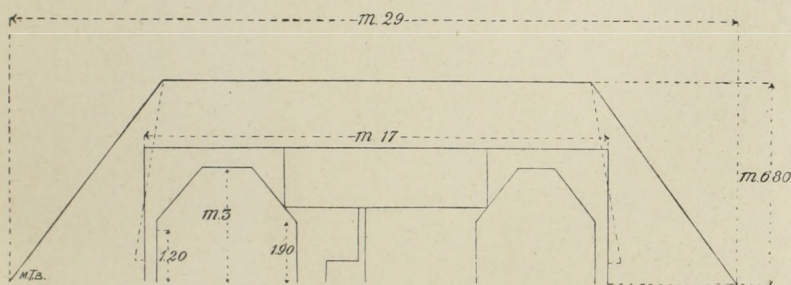
A két tábori sátor között felállítjuk és berendezzük a kunyhát. Ez a költözködés előnyére van a szakácsnak, ki a hajóban szűk, nem eléggé szellőztethető és mindig füst-

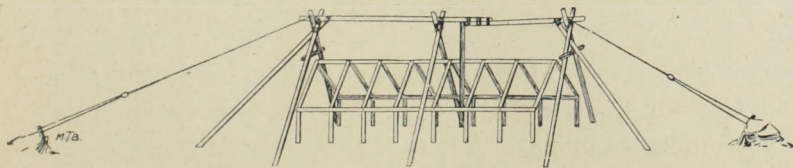
tel telt helyiségben végezte teendőit. De egy cseppet sem kellemes dolog -7° hőmérséklet mellett a főzéshez látni. Sőt asztalhoz ülni sem élvezet ily hidegben. Csak verjük

A kúnyhó függélyes átmetszete.

A kúnyhó tervrajza.

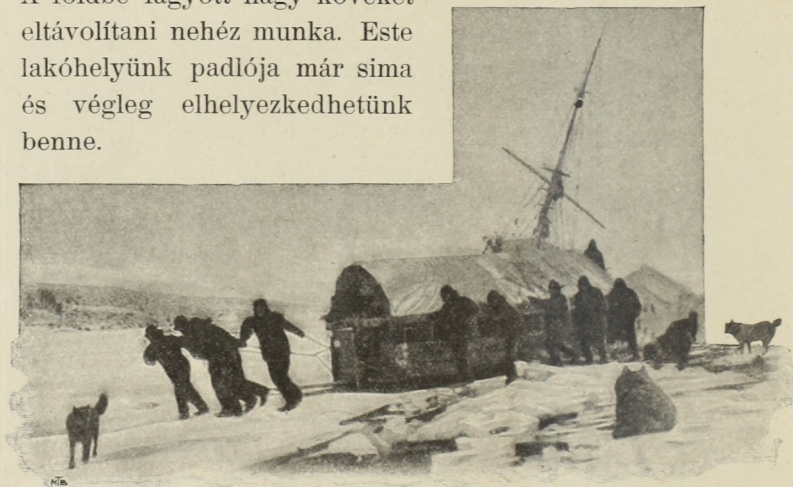

A kúnyhó váza.

folyvást lábunkkal a fagyos földet és dörzsölgetjük a kezünket, várva, hogy már vége legyen az étkezésnek és újból járkálva, kissé fölmelegedhessünk. A naponkint szükséges 225 liter forró víz előállításához 4 liternél több petroleumnál többet nem volt szabad fogyasztani.

Szeptember 12. Összevarrjuk a vitorlákat. Bár szép az idő, kemény munka ez; legényeink gyakran abbahagyják, hogy fölmelegedhessenek. Este be van végezve a munka. A kutyákat egész nap megkötve kellett tartanunk, hogy a havon szétszórt élelmiszereknek neki ne essenek.

Szeptember 13. Partra szállítjuk az egyik 1200 literes petroleumtartót, a kunyhó közelébe. Megerősítjük a vásznat a külső sátron, felállítjuk a belsőt is, mely két tábori sátrort fog befödni. Mindenekelőtt kiegyengetjük a talajt. A földbe fagyott nagy köveket eltávolítani nehéz munka. Este lakóhelyünk padlója már sima és végleg elhelyezkedhetünk benne.

A kutyaólakat a partra hozzuk.

Szeptember 14—16. Bár az éjjeli hőmérsék —7°, mindnyájan jól alszunk a sátorban. Folyvást szép időjárás kedvez munkálatainknak. A második sátrat is felállítjuk; két végét fa hiányában vászonnal zárjuk el, csak egy kijáratot hagyva.

Szeptember 17. Hét napi munka után ma pihenünk és újra kezdjük a födélzeten megszokott életet. A kunyhó főbb részeiben teljesen elkészült. Csak a másodrendű munkálatok vannak hátra, melyek később kényelemmel végezhetők.

A következő napokat arra használtuk, hogy az élelmiszereket, szemet és ruházatot szállítsuk a sátorba és annak közelébe; mindent eltávolítottunk a jégről és a tengerparton biztonságba helyeztük a holmit. A ruhatárt a két belső sátor között deszkaládában helyeztük el. A fekvőhelyünkül szolgáló belső sátrak és az első kunyhó közötti folyosóra a tej- és a víztartók kerültek, melyeknek aránylag melegebb

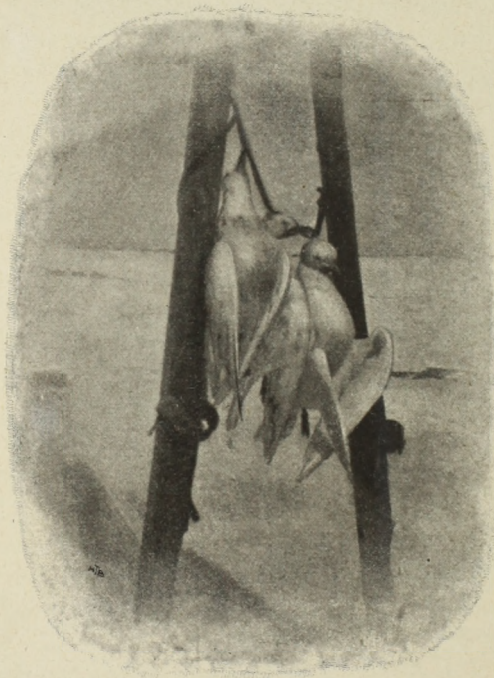

A sátor bejárata.

hely kellett. A két tábori sátor között szabad tér maradt, ahol a konyhát rendeztük be. A földéletről elhoztuk a matrózok helyiségének deszkafalait, melyek egyes deszkáit padozatnak használtuk fel. Két kályha fűtötte a sátrakat. Az első és második kunyhó közé a télen elfogyasztandó legszükségesebb élelmiszert helyeztük; szénnel töltött zsákokat az első kunyhó köré raktunk. Hogy a hideg levegő nehezebben hatolhasson be, a külső kunyhóhoz még tornácot is építettünk, mely ekkép lakásunk harmadik bejáratául szolgált. A sátoron kívül raktuk le a kétszersült- és

élelmiszerládákat, oly tért kerítve be velök, ahol vagy 30 tonna szenet is elhelyeztünk. E raktár mellett külön kovácsműhelynek való kunyhót építettünk. Végezetül a kutyaólakat a jégről a partra helyeztük, lakásunk közelébe. E munkálatokkal szeptember végéig voltunk elfoglalva.

Szeptemberben szép és csendes maradt az idő, olykor

Larus eburneus.

rövid tartamú keleti szél kerekedett. A jégmezők a szeptember 8-ki utolsó torlódás óta nem mozdultak meg. A nyílt tengeren azonban, mikor keleti szelek fujdogáltak, a jégzajlás könnyen lódult, téres csatornát hagyva a Károly-Sándor- és Rudolf-szigetek között. A hőmérséklet olykor —19 fokra szállt alá; átlag azonban —5, —6 között állott; ruházatunkon tehát mitsem kellett változtatni. Eső volt 21.-én

és 22.-én és ekkor a hőmérséklet +3 fokra emelkedett, a hó jelentékenyen olvadt. A madarak egy része kezdett dél felé költözködni. Mint legelsők már szeptember elején az *Uria* és *Mergulus* fajták keltek útra, csak a jégmadarak és *Larus* fajok maradtak hátra; de szeptember végén azok is elhagytak bennünket.

A KUNYHO ŐSZKOR.

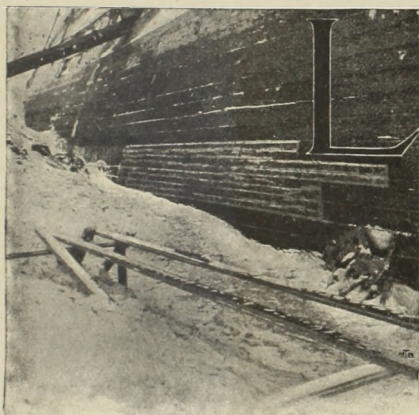

HETEDIK FEJEZET.

Az utolsó világos napok.

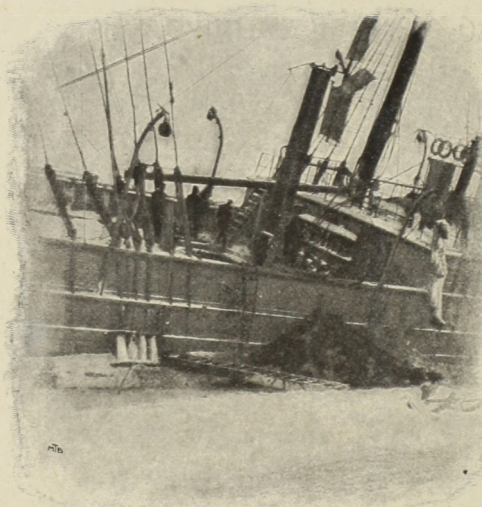
ehetőleg még a következő évben hazatérni lévén szándékunk, erre más eszközünk nem volt, mint az elhagyott hajó. Igyekeznünk kellett tehát, hogy azt ismét birtokunkba vehessük. Víz alá került a gépezet egy része, a kondenzator és a kazán tüzelőhelye; a víz megfagyott és fél-méternyi jégréteget alkotott.

A hajó helyzete nem változott, csak a félrebillenés volt tetemesebb, mert a támasztó jégtömeg megrepedt.

Ily körülmények között a következő volt a teendőnk: Eltávolítani a vizet és megkeresni a baloldali léket, betömni ezt és a jobboldalon észrevehetőt is, a víz behatolását megakadályozni, vagy — ha ez nem lehetséges — a gépezetet oly állapotba hozni, hogy romlás nélkül víz alatt maradhasson az egész tél folyamában. Én úgy vélekedtem, hogy e munkákat végrehajtani nem lehet; CAGNI azonban soha sem csüggedt el és az ő akaraterejének, törhetetlen kitartásának köszönhető, hogy a munkálatokat csakugyan sikerrel elvégeztük.

Mindenekelőtt leszedtük a jég felső részét a géphelyiségben, és midőn egy napon elég erős szél fútt és a motoros szivattyút hajthatta, sikerült a hajóból minden vizet eltávolítani. Petroleumba áztatott csepüt égetve, leolvasztottuk a géprészekhez tapadt jég nagy részét, a többi pedig szintén megolvadt, midőn a kazán alá gyújtottunk.

Mialatt a gépet rendbehoztuk, a baloldaltól eltávolítottuk a szenet, hogy belülről vizsgálhassuk a hajó oldalá-

A szén kiszállítása.

nak állapotát, egyszerűsrimd pedig a hajó terhét is kiseb-bítettük. E célból úgy a szenet, mint a hátramaradt élel-miszereket a partra szállítottuk. Midőn a baloldal teljesen hozzáférhető volt, láttuk, hogy csak igen kis mértékben sérült meg. Ellen-ben a jobboldal be-lülről 10 méternyi kiterjedésben vilá-gos jeleit mutatta

a nagy nyomásnak, melynek ki volt téve. A nyomás egyébiránt nemcsak sérüléseket idézett elő azokon a helyeken, melyekre közvetlenül hatott, hanem a hajó minden részében hol egyet, hol mást meggörbített vagy eltolt. Minthogy léknek nyoma sem volt a baloldalon, attól tartottunk, hogy a tatnál történt a legnagyobb sérülés. Aggódtunk a csavarért; de midőn a jeget a tenger szintjéig kivájtuk, sikerült a csavar egy szárnyának végét megpillantani, úgyhogy a legrosszabb esetben legalább Európába visszatérhettünk. Ezalatt az ács és PETIGAX kalauz kívülről betömték a jobb oldalon támadt léket.

Az október 3-án megkezdett munkálatok november 15.-ig folytak. Sikerült megmenteni a kondenzátort és a kazánt. Meggyőződöttünk, hogy a hajó még használható, ha fölegyenesedhetik abból a helyzetből, melybe a jégnyomás lódította. A több mint egy hónapig tartó elfoglaltság nagyon jó volt arra is, hogy a szeptember 8.-iki események után némileg elcsüggedt legénységbe új bátorságot öntsön.

Időközben a kunyhót, amennyire lehetett, kényelmesebben berendeztük akkép, hogy a hajóról minden szükségesnek látszó tárgyat oda átszállítottunk.

A mi sátrunkban négyen helyezkedtek el, CAGNI és az orvos a két fal mellett, QUERINI és én középen; másfelől a norvég tisztek, középen a két gépész, a kapitány

és a másodkapitány pedig két oldalt. A két gépész között a födélzetről elhozott asztal állott, melyen étkeztünk és dolgoztunk.

A sátor alatt ugyanoly időbeosztásunk volt, mint a födélzeten. Mindnyájan hétkor keltünk, nyolckor reggeliztünk, kilenc után munkához láttunk, melyet ebéd után ötig folytattunk. Félhétkor vacsoráltunk és tíz után már csak kevesen voltak ébren.

Életünk úgy folyt le, mint valamely nevelőintézetben, hol meghatározott időben mindenki egyforma dolgot végez. A nappali órák különféle foglalkozás között elég gyors

A léket betömik.

san múltak, de az est hosszú volt. Pár hónap múlva kifogytunk a beszédanyagból és ismétlések elkerülése végett csak kevés szót váltottunk.

Igen jó egészségnek örvendtünk. Jólétünk igen természetesen onnan eredt, hogy sokat tartózkodtunk a szabadban, jól szellőztetett és száraz helyen aludtunk, meleg ruhát viseltünk, egészséges ételekkel, hetenkint egy vagy

Az elhagyott hajó.

kétszer kiosztott friss medvehússal táplálkoztunk. De nemcsak a jó konzerveknek, hanem szakácsunknak is köszönhattük jó egészségünket, jó és változatos főzténeket. Az ő állása nem volt szinekúra. Hús embernek kellett kétszer naponta ételt készíteni, azonkívül kenyeret is sütött, reggeltől estig volt tehát elfoglalva. Az ő napjai egy éven át egyformán, pihenés nélkül teltek el, sőt ünnepnapokon még több dolga volt, mint máskor.

November 4.-én csúfra fordult az idő, igen erős keleti szél kerekedett. A felkavart hó nehezítette a lélekzést és néhány méteren túl lehetetlenné tette a látást.

Az egész idő alatt, melyet a Teplitz-öbölben töltöttünk, ez volt a legerősebb és leghosszabban tartó vihar. Nyolc napon át szünet nélkül dühöngött. Kunyhóink, melyet még

A sátor belseje.

nem borított hó, a szél egész erejével megbirkózott. A szél az első és második kunyhó között a varrás szakadékaín át behatolva, az egész alkotmányt megrendítette oly lármával, mintha egy régi fregát vitorláit rázná. Nehéz volt egymás szavát érteni, és ha meggondoljuk, hogy ez a multság nyolc napon át szünet nélkül tartott, könnyű elképzelni, milyen örömet éreztünk, midőn a légsúlymérő emelkedése a szélvész közeledő végét jelezte.

Kutyáinkat ezuttal komoly veszély fenyegette. Este, szokás szerint, bezárattak akkor is, midőn a rossz idő kezdődött, de másnap, mikor az etetés ideje volt, láttuk, hogy a hó részben betemette az ólakat, s ezeknek ajtait ki nem lehetett nyitni. Egész nap a kutyák kiszabadításán kellett fáradni sötétségben, hófuvatagban, a lámpákat eloltó szélben. Az ólak, mihelyt ki voltak nyitva, rögtön megteltek hóval, nem volt többé hely, hova a kutyák huzódjanak. Kettő-három eltűnt, egyet három nap mulva a hóba

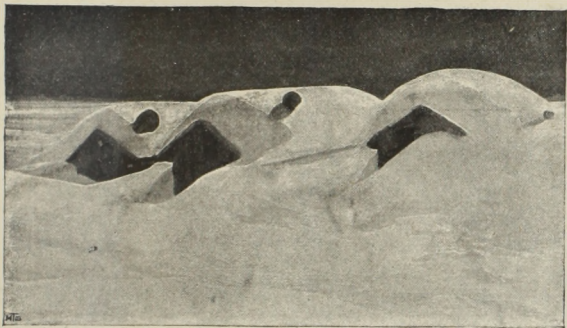
A kutyáólak a nyár tartama alatt.

temetve találtak, hol keményre fagyott; de még idejében érkeztek, hogy megmentsek. A kunyhó a vihar után félig a hó alá volt temetve, mely a vitorlákát földve, ezeket jobban feszítette s ezáltal lakásunk biztosságát fokozta.

Az erős szélroham november 4.-én ismét a nyílt tengerre lódította a *pack*-jeget és az Oszlop-foktól a Markham-fokig széles, jégtől ment zóna alakult. Ez az állapot, mint a nyugati irányban sötétszínű ég mutatta, hosszú ideig megmaradt annál is inkább, mert a szelek folyvást kelet vagy északkelet felől fújtak s a zajló jeget nem engedték a parthoz közeledni.

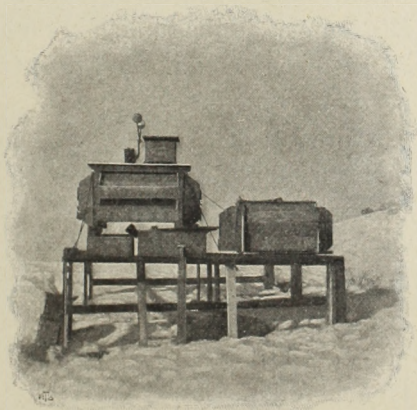

November hónapja szeles volt. Némely napon —1°-ra emelkedett a hőmérsék, mintha Európában lettünk volna, nem a sarkvidéken.

A kutyaólak hó alatt.

A hó sohasem esett sűrű pelyhekben, hanem szemcsékben. Mihelyt leesett, a szél annyira összenyomta, hogy nyom hagyása nélkül járhattak rajta. Úgy vitte a szél, mint a sivatag homokját. Könnyű szellő a föld színén hordta végig; erős szélben a hóréteg mind magasabbra, végtére néhány méternyire emelkedett s erős orkánban lehetetlen volt megismerni, vajjon a hó a magasból hull-e, vagy a vihar ereje a földről ragadta fel. Ez a szélhajtotta hó a „drifthó”. A hó sohasem terült szét egyenletesen, hanem minden akadály mögött fölhalmozódott, ezért a leesett hó mennyiségét meg nem határozhattuk. A domináló szél irányában barázdák is képződtek s a felületet teljesen egyenlőtlené tették.

Műszereink nyáron.

A szokott ruhát tovább viseltük, csak a bőrcipő helyett fából valót vagy bundás eszímát húztunk rendesen, menektek alkalmával pedig a *kőmagert* és *finszkót*. Viharos időben a rendes ruha fölött

Műszereink a hófúvásban.

vastag vászonból valót viseltünk, melyet bokában és a kézcuklóknál szorosan összekötöttünk. Fejünket fülvédőkkel is ellátott cethalász-sapka fődte.

Nehézségebbe kezdett ütközni műszereink használata. A meteorológiai intézettől kapott szekrény csak nyáron volt jó, télen nem igen

használhattuk. Megtöltötte azt a hófúvás hava s elszigetelte. Mindenfélét próbáltunk, hogy a hó behatolását meggátoljuk, de eredménytelenül. A jelzőkészülékek minden nyílásán

beszivárgott a hó és az óraművek járását megállította. Lassankint a külső szekrény magasságáig emelkedett s a műszerek mintegy kút mélyén maradtak. Ez oly gyakran történt, hogy más módokról kellett gondoskodnunk

Az első havazások.

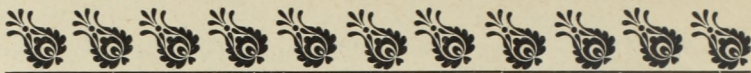
észleleteink folytatására. Tiszta időben a csillagászati megfigyelésekbe kezdtünk; de az alacsony hőmérséklet miatt

később ezek is igen bajosan mentek. Keztyüs kézzel nem tudtuk forgatni a műszerek csavarait; ha lehúztuk a keztyűt, megfagytak az ujjaink. A leolvasásokat nehezítette az, hogy megsűrűsödött lehelletünk befutotta a fokbeosztásokat. A kronometerek, a sátorban napi járásukban észrevehető ingadozást mutattak. A hideg miatt mind a gravitációs, mind a mágnességi észleléseket végre abban kellett hagyni.

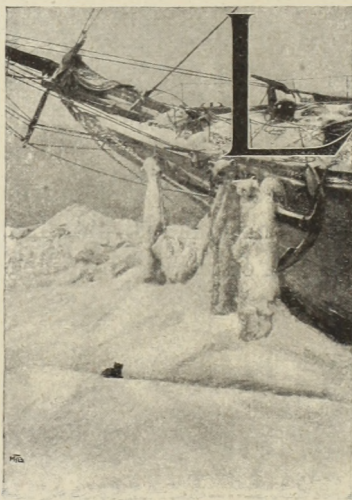
Már október 15.-én lenyugodott a nap; de október másik fele és majdnem az egész november hónap folyamán naponta több órán át szürkületi fény derengett. November 3.-án déli órákban is láthatók voltak az elsőrangú csillagok és egymásután feltűnedeztek a többiek. Felragyogott immár az északi fény is, mely aztán egész télen át többé-kevésbé intenzív módon az egész égboltozatot megvilágította. A nappal és éjtszaka különbsége fokozatosan csökkent. November 20.-át találok följegyezve naplómban mint oly napot, melyen a szemhatár egy kevéssé meg van ugyan világítva, de délben sem mutatják a tárgyak körülöttünk, hogy nappali fény éri őket. A sarki éjtszaka tehát megkezdődött.

NYOLCADIK FEJEZET.

A sarki éjtszaka, karácsony és újév.

átványosan, holdfénnyel köszöntött be a sarki éjtszaka. Ettől kezdve minden hónapban két héten át elegendő világosságot terjesztett Földünk kísérője, hogy a szabadban lámpa nélkül dolgozhassunk és járkhassunk. Mikor nem volt holdvilág, teljes sötétség környezett bennünket. A déli órákban naponkint derengő szürkületi fény mindinkább gyöngült, december első hetében pedig egészen eltűnt.

Az ég derűlsége nem tűnt fel különösen sem nekem, sem társaimnak. Felhőtlen időben a levegőben uszkáló hószemek porzása miatt a csillagok nem ragyogtak úgy, mint a tropikus tájakon vagy akár hazánkban is. Ellenben a tájék igen élesen látszott, amit a jégtől visszaverődő fény okozott.

A két hónapi sötétség alatt sem a sátorban, sem a szabadban munkában nem volt hiány. Sétákat a környéken nem tehetvén, ehelyett az ismert területen megjelölt

pontok között járkáltunk fel és alá, mint mások is tették, kik előttünk utaztak a Sarkvidékeken. Csendes és szép időben a hold fehér fényében ilykép majdnem kellemes órákat töltöttünk, de a sötétben és hóihar alkalmával, szélben a —20 fokú hőmérséklet mellett egy órát künn tölteni, mikor alig egy méternyire látott az ember s arcát a hó csapdosta, oly kín volt, hogy nagy akaraterő kellett hozzá,

azonnal a kunyhóba vissza nem térni.

Eddigelé a hajó és a sátor foglalkoztatott bennünket. Ezentúl mi, amíg a legénység a tavaszi száнкаexpedíció előkészületeihez látott, följegyeztük és rendeztük a tett észleleteket, számításokat végeztünk; s felhasználva más kutatók tapasztalatait, a magunkkal hozott könyvek segítségével a tulajdonképeni sarkexpedíció tervét készítettük.

Gyorsan teltek a napok. Én nagy könyvtárral

indultam útnak, abban a feltevésben, hogy más foglalkozás hiányában sok időt fordíthatok majd az olvasásra; azonban annyira el voltam halmozva teendővel, hogy igen keveset olvashattam.

A kutyáknak az első novemberi napok orkánja után nem volt hol meghúzniok magukat és vagy tornácunkban, vagy a műszerek házikójában kerestek menedéket. Egyik-másik künn rekedt, hol a gyöngébbeknek előbb-utóbb el kellett pusztulniok. Megesett, hogy valamelyik eb alatt,

midőn feküdt, a test melegétől megolvadt a hó és újra megfagyván, az állat farkát odaragasztotta a jéghez, úgy-hogy a szegény pára ki nem szabadulhatott.

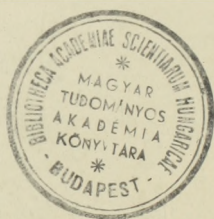
Az a gondolatunk támadt, hogy a kutyáknak magában a hóban nyújtunk oltalmat, melyet a hóvihar összehordott és felhalmozott s mely pár nappal előbb majd eltemette őket, és üregeket ásunk nekik. Az egész legénység nagy kedvvel fogott ehhez a munkához s csakhamar elkészült két üreg. Mindegyik több négyszögméternyi terjedelmű és egy métert meghaladó magasságú volt. Géppel szellőztettük e barlangokat, melyek a lámpák fényénél fantasztikus látványul szolgáltak. A kutyák, ide bezárva, lábbal, foggal az ajtók mellett lyukakat kapartak és kimenekedtek. Hogy ezt tehessék, néha 5—6 méter hosszú alagutakat ástak a hóban. Végre lemondottunk arról, hogy mindig bezárva tartsuk őket; viharos időben önkényt az üregekbe menekültek. Később aztán a régi kutyaólakat még egyszer és utoljára átalakítottuk. A belső válaszfalak lerombolásával hosszú folyosókhoz hasonlókká tettük azokat s ily állapotban szolgáltak az elutazás napjáig az állatok tartózkodási helyéül.

December 15.-én előadtam társaimnak a szánkaexpedició tervét, melyet eddig csak főbb vonalaiban és nem részletesen ismertek. Eredeti szándékom szerint az expedíciónak kilencvennapos élelemmel ellátva február 15.-én kellett volna útra kelnie, hogy május 15. és 20.-ka közt térhessen vissza. CAVALLI doktorral meghatároztam azt is, mennyi élelmiszert vigyen mindenki magával, t. i. 1300 grammot egy-egy napra. Utóbb azonban a napok számát kissé megváltoztatva elhatároztam, hogy az expedició három csoportja, melyek mindegyike három emberből álljon, a Fligely-foktól induljon útnak, az első csoport 30, a második 60 és a harmadik 90 napi élelemmel. Egy negyedik kisegítő csoportnak feladata lett volna a 3-ik csoport menetnapjait 2-vel megtoldani, 47-re növelve az előhaladás napjait, és a 3. csoportot a két első napon támogatni. NANSEN annyi *kajakot* (eszkimócsónakot) vitt magával,

A KUNYHÓ ÉS A HAJÓ NYUGATRÓL TEKINTVE.

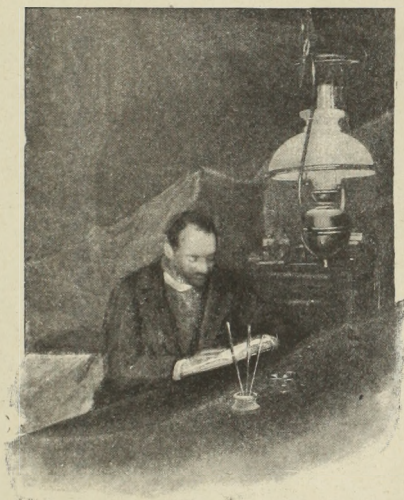
ahány embere volt, hogy gyorsabban nyomulhasson előre a part hosszában s szükség esetében a Spitzbergen-szigeteket elérhesse. Én azonban társaimmal egyetértve, csak a második és harmadik csoport embereit láttam el két-két kajákkal: az első csoportnak t. i. nem volt szüksége kajákra, mert már márciusban vissza kellett térnie. Ami a léggömböket illeti, mindnyájan átláttuk, hogy azokat a körülmények alakulása folytán nem használhatjuk.

Az északi fény jelenségének minden este tanúi voltunk; de intenzitás tekintetében csak némely esetben volt az figyelemre méltó. December 1.-én a legszebb ilyenmő fénytünemények egyikét láttuk. Majdnem az egész égboltozatot lengező fényszalagok borították, némelykor látszólag közel a nézőhöz, míg más-kor tetemes magasságban mutatkoztak. Északkeleten, a hegység mögött, a honnan mindig fel szokott bukkanni az északi fény, tüzesnek látszott az ég, mintha óriási tűzvész lángjai világítanák meg. A fény annyira intenzív volt, hogy oly világosság terjedt el, mintha holdtölte volna.

Az intenzív fényesség periodusa néhány óráig tartott, azután megint a szokott arányokat mutatta az északi fény.

December 19.-én kezdtük befogni a kutyákat, hogy a szánkahúzáshoz szoktassuk őket és a csökönőseket is a többiekkel való együttműködésre rászorítsuk.

Az első próbák olyanok voltak, hogy szinte elvesztettük türelmünket. Ha valamely szánka a többit elhagyta,

Cavalli doktor a sátorban.

mögötte általános zavar támadt, mert valamennyi kutya igyekezett az elüllevőket utolérni és ugrádozásával összekuszálta az istrángokat. Némely kutya szívesen húzta a szánkát, mások társaikkal hurcoltatták magukat és a korbácsütéseket harapással viszonzták. Sokan, mihelyt megállt a szánka, azonnal rágesálni kezdték az istrángot, hogy elszabadulhassanak. Már ekkor konstatáltuk, hogy a kutyák, ha

A kunyhó holdfényben.

volt kedvök dolgozni, sík talajon könnyű szerrel húzták a kiszabott 280 kilogrammnyi terhet. A próbák után megjelöltük azokat a kutyákat, melyek legjobban megfeleltek a várakozásnak és a kevésbbé tanulékonyokat újból befogtuk olyanokkal, melyekkel először történt próba, igyekezvén mindannyit januárig betanítani.

Huszonharmadikán délután, mint rendesen, ismét útra keltünk. A hőmérő —2 fokot mutatott; könnyű északnyugati szél fújt. Gyorsan haladtunk az öböl háttére felé; a havon könnyebben jutottunk előre, mint máskor.

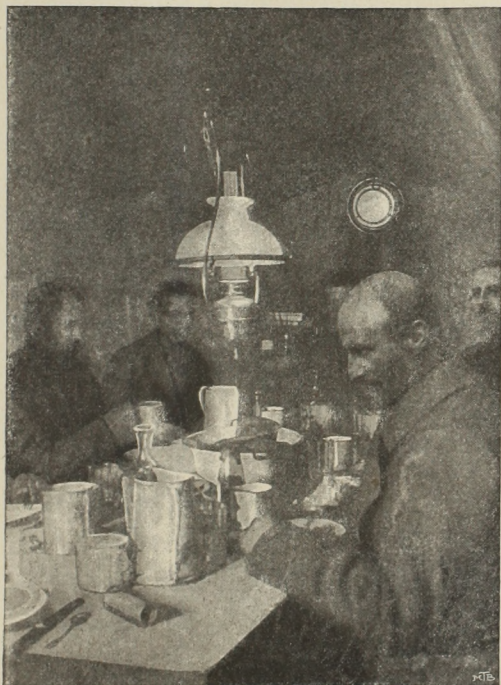

Ezalatt a szél frissebben kezdett lengedezni és könnyű köd támadt, melyben nem tudtuk megkülönböztetni a szánkákat és alig vehettük ki a menet élén haladó PETIGAX lámpáját. CAGNI, ki az első szánkán ült, megállt, hogy a többiek utolérhessék. Ebben a pillanatban a szél egészen más irányban, nagy erővel kezdett fújni és a hőmérséklet gyorsan alászállt —20 fokra.

A szánkák nyomát hamar befűtta a hó és nehéz volt máratájékozódás.

Visszafordultunk. CAGNI, ki velem és PETIGAX-szal az első szánkán ült, erősen bízott abban, hogy a kutyák magoktól is visszatalálnak a kunyhóhoz; de néhány perc múlva meggyőződünk, hogy nyomot vesztek. Ezalatt a szánkák nagy gyorsasággal kezdtek siklani és nyilvánvaló volt, hogy tetemes lejtőn futnak alá. Bizonyosan eltévedtünk, mivel most már nem az öböl, hanem a sziget jegén haladtunk.

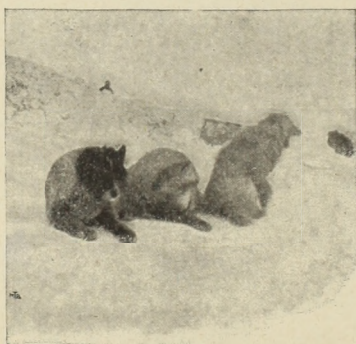
Előre iramodtam PETIGAX-szal, de még 20 méternyi utat se tettünk meg, midőn a lámpa fényénél láttuk, hogy a jégpálya megszakad. Odakiáltottunk társainknak, hogy álljanak meg; hiába, mert a kutyák látták PETIGAX lámpáját

Karácsonyi ebéd.

és utána rohantak. Két szánka kutyástúl, valamint velem együtt CAGNI, a jégárról az öböl jegére zuhant, hét-nyolc méternyi mélységbe. A többi szánkák szerencsére megálltak. CAGNI-nak nem történt baja, valamint nekem sem. De hol voltunk? Az öböl hátulsó részén vagy a tenger felé? Elmúlt egy negyedóra; hosszúnak tetszett az idő. Végre nagy megkönnyebbülésemre bizonytalan fényt láttam és egy magas alakot; PETIGAX volt, kit társai a szánkákkal követtek.

A terhet lerakva a szánkákról, hogy könnyebben térhessünk haza, és szíjon vezetve a kutyákat, kerestünk utat,

Heverő kutyák.

melyen innét szabaduljunk. PETIGAX, ki elől járt, minden lépten-nyomon térdig süllyedt egy-egy repedésbe, melyet nem láthatott. A szél minduntalan eloltotta a lámpát s meg-meg kellett állnunk, hogy újra meggyújtsuk. Abban az irányban, amerre először haladtunk, gödrökre és repedésekre akadtunk; kénytelenek voltunk visszafelé menni.

Végtére mégis kiláboltunk a mélyedésből, ahova lezuhantunk volt és a sí mább jégre léptünk, hihetőleg az öböl jegére. De itt, ha előre mentünk is, nem tudtuk, merre tartunk, mert mitsem láttunk. A szélről hordott hó szemöldökünkön jéggég fagyott és időnként kézzel kellett azt megoldvasztani, hogy a szemünket kinyithassuk.

A jégár falától eltávozva, a szél erejét jobban éreztük és erősen fáztunk. Végre kissé kiderült és láthattuk a csillagokat. Ezek útba igazítottak bennünket és nemsokára távoli harang szavát hallottuk, mellyel téli tanyánkon társaink, elmaradásunkon aggódva, tájékozódásunkat elősegíteni igyekeztek. Szenvedésünk ime véget ért. Csak egy kutyát veszítettünk el és elhagytunk két csónakot. Már örvendtem sétánk

jó végének; de amint a keztyűt lehúztam, fájdalmas meglepetéssel tapasztaltam, hogy balkezem ujjai részben megfagytak. Ugyanez történt CAGNI jobb kezével és a szakács egyik fülével, melyet már dörzsölgetett a doktor.

Karácsony szent ünnepét a lehető legnagyobb fénnnyel ültük meg. Ez alkalomból jól felmosattuk a sátrakat. A tisztogatás már nagyon kíváncsú volt, és mintha a víz csodákat művelne, minden szebbnek látszott, midőn reggelihez ültünk. A királyné és a két aostai hercegnő ajándékaival karókból készült karácsonyfát díszítettünk fel. Az egész legénység sátrunkban vígan töltötte a napot és este az ünnep lakomával végződött, mellyel szakácsunk, bár beteg volt, pillanatnyi bajainkat feledtetni igyekezett.

December utolsó napjaiban a hőmérséklet —35 fokra süllyedt. Huszonhetedikén éjjel már annyira fájtak az ujjaim, hogy se éjjel, se nappal nem volt nyugalom. Megfeketedtek és a fagyott rész bőre gennyes hólyagok képződése után levált, mintha forró vízbe nyúltam volna. Három-négy napig tartott a fájás, azután megszűnt, de a kéz ezután is nagyon érzékeny maradt a hideg iránt.

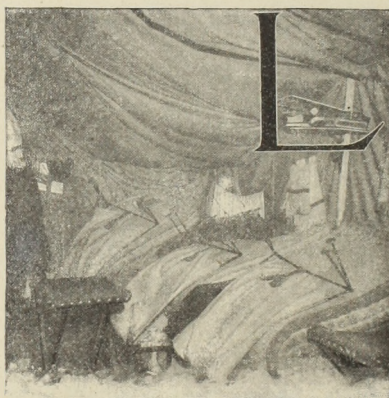
Az év végső napját is nagy lelkesedéssel megültük. Legtöbbet tett e célra a doktor. Éjfélkor az újévet, a haladó század végsőjét, tűzijátékkal és „fontaine lumineuse“-zel üdvözöltük. A hajóról hozott kis ágyú dörgött, rakéták sisteregtek a levegőben, a jég hátán a sátor körül petroleummal áztatott nagy farakások égtek, fehér fényt vetve köröskörül a jégre. Az éjszaka kegyetlen hőmérséke, —31°, csakhamar visszakergetett bennünket a kunyhóba, hol az új évben először hajtottuk le fejünket alvásra.

KILENCEDIK FEJEZET.

A sarki éjtszaka és az úti előkészületek.

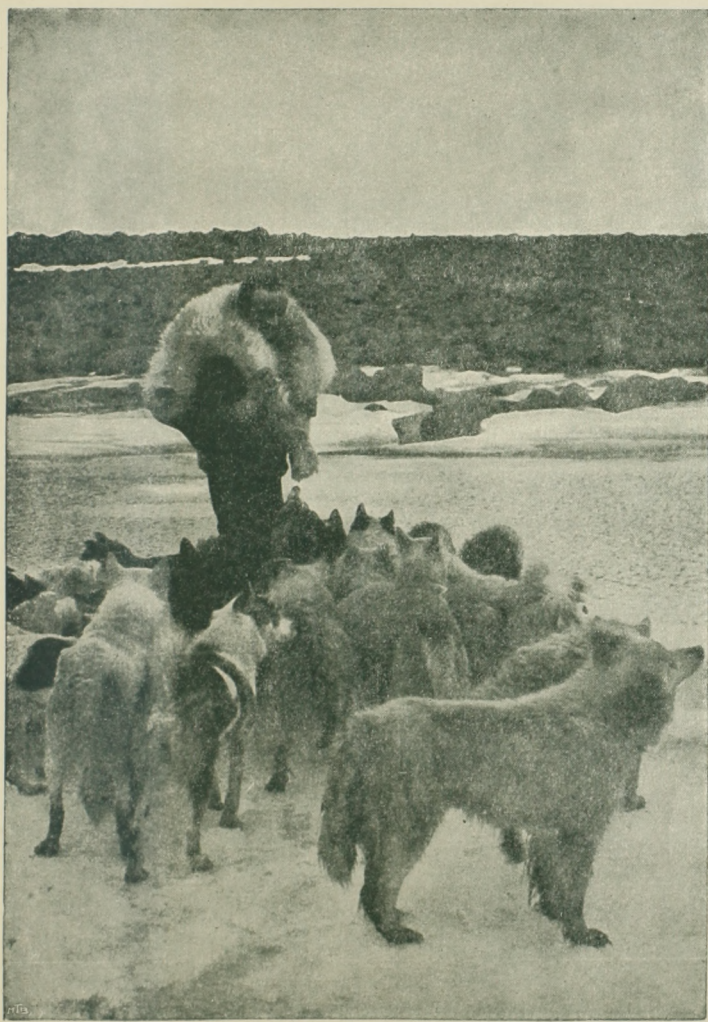
L ehetőleg arra kell ügyelnünk, hogy minél kisebb terhet szállítsunk, ha szánkaexpedícióra indulunk a jégre és a személyzetet olyan körülmények közé kell hoznunk, hogy képes legyen a fáradtságokat kibírni és oly hőmérsékletben élni, melyhez már nehéz az embernek alkalmazkodni. E célból észszerűen meg kell határozni

a személyzet részére szükséges élelem mennyiségét.

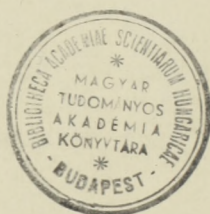
A szánkákon viendő útikészlet kétféle: egyik része napról-napra fogyasztandó, t. i. az élelmi szer; a másik rész változatlan, u. m. kajákok, sátrak, ágynemű, konyha, fegyver, műszerek és váltani való ruha.

CAVALLI a GREELEY és NARES által szolgáltatott adatok alapján az egy-egy emberünkre eső adagot 1264 grammban állapította meg. Az étel megfőzésére szükséges petroleumnak ép annyinak kellett lennie, amennyit NANSEN fogyasztott, mert ép olyan konyhánk volt, mint az övé. Minden egyénre naponta 100 gramm petroleum esett, ami az élelemmel együtt már 1364 grammot tett a burkolatok nélkül.

VADÁSZATRÓL VISSZATÉRVE.

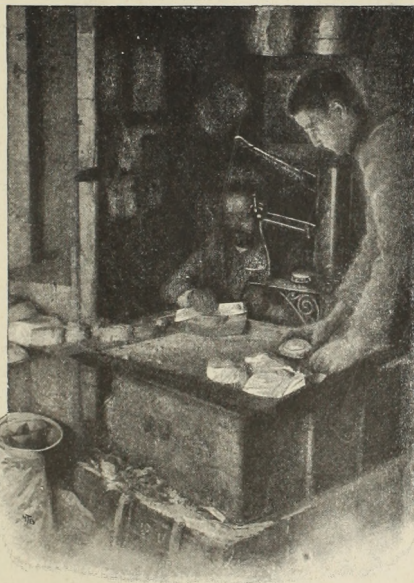

Ez utóbbiak még 11·5 százalékkal szaporították a súlyt, összesen tehát egy-egy emberre 1520 grammnyi súly esett.

A kutyák pemmikánadagja*) 500 grammal elég bőségesen volt kiszabva, de kellett is nekik annyi, mert igen nagy utakat tettek meg.

A szánkákon szállítandó másnemű, úgyszólván holt terhet a legénység már december óta előkészítette.

Csónakjaink olyan-félék voltak, mint NANSEN kajákjai; eltérés csak abban mutatkozott, hogy a mi csónakjaink feneke nem volt domború, hanem lapos, mert így könnyebben illeszthettük őket a szánkákra. Legnagyobb hosszúságuk 3·55, a legnagyobb szélességük 0·78, mélységük 0·30 méter volt. Egy kis vitorla, egy szivattyú a víz kiürítésére, egy pár evező is járult mindegyikhez. Minthogy vászonból és vékony pálcákból készültek a kajákok, nem volt szabad őket

A doktor kiméri az adagokat.

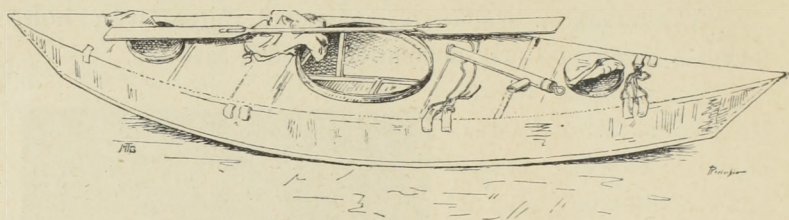
erős lökésnek és surlódásnak kitenni; mindamellett elég erősek voltak és bizonyára a legkisebb súlyú közlekedési eszközt képviselték, azonfölül mi sem lehetett könnyebb, mint javításuk.

Szánkáink egészen a NANSEN-től használtak mintájára és — miként a kajákok — az ő útmutatása szerint készültek; 3·50 méter hosszúságuk, 0·48 méter szélességük és

---

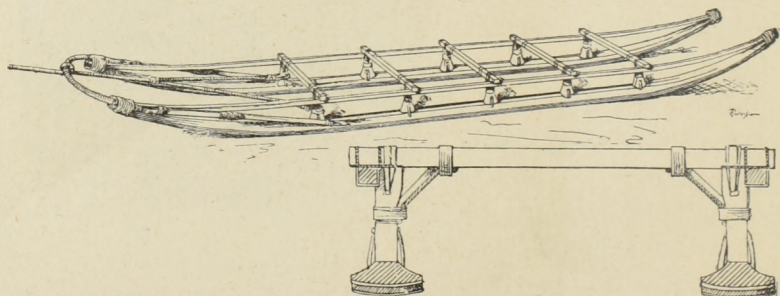
*) A pemmikán szárított hús- és tésztakeverék megőrölve.

0·17 méter magasságuk voltak. A 0·085 m. széles szántalpat, melyen domború alakjánál fogva könnyen fordult a szánka, nickel-lemez borította, ezért jobban is siklott a puha havon; alája szijakkal fatalpat lehetett ráerősíteni,

Kajak.

ami erős hidegben a jégen vagy homokos havon való használatra szolgált. A szántalpak elöl levő végeit ív kötötte össze, melyhez az istrángot köthették. Szögek nem voltak sehol, minden össze volt kötözve a nagyobb rugalmasság

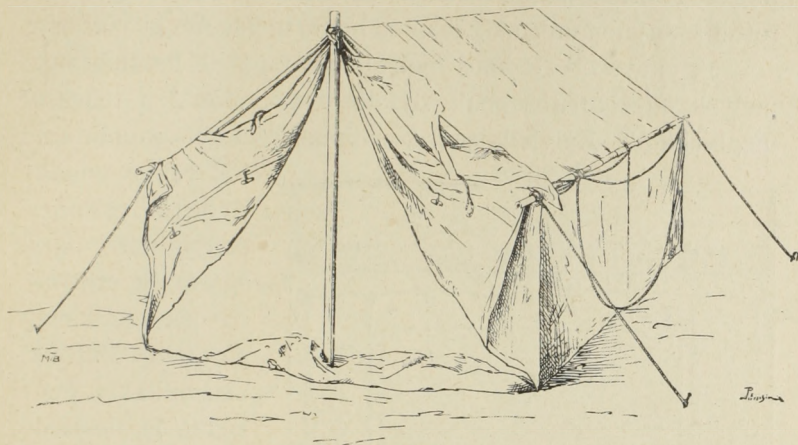
Szánkák.

céljából. A szánkákra élelmiszerekkel töltött alumínium-ládákat tettünk s ezek tetejére kerültek a kajakok. A szántalpakat szurok, stearin és fűrészpor keverékével vontuk be, hogy könnyebben csusszanak és nagyobb ellenálló erejük legyen.

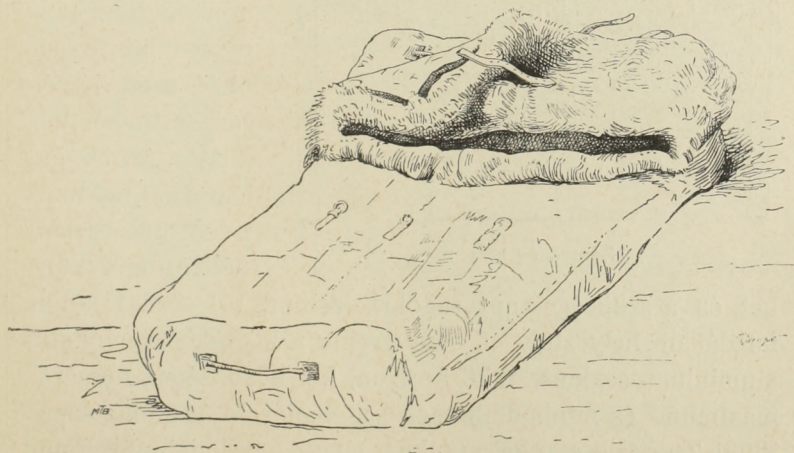
Alaszkában mindig MUMMERY-féle négyszögletes sátrat használtam, melyben három ember fért el, s melynek mindkét

végét rúd támasztotta. Mintájára olyan új sátrakat készítettem, melyekben négy-négy személy hálhatott, három a

Sátor.

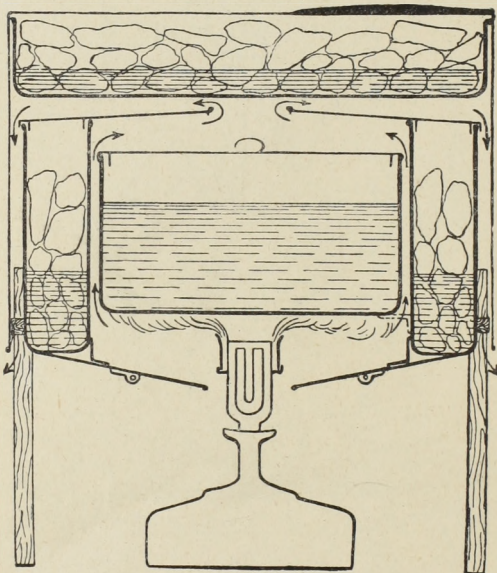

Alvó-zsák.

sátor hosszában, egy annak szélességében. Hosszuk 2·75, szélességök 1·98, magasságuk közepén 0·91 méter volt. Selymből készültek, csupán a sátor alja volt vászonból.

Rénszarvasbőrből való zsákokat használtunk alvásra ; mindegyikben kényelmesen elfért három-négy ember. Mint-hogy egy zsákot több személy használt, sokat megtakarítottunk ágynemünk súlyában és hozzá melegebb is volt így.

Ugynevezett *Primus* petroleumlámpákat használtunk, melyek legajánlatosabbak ilyféle expedíciónál s teljesen megbízhatók. Kályháink, NANSSEN-típus, egészen alumínium-

Lámpa és kályha.

ból valók voltak. Evőeszközül mindegyiknek egy-egy fazék, egy pohár és egy kanál szolgált. Vittünk magunkkal pus-kákat is, de csak kevés töltényt, mi-vel azokban a hónapokban, melyekre az expe-díció esett, kevés vadászatra lehetett kilátás. A *Primus*-lámpákat, tudomá-nyos műszereket, néhány könyvün-

ket és a szükséges apróságokat (zsinór, tű, cérna) külön faladában helyeztük el. Műszereink a következők voltak : alumínium sextans, tükörhorizon, két közönséges hőmérő, maximum- és minimumhőmérő, zsebaneroid és tájoló, ezen-kívül ZEISS-féle stereoszkopikus távcső, három zsebkrono-méter az utolsó csoport, kettő a második és egy az első csoport részére. Minden csoportnál volt még egy-egy jó zsebóra is. Kis gyógyszerárunkban megvolt minden orvos-szer, melyre baleset vagy betegség esetében szükségünk lehetett.

Könnyűségök és puhaságuk miatt még Angliában teveszőröltönyöket vásároltam a szánkaexpedíció alkalmával leendő használatra. Melegebbek is voltak azok az eleinte használatra szánt bundáknál, sőt menet alkalmával talán túlságosan fölmelegedett ily öltönyben a test s ha megálltunk, meg is hűltünk, mert a kivált veríték megfagyott rajtunk. Lábbelink, a *finszko* és *kömager*, 2–3 pár harisnyával, melegen tartotta a lábat és igen könnyű is volt.

Elhagyva a bambuszrudat és a Norvégiában készült istrángokat, egészen máskép, sokkal célszerűbben fogtuk be a kutyákat a szánkába. A szerszám egészen olyan volt, mint aminőt más sarkkutatók is használtak.

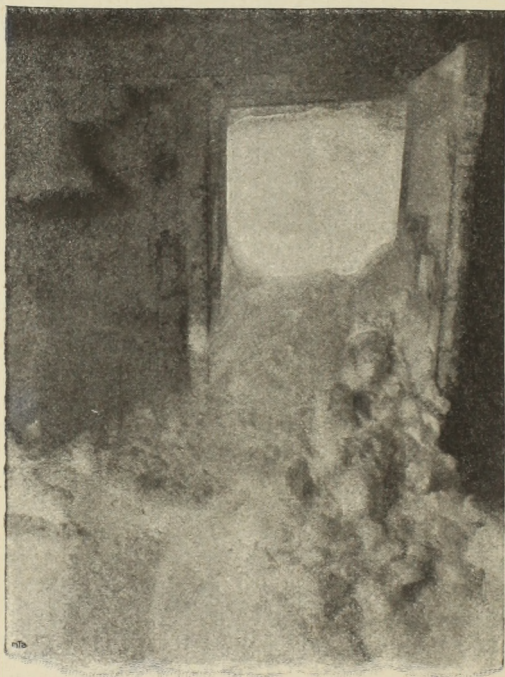
Gyógyulófélben volt már CAGNI mutatóujja, de az én ujjaimnak végét okvetetlenül amputálni kellett. Én azt óhajtottam, hogy ez mielőbb megtörténjék s így a sebek kellő időben hegedhessenek. A doktor azonban folyvást halasztotta a műtétet, hogy megmentse azt

Felszerszámozott kutya.

a részt, amely még nem volt menthetetlenül veszve. Mint-hogy az amputációt a hónap közepe előtt már nem várhattam, meg kellett barátkoznom azzal a gondolattal, hogy a szánkaexpedícióban nem fogok résztvehetni. Rögtön az operáció után hogyan használhattam volna kezemet? s az ujjakat ápolni menet közben, sátor alatt csak nem lehetett. Ha már rendes körülmények között is nagy alkalmatlanság, ha valaki nem használhatja a kezét, a sarkvidéken ez az állapot engem teljesen hasznavehetetlenné tett volna. Azért már január 15.-én, mikor a doktor még nem is tudatta velem szándokait, értésére adtam CAGNI-nak, hogy ő fogja átvenni

helyettem az expedició vezényletét. Keresve sem találhattam erélyesebb, tevékenyebb, leleményesebb és nagyobb fizikai és morális ellenálló képességgel felruházott főnököt. Midőn az expedició vezényletével megbízta, felhatalmazta arra is, hogy egészen szabadon rendelkezék minden részletkérdésben, belátása szerint választva az eszközöket az expedició

A sátor ajtaja a vihar után.

sikerének előmozdítására, s csak főbb vonásokban tartsa magát ahhoz, amit előre megbeszéltünk.

Január 18.-án középső ujjamnak majdnem egész végső izületét amputálták és tíz nappal később a gyűrűs ujjnak egy részét.

Január 12.-én este iszonyú szélvész dühöngött, mely a második rákövetkező nap reggeléig tartott. Ekkor történt leg-

először, hogy egyáltalában nem hagyhattuk el a sátrat, szokott dolgainkat nem végezhattük és így tudományos észleleteink is elmaradtak. Míg tartott a szélvész, sátrunkat, bár a hó alá volt temetve, megrázkódtatta a szél ereje és a kavargó hó oly lármával ütődött a falakhoz, mint a csatornán átözönlő víz. Midőn 14.-én reggel ki akartunk lépni, az ajtót 3—4 méter magasságú hóval eltorlaszolta találtuk. Nyílást kellett vájnunk, melyen egy ember kiferhetett.

A sátron kívül összetorlódott hó a többi épületekkel egy-magasságra felhalmozódott és sátrunk födele csak egy méternivel magasodott ki belőle. Amit a szél így összehordott, azt két-három napi munkával kellett eltakarítanunk.

A rácsos házikókban hóvihar ellen nem lehetett megvédeni a műszereket. Elhatároztuk, hogy ezeket póznára függesztjük a szabadban; majd elhordja a szél a rájuk rakódott havat. Eleinte nehezen ment ez a thermográffal, később azonban a leg-erősebb szélben is jól működött az, miután szekrénykéjének réseit több doboz vajjal és enyvezett papirossal betömtük. Vele együtt póznára került két hygrometer és valamennyi hőmérő. Mindezek ott is maradtak a tél folyamában és tavaszkor május hónapig.

Január 7-én ismét —7 fokra emelkedett a hőmérséklet. Északnyugat és délnyugat felé, majdnem minde-

A hajó a vihar után.

nütt a sziget körül, jégtől ment híg víz kiterjedt tükre látszott. Hallatszott, amint megtört a tenger hulláma a part jegén és a hold szétszórt fényében nem lehetett megkülönböztetni a jégzaj határát nyugat felé. Január azonban hideg hónap volt, második felében kissé szeles. A sátorban nappal, mikor minden kályha be volt fűtve, mindig +15, +16 fok volt a hőmérséklet, de éjjel, ha a tűz kialudt, +1 fokra szállt alá. Az első sátorban nappal +10, éjjel —5 vagy —6, a máso-

dikban éjjel —15 fok volt a hőmérséklet, amikor künn —40 fokos volt a hideg. A napi szénfogyasztás sohasem haladta meg az 50 kilogrammot.

A naponkint erősödő szürkületi fényben mindennap be-befogtuk a kutyákat, hogy a csökönyöseket fékezzük és a jókat kiismerjük. Január 21.-én a sarki éjszaka véget ért. E szerencsés körülmény épen a svéd és norvég király nevenapján állott be, melyet mi is megünnepeltünk. Január

A kunyhó tornáca hóval betemetve.

26.-án 12 és 1 óra között már oly világos volt az ég, hogy a jégen járva a tárgyakat körülöttünk megkülönböztettük. Változatos színek gyúltak ki az égen, mely előbb zöldes, azután vöröses volt, amint a nap mindinkább a szemhatárhoz közeledett. Ez a színes játék reggel kezdődött keleten s követte a napot dél és azután nyugat felé tartó lassú mozgásában. Még sok időnek kellett eltelni a napnak egünkön való megjelenéseig; de észrevehető volt, hogy lassankint felénk közeledik. Január utolsó napjaiban az uralkodó szélsend

és alacsony hőmérséklet miatt a tenger újból befagyott és az Oszlop-fok tetejéről csak hó és jég látszott mindenütt, szárazon és tengeren.

Január 29.-én nevemnapja volt; a sátrat olasz és norvég zászlókkal diszítették, melyek a szélben lengedezve, a növekedő fényben fürödve, mély megindulással töltöttek el bennünket. De mivel a szárazon láttam azokat és nem a tengeren, arra kellett gondolnom, hogy másképp nem térhetünk vissza hazánkba, mintha módját ejtjük, hogy az *Észak Csillaga* kiszabaduljon a jég közül, mely mindenfelől körülzártá.

TIZEDIK FEJEZET.

A szánkaexpedíció útrakelése.

etünőben levén a tél, a világosság nőttön nőtt. Február 8-án már eltűntek a csillagok. Egészen más színt öltött az öböl s egész környezete. A kunyhót és északra tőle a hajót egé-

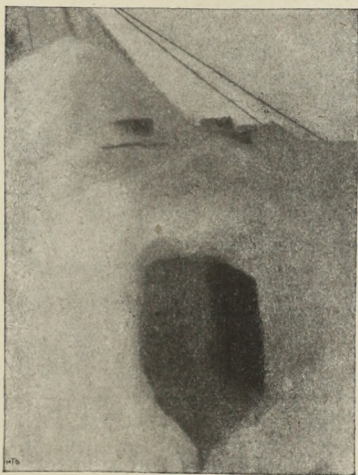
szen betemette a hó, mely az előrészt, az ácsműhelyt és az ólakat is befödte. Néhány folyosó vezetett rajta át kunyhónk ajtajához és más helyiségekhez. A tenger mindenfelé be volt fagyva és az újonnan képződött jégesíkokat meg lehetett ismerni teljesen síma felületükről.

Serényen munkálkodtunk, hogy a sarkexpedíció felszerelésével elkészüljünk; a fedélzetten a szánkákat és kajákokat, a sátorban az élelmiszereket, a ruhákat, az ágyneműt és a sátrakat készítettük elő. A mágnesházikó fedele alatt megraktuk a szánkákat, azután egyenként kihúztuk és vászonnal betakartuk, várva az indulás idejét.

Nem voltunk bizonyosak benne, hogy az épen nem vagy alig befagyott tengersávon keresztül, mely a szigettől nyugatra elterült, egyenesen északnak tarthatunk-e az öbölből. Ha ez irányban nem haladhattunk és nem akartunk napokig, sőt hetekig várni, a part mentében e tenger-

rész végeig kellett eljutnunk. Minthogy a jég nyugat felé úszott, kétségtelennek látszott, hogy a Fligely-foknál a jégzaj mindig a part mellett helyezkedik el és így a legrosszabb esetben csak a Fligely-fokig kellett a szigeten előrehatolnunk. A jégár függélyes falban végződván, nem minden pontján szállhattunk volna le a tengerre; azért CAGNI, PETIGAX és FENOILLET kalauzok kíséretében, kémszemlére indult. Február 12-től 24-ig volt távol és meggyőződhetett, hogy a jégárról számos pontján lebecsátkozhatni a parthoz a Germánia és Fligely-fokok között. Azután megvizsgálta az elviendőket -31° külső hőmérsékletnél. Ugy találta, hogy az ágynemű elég meleg, élelmiszer pedig bőven van emberek és állatok részére. A csekély világosság, különösen borús napokon, csak hat-hét órán át engedett tisztán látnunk. Ennélfogva elhalasztottuk az útrakelés időpontját néhány nappal.

Bejárat a sátorba.

CAGNI távolléte alatt a kutyák pár napig oda voltak láncolva a kunyhó elé és pemmikán eledelt kaptak. Hat hónapon át, mialatt a Teplitz-öbölnél tartózkodtunk, csak 13 hullott el közülök, hat az ősz, a többi hét a tél folyamában. Egyiket-másikat agyonmarták társai, mások valamely repedésbe estek, egynéhányat betemetett a hó. A marakodások gyakoriak voltak ősszel, de a téli sötét-ségben mind ritkábban fordultak elő.

A téli hidegben, midőn a keményre fagyott szárított halat már meg sem ehették és jeges hóval kellett szomjúságukat oltaniok, midőn gyakoriak voltak a viharok és örö-

kös sötétség borongott, ijesztően lesóványodtak a kutyák. Mihelyt azonban a FEDTE-GREVER-féle kitűnő táblácskákból és SPRATT-féle angol kétszersültből készített zsírosabb és könnyebben emészthető eledelt kaptak, észrevehetően jobb egészségnak örvendtek. Bárigen hideg vidékről valók voltak, a -30° alatti hőmérsékletet már nem igen tűrhették. Ilyenkor fölfőlemelték a lábukat a hóról, szalmát és fát kerestek alomnak, gyakran a sátor kéménye körül élvezték ennek melegét. Alkalmunk volt meggyőződni, hogy a rövidszőrű, farkasokhoz hasonló kutyák a legkülömbek, legjobban dacol-

A mágnesházikó.

nak az idő viszontagságaival, legkitartóbbak a szánkahúzásban. A hosszúszőrű kutyáknál a hóiharok alkalmával a szőrbe bevette magát a hó s a test valóságos páncélba szorult, mely a mozgást gátolta. Emellett a rövidszőrű kutyák, a szánkába befogva, gyorsabbak, erősebbek, készségesebbek és elszántabbak, bátrabbak is voltak, ha medvére vadásztunk. Huszonnyolc kutya, a tél folyamában, a Teplitz-öbölben született; ezek többnyire kicsinyek maradtak s szánkahúzásra nem igen voltak alkalmasak.

EVENSEN kapitányt, HANS és OLE tengerészeket arra szemeltem ki, hogy segédcsoportot alkossanak, mely az expedíciót csak két napig kísérje, míg az előrehatolást nagyon

gátló jégzónán túl nem lesznek. Gondoskodni kellett, hogy a csoportok a szigetre könnyen visszatérhessenek abban az esetben, ha be nem fagyott vagy jéggel fedett terület-hez érnek; e célból előörs-állomássá tettük a Fligely-fokot. Tervünk ez volt: A karavánnak az öbölből való elindulása után a 25-ik napon a Fligely-fokhoz küldünk embereket, hogy nézzék, jön-e már az első csoport, melynek esetleg segítségére legyenek. Visznek magokkal messzelátót és csónakot. Az első csoport, ha már nyolc mérföldnyire a parttól lehetetlennek találja a tovahatolást, egy ballon-félét emel

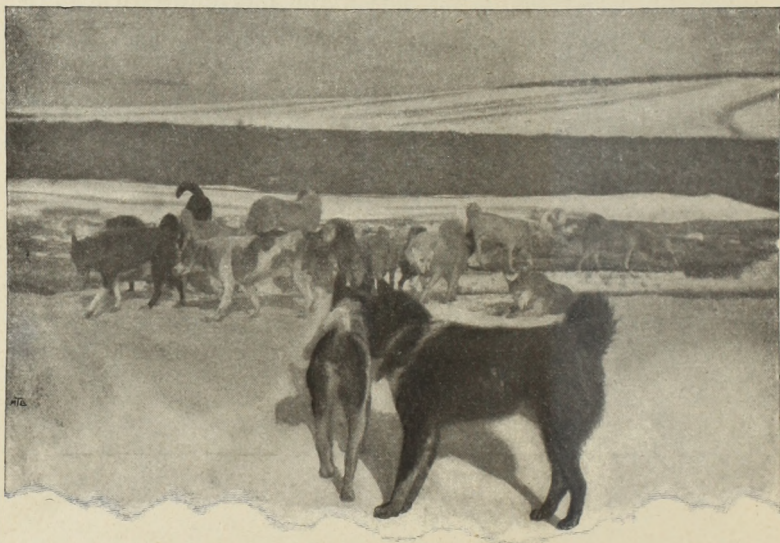
A sátor elé kötött kutyák.

magasra a sátor bambusznádjaival. E jelre a Fligely-fokról hasonló jellel kell felelni. Ugyanezt teszik majd a karaván indulása utáni ötvenötödik naptól kezdve a második és a nyolevanötödik naptól kezdve a harmadik csoport megérkeztéig.

Vasárnap, február 18.-án előzetesen megünnepeltük CAGNI születésnapját. A szokott istentisztelet után CAGNI beszédet mondott, üdvözölt engem valamennyiök nevében és biztósított, hogy társaival egyetemben mindent el fog követni a siker elérésére. Feleletemben sajnálatomat nyilvánítottam, hogy el kell válnom tőlök, de egyszersmind

ama biztos reményemnek adtam kifejezést, hogy az expedíció sikeres lesz, minthogy azzal az elhatározással indulnak tagjai, hogy bármely akadályt legyőznek, bármi nélkülözést kiállnak.

Az elindulás 19.-ére volt kitűzve. Mindnyájunk óhajának ellenére a szigettől nyugatra oly vékony jég volt, mely a szánkák terhét el nem bírta. Ez a két kilométernyi szélességű tér a Rohlf-foknál kezdődött, a partot

Kutyacsoport.

az Oszlop-fokig követte és a Clemens-Markham-fokig húzódott. Jége nemcsak gyöngye volt, hanem csatornák is szelvelték azt mindenfelé. Ennélfogva nem tarthattunk az öböltől észak felé, a partot kellett követnünk a Rohlf-fokon túl.

Reggel tehát kezdték a Germania-fok felé vinni a szánkákat. Könnyű szellő lengedezett, melyet azonban —28° hőmérsékletben födetlen arcunkon fájdalmasan éreztünk. A kutyák vonakodtak húzni szél ellenében a szánkát. Fáradtságos és kemény munka volt hegynek fölmenni. A szánkák egy

részét vagy 20 percre vihettük a kunyhótól, a többiek csak délután utánuk.

Éjjel is derült volt az idő, s a hőmérséklet —35 fokra szállt. Még egy napi munkába telt, hogy a Germánia-fok tetejéig szállítsuk az összes szánkákat. Itt töltötték az éjszákát PETIGAX és FENOILLET kalauzok valamennyi kutyaival, a többiek visszatértek a kunyhóba. A szélcsendes hideg idő

A szánkakaraván távozik a Rohlf-fok felé.

arra a reményre jogosított, hogy a parti jég másnap elég vastag lesz és a szánkákat elbírja.

Február 21.-én reggel CAGNI és az emberek korán csatlakoztak a két kalauzhoz. Kevéssel rá én is követtem őket a doktorral és szakáccsal. A szánkák sorban álltak egymás mögött, s CAGNI vezényszavára megindultak. A hó állapota és a némileg lejtős talaj könnyítette a menetelést. A szánkák csekély közökben követték egymást 200 méter hosszú vonalban. Később, midőn mind meredekebbé vált a lejtő, kötelekkel fékezni kellett a szántalpakat s így együtt marad-

hattunk, de minden 18—20 percben megálltunk, hogy a hátramaradt szánkákat bevárjuk. A karaván a parthoz ért. A fájdalmas pillanat most következett be. Kezet szorítottam mindenkivel, szemem könnybe lábadt. Azután, mialatt a karaván lassan távozott, háromszor kiáltottuk üdvözlétül: *Viva il Re*, éljen a király! Utoljára akkor láttam a menetet, mikor a Rohlfs-fok közelében megállapodott.

A hőmérséklet ez nap állandóan —35 fokú maradt; csendes, derült, gyönyörű nap volt. Az expedíció teljes rendben távozott. Tizenkét emberből állt 104 kutyával,

A szánkaexpedíció útra készen.

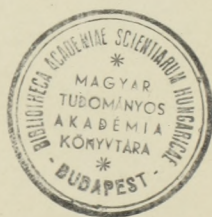
13 szánkóval (ezek súlya teherrel együtt 280 kilogramm volt) és 45 napra való élelmiszerrel az utolsó csoport számára, mely május 20.-án térhetvén vissza, a legkedvezőbb három hónapot tölthette a jégen. Derék főnök állt elszánt emberek élén, kik nem első ízben szálltak szembe veszélyekkel, nélkülözésekkel, és mindnyájan égtek a vágytól, hogy Olaszországnak szerezzék meg a Sark feltalálásának dicsőségét.

Estefelé visszajöttek a norvégek. ANDREAS elmondta, hogy az expedíció eltűnt szemök elől, mikor a vékony jég területének egy részét túlhaladta. Ez este, bár szerető gondolat környeztek hátramaradt társaim, nagy szomorúság lepte el szívemet.

A KUNYHÓ 1900 TAVASZÁN.

Másnap első gondom volt a mult éjjeli hőmérséklet minimumát konstatálni. Sajnálattal láttam, hogy a hőmérséklet —43 fokra szállt alá. ANDREAS egyik kezén félig megfagyott ujjakat hozott haza az útról, de veszélytől nem kellett tartani. A napot kunyhónk rendbeszedésével töltöttük, mit az utolsó időben a sok sürgős munka miatt elmulasztottunk. A kutyák távollétében néma és pusztá volt az öböl és még nagyobb magányban éreztük magunkat, mint előbb.

Ugyanolyan szélesend és hideg uralkodott 23-án is. A parthoz lökött jég, neki ütődve, mérföldekre hallatszóröbajt idézett elő, mint mikor a vonat berobog a pályaudvarba vagy az ágyú dörög. Egyrészt örvendtem, hogy a sziget hosszában nem képződhetnek csatornák, másrészt aggódtam, hogy az expedició tán oly jégterületre jutott, mely ujonnan képződött és a jégnyomásnak ki van téve.

E napon este hat óra felé, a kunyhó előtt járkálva, távoli kutyaugatást hallottam. Azt hittem, EVENSEN jó vissza, de úgy tetszett, hogy egyszerre sok kutya ugat, melyeknek hangja azonban nem közeledik. Minthogy semmit sem láttam, csalódásnak tartottam már az egészet, de íme, bámulatomra előttem terem QUERINI s tudatja, hogy az egész expedició visszatérőben van, őt előre küldték s mindjárt követik társai, szánkák nélkül, mint amelyek egy része a Germánia-, más része a Rohlf-fok mellett maradt.

QUERINI kevés szavának erős hatása alatt ANDREAS és STÖKKEN kíséretében a Germánia-fok felé indultam. Nemsokára HANS-sal találkoztunk, kit kutyák előztek meg, kutyák követtek. CAGNI őt előre küldte, hogy a hazatérésről hírt adjon. A Germánia-foknál hét szánkát találtunk körülöttük fekvő kutyákkal, de ismételt kiáltásainkra senki sem felelt. CAGNI és társai bizonyosan észrevétlenül haladtak el mellettünk a sötétben. Haladék nélkül siettünk vissza és nyugtalanságunkban inkább futva, mintsem lépve, értünk a kunyhóhoz. A sátor alatt nagy megkönnyebbülésemre együtt

találtam CAGNI-t, a doktort és a kapitányt. Egyiknek sem volt baja; CAGNI éppen lehúzta a nadrágját, mely egészen jeges volt a ráfagyott víztől, mivel egy csatornába beleesett. A többiek, valamint a szomszéd sátorban a tengerészek, jóízűen falatoztak. Mindnyájan jól érezték magukat, csak OLLIER egyik lábán fagyott meg a nagyújj. Miután CAGNI előadta a történeteket, helyeseltem, hogy visszatérésre határozta el magát, bármilyen nehezére esett az. Az embe-
reket jó egészségben hozta vissza, a holmiból semmi sem veszett el. Legfeljebb néhány napi késedelem lesz a visszatérés következménye s nemsokára újból elindulhat az expedició.

A jégzaj hátán töltött 3 nap kiderítette az előkészületek hiányait, melyeket a második indulásig jóvá kellett tenni. Ez vagy húsz napi időt kívánt. E késleltetéshez képest, CAGNI-val egyetértve, módosítottam az expedició tervét. Mulhatatlanul szükségesnek tartottam, hogy legkésőbbben május 20.-án mindenki otthon legyen. Március 10.-én útnak indulva, most már az első csoportnak 12, a másodiknak 24, a harmadiknak 36 nap múlva kellett visszajönnie, s az egész expedició csak 72 napig tarthatott. Az expedició tagjainak számát 10-re emeltük, mert CAGNI úgy vélte, hogy az első napokra eső menet könnyítése végett jó lesz az első csoportba egy emberrel többet sorozni. E célra StöCKEN gépészt szemeltük ki, ki a vállalkozásban résztvenni óhajtott. Egyelőre — fönntartva CAGNI-nak azt a jogát, hogy az úton más-kép intézkedhessék — az első csoportba a doktort, StöCKEN-t és a két legfiatalabb kalauzt soroztam, a két tengerészt a másodikba és a másik két kalauzt a harmadikba.

Csak március 1.-én állt be a várt szép idő s ekkor viték vissza a kunyhóhoz a Rohlfs-foknál elhagyott szánkákat. A szép és derült időben most először üdvözölhettük újból a Napot, melyet annyi idő óta nem láhattunk. A szép rózsás színezet, mely több havi sötétség után ekkor déli órában újra előmlött a környéken, szokatlan jókedvre han-

golt bennünket. Gyönyörű színekben ragyogott e napon az égbolt. A ködben leáldozó sötétvörös színű Nap, a sehol be nem fagyott tenger azurkékje, melyet még jobban kiemelt a környező jég és az Oszlop-foknak sötétlő szirtes csoportja, fantasztikus szinpadi díszlet benyomását tette ránk. A nappali világossággal együtt visszatértek a madarak is és üdvözöltek bennünket a most már nem lakatlan tájékon.

Március 8-ig ismét felraktuk a szánkákra az élelmiszereket. Az utóbbi napok szelei a jégtől megtisztítottak egy vízmedencét, mely az Oszlop-foktól a Clemens Markham-fok felé terjedt, de a nagy hidegben ez a tengerrész újból befagyott és március 10.-én reggel már oly vastag jégréteg fedte, mely reményleni engedte, hogy másnap már megindulhatunk rajta.

A szánkaexpedíció a pack-jegen.

Vasárnap, március 11.-én, a 13, egyenkint 250 kilogrammal terhelt szánka 102 kutyától húzva újra megindult, derült időben, —28° hőmérséklet mellett.

Az Oszlop-fok közelében a szigettel összefüggő jégről olyanra tértünk, mely körülbelül 12 centiméter vastagságban az utolsó napokban képződött. E pillanatban könnyű mozgás futott át a jégen, ezt a parttól elterelte s ilykép kis csatornákat idézett elő. A legujabbak nem voltak befagyva; de amelyek az indulást megelőző órákban képződtek, azokat már vékony jégréteg fődte, melyet a vastagabbtól csak a

nagyobb fehérség különböztetett meg. A fagyás közben kivált a só és a felületen szép foltokban terült el, melyek gyönyörködtették a szemet, de akadályozták a szánkák haladását és igen nedves talajjá verődtek össze, ahol azonnal átázott a cipő.

E jelen indultak meg a szánkák s folyvást irányt változtattak, hogy a nagyobb csatornákat kikerülhessék, valamint azt a vékonyabb jeget, mely a kutyákat elbírta ugyan, de a szánkák súlya alatt beszakadt volna. Az első szánkát

Grasso kutya, Nansen ajándéka.

követő kutyák igyekeztek azt a legrövidebb úton elérni s ha az emberek kellő időben vissza nem tartották őket, veszélyes helyekre iramodtak, melyeket az első szánka kikerült. Két-három ízben komoly veszély fenyegette a szánkákat; szerencsére azonban, főleg mert a kutyák azokat a kevésbbé szilárd helyeken nagyon gyorsan húz-

ták tova, a jég nem szakadt be, csak meghajlott a teher alatt.

CAGNI járt legelől a csoportjához tartozó szánkákkal; követte őt QUERINI, majd a doktor. Sorban egymásután haladtak a szánkák mintegy 2 kilométernyire, folytonosan mozgó talajon; a legelsőt megelőzte egy ember, a többieket oldalt kísérték s taszították. A régi jégre érve, délnyugatra kellett fordulni s oly pontot keresni, amerre könnyű lesz előrehatolni. Tanuja voltam a nehézségeket okozó jég ellen folytatott első küzdelmeknek. Az egyenetlen jégfelületen a két alpesi kalauz előre ment és jégcsákánnyal egyengette az utat, ott, hol a jég legtöbb akadályt okozott s a járhatatlan helyek kikerülése végett

igen tekervényes úton kellett haladni. A nagyon hepe-
hupás helyeken fel-fel fordultak a szánkák vagy meg-meg-
akadtak. Egyik kár a másikat érte s mind hosszabb utat
kellett megtenni, mert zeg-zúgban keresték a kalauzok a
járhatóbb helyeket. Ebben a pillanatban kezdtem búcsuzni
társaimtól, egyenkint üdvözölve mindegyiket.

Szívélyes köszöntéssel váltam el CAGNI-tól; kölcsönö-
sen s őszintén kívántuk, hogy szerencse kísérje őket és
viszontláthassuk egymást. Éreztem, hogy ezuttal véglegesen
búcsuztam tőle s csak hosszú hetek eltelte után fogunk
találkozni, ha majd túl lesz élete legkeményebb megpróbál-
tatásán. Ha a szűk sátorban együtt élve, nem is lehattünk
mindig zavartalan egyetértésben, e komoly pillanatunkat a
kicsinyes összetűzések egyetlen emléke sem keserítette
meg s a legszeretetteljesebb barátsággal szoríthattuk meg
utolszor is egymás kezét.

A szánkák folytatták utjokat. Utoljára a doktor köszönt,
azután eltűnt a karaván a magas jégbércek (hummock)
között. GINI-vel egy magas jéghegyre másztam, hogy még
egyszer láthassuk a távozó karavánt. Kiáltásunkra hármas
evviva felelt a távolból. Ez volt a végső búcsuszó. Kevés-
sel rá a karaván eltűnt szemünk elől.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Aggodalmas várakozás az első csoport visszaérkezésére.

Igen szomorúan balagtam vissza kunyhónk felé. Gondolataimba elmerülve, nem vettem észre egy frissen képződött csatornát, betört alattam a jég és én a vízbe estem.

Délután kettő felé tértek haza a többi emberek.

Egyetlen gondolat töltött el bennünket: társaink hazatérése. Lelki állapotunk festésére közlöm naplomat, melyben a légkör állapotára és a környék jegére vonatkozó adatokat is feljegyeztem:

Március 12. Derült idő, szélcsend. Hőmérséklet -22° . A sziget közelében a jég kissé megmozdúl, apró csatornák keletkeznek. A kunyhóba visszaérve, egy nagy medvét látunk, kutyától nem háborgatva, lakásunkhoz egészen közel jönni. Fedelet készítünk a műszerek számára, hogy árnyékban legyenek. Előhívom első pillanatnyi fényképfelvételeinket.

Március 13. Szélcsend még mindig, tiszta az ég. A nap körül először látszik színes udvar, reggel csak két alsó széle, később egész gyűrű.

ANDREAS-szal a Germania- és Oszlopfokról a távolságot kémlelem; de meggyőződünk, hogy messzelátható jelet nem lehet adni. Visszatérünk a kunyhóba, anélkül, hogy a segéd-
szánkát megpillantottuk volna. Nagy meglepetésünkre azonban este hazajő EVENSEN. Elmondja, hogy az expedíció szerencsésen halad előre, a kutyák jól futnak, a szánkák nem törtek össze, nem szenvednek túlságos hideget és a jégnyomástól előidézett sok turalás mellett is tisztességes útát lehet megtenni. EVENSEN visszahozza az öt nősténykutyát.

Március 14.

Király ő Felsége születése napja. Nem ünnepelhettem, én vagyok az egyedüli olasz a sátorban, GINI a tengerészekében. A hőmérséklet este —37 fokra száll le. Éjjel az Oszlopfok felől nagy jégnyomás robaja hallatszik.

Őrkődő kutya.

Március 15. Éjjel a hőmérséklet —39°. A jégzaj lassankint újra közeledik a szigethez, összetöri és fölemeli az ujonnan képződött jeget. A hold körül udvar, szép keresztel belsőjében.

Március 16. Változatlanul szép, csendes hideg idő. Az árapálymérő, mely egész nyáron a parton volt, most a jégtől körülvéve hasznavehetetlenné vált. Egy másikat állítunk fel a szilárd parti jég és a mozgó jég határszélére. Megkezdjük fölváltva az óráról-órára való megfigyeléseket.

Március 17. Derült idő, felhőtlen ég. A nap 6 órakor nyugszik le. Az Oszlopfok tetejéről nyugati irányban nem

látunk szárazföldet. Ha volna e tájon szárazföld, most volna a legalkalmasabb pillanat, hogy észre vegyük. Legényeink a hajó fedélzetéről eltakarítják a havat.

Március 18. Ma keleti szél kezd fújni és erős a hófúvás. A hőmérséklet pár fokkal emelkedik. Mi okozhatja e változást? Talán a híg víz, mely keleti szél alkalmával bizonyára a Fehérföldtől (Nansen szigetek) nyugatra megnyílik, okozhatja a hőmérséklet emelkedését. A keleti irány-

Evensen, kapitány.

ból jövő szelek alkalmával mindig tapasztaltuk ezt. Ellenben a nyugati szelek esetében a hőmérsékletnek nem volna szabad emelkednie. Mi azonban ezzel ellentétben az utóbbi időben nyugati szelek idején is hőemelkedést tapasztaltunk.

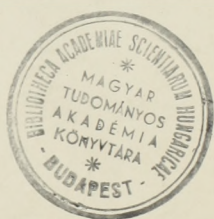
A sarki éjtszaka tartama alatt az egyedüli hőforrás a jég alatti föld. Minthogy a jég akadályozza a hő kisugárzását, a legfelső jégréteg szélcsendben nagyon kihül-

het. Amint a környezet valamely pontján szél kerekedik, a szárazföld fölötti hideg levegővel a jég fölött levő keveredik, mely melegebb a sok csatorna s a jégréteg helyenkénti vékonysága miatt. Azonban a jég között telelő expedíciók ugyanezt a tényt tapasztalták. Mégis mi ezzel ellentétben a jégzaj fölötti hőmérsékletet hidegebbnek találtuk, mint a Rudolf-szigeten. Tehát a tenger nem lehet főoka a hőmérséklet emelkedésének. Azt hiszem, még nagyon sok megfigyelés fogja az igazi okot kideríthetni.

A HAJÓ HELYZETE A TEPLITZ-ÖBÖLBEN 1900 MÁRCIUSÁBAN.

Március 19. Éjjel nem történhettek árapály-megfigyelések, mert az erős szél és hófúvás miatt nem vihettünk lámpát, mely az utat megvilágítsa. Éjjel a sátor tornáca ismét megtelik hóval; másnap nem kis munkát kell végeznünk, hogy a sátorból kiléphessünk. Kilenckor még mindig erős a szél, de nincsen hófúvás. A hőmérséklet emelkedett, állandóan —22°.

Március 20. A szél időközönként fú; a hófúvás hol oly erős, hogy köröskörül mit sem láthatunk, hol jelentéktelen.

Március 21. Derült idő, nem hideg, nincs szél. Hőmérséklet —24°. Az Oszlop- és Clemens-Markham-fokról tágas csatorna látszik, mely két nap óta képződött. A fedélzetről folytatólag eltakarítják a havat, az anemometert és anemoszkópot a táborba viszik.

Március 22. Először érezzük, noha csak —26° a hőmérséklet, a Nap melegítő hatását. Új jég képződik oly helyeken, hol előző nap nem volt semmi jég. Sok *Mergulus* és *Uria* röpköd az Oszlop-fok körül. A sátor délfelőli falánál először olvad a hó, a víz becsurog második sátrunkba.

Március 23. és 24. Tiszta ég, a légsúlymérő állandó. Éjjel 10 órakor még világosság. Nemsokára megint 24 órás nappalunk lesz.

Március 25. Ma az első csoportnak a CAGNI-val megbeszélt terv szerint haza kellene jönnie. Este a kunyhóban azt vitatjuk, hogy mily szélességig juthatott. A hőmérséklet a derült idő és szélesend visszatértével —30 fokra süllyed. A jégzaj megint egészen a parthoz férközött. Későn fekszünk le, a szép estét a szabadban csevegéssel töltjük.

Március 26. és 27. Szélesend és felhőtlen ég. Átlátszó légkör és jég a part közvetlen közelségében. Elhatározzuk, hogy a segédcsoport nem 25, 55, 85, hanem 20, 44 és 68 nappal a Teplitzöböltől való elindulás után várjon a Fligely-foknál. Szándékom ez utóbbi helyre holnap csolnakkal kirándulni.

Március 28. A száнка, melyre e csónakot raktuk, jókora teher még megmaradt 7 (három hím és négy nőstény), nem

épen legserényebb kutyáknak. Délelőtt nyolckor indulunk a Germánia-fok felé, ahonnan mindig a sziget magas részén haladunk. Az idő derült, nincsen szél, a hőmérséklet alacsony, -32° . Mindamellett menetközben nem érzünk hideget és ami még különösebb, bár ránk süt a nem magasan álló Nap, nem fáj a szemünk. Csupán ANDREAS és HANS kíséretében elhagytam a többieket és 11 óra tájban észak felé indul-

A Fligely-fok a szigetről nézve.

tunk. A sziget legmagasabb pontjáról, körülbelül 350 méternyire a tenger fölött, áttekinthető a mérhetetlen jégsík, mely köröskörül elterül. Kedvezőbb körülményeket már kívánni sem lehet a társak visszatérésére. Rövid pihenés után folytatjuk útunkat a Fligely-fok felé, hova 8 órai menet után érünk. Itt megállunk; mert szándékunk másnap a legalkalmasabb helyen az előre megállapított jelt kitűzni. Este a hőmérséklet -36° .

Március 29. Szélcsend, hideg. Gyönyörű idő; a jégzaj a part mellett van. Első éjszakámat töltöttem a rénbőrzsákban.

—34° hidegben. Csak félkezemet használhatva, lefekvéskor és öltözködéskor kénytelen vagyok társaim segítségéhez folyamodni. Bár kezem be van kötözve, két pár keztyű fedi, azonfölül pedig két ujjatlan keztyű, egy tollal bélelt és egy rén-szarvas bőrből való, mégis szüntelen bántja a hideg s a lámpa fölött kell melengetnem.

A szánkát, sajkát és sátrat a Fligely-foktól kissé keletre, hóval fedett magaslatra visszük (90 méternyire a tenger színe fölött). A csoportok csak az Oszlop-foknál vagy a Germania-foknál léphetnek a szigetre. E pontokat folyvást szemmel tartjuk. A sajkát a kis előfoknál a sziklák tövében helyezzük el.

Most lakásról kell gondoskodnunk, hogy a minden szélnek kitett fokon megmaradhassunk. A hóban nem váhatunk üreget, mert nincs elég hó; a jégben kivájni hosszas munka. Ahol a sátrat letettük, a szélről összehordott hó 30 centiméter vastagságú. Ebben akkora gödröt ásunk, hogy a sátrat körül foghassa, a gödröt tovább mélyítjük a jégben, hogy a sátor félig benne álljon. Köröskörül hóból gyúrt nagy téglákból falat emelünk, ennek tetejére a szánkát és az evezőket helyezzük, azután még az egészet betakarjuk hóval. Így eszkimókunyhóféle jó létre, melyet március 30.-án befejezünk s északi oldalán látunk el ajtóval, hogy minden szélről óva maradjunk. A hókunyhó belsejében áll sátrunk, mely arra való, hogy a falakról lecsepegő víz ne érjen bennünket. A ház közelében magas pózna tetején lebeg a ballon, úgy, hogy a jégáron nagyon jól látható. Az idő szép és csendes, a jégzaj szilárdan a parthoz tapad, a hőmérséklet —25 és —36° közt ingadozik.

Március 31. Változatlan idő. A távolban elmosódva látszanak a Nansen-szigetek. Éjjel déli szél és hófúvás.

Április 1. Még mindig csúnya idő; déli, majd keleti szél, havazik; —17 foknyi hideg.

A hó oltalma alatt magasabb a hőmérséklet, mint a szabadon álló sátorban volna; étkezéskor, mikor a tűzhely

melegít, a keztyűt is lehúzhatjuk. A hófúvás elől menekülő kutyák éjjel az ajtónál szoronganak s oly lármásak, hogy többször el kell őket kergetni. A hófúvás hava behatol a sátorba s csak bajjal tudunk reggel kilépni belőle. A szél a jégben vagy 200 méter szélességű csatornát nyit. Este sűrűsödik a köd, két kilométeren túl már semmit sem látunk.

A kunyhó a Fligely-fokon.

Április 2. A szél este felé délnyugati irányba csap át. A sziget melletti jégzaj nem mozdul, csak az a kevés jég, mely a csatornában képződött. A hőmérséklet — ami sajátságos — emelkedik a nap folyamában — 5 fokig. HANS a tengerparton oly gödörbe süpped, mely egy nősténymedve tanyája. A hóba vájt üreg a külvilággal csak kis nyílással közlekedik,

melyen keresztül HANS lelövi az állatot. Emellett két, macskánál alig nagyobb bocsort találunk s mindkettőt kalapáccsal ütjük agyon.

Április 3. A szél nyugat-észak-nyugati irányú; a hófúvás miatt mit sem láthatunk. A kunyhóban kell maradnunk hálósákunkban fekvé. Talpra nem állhatunk a kunyhóban, lefagyna kezünk-lábunk. Este kissé oszlik a köd s látjuk, hogy a jégzaj ismét a partig nyomúl, aminek nagyon örvendek.

Április 4. A szél iránya: változatlan; este elcsendesül. Északon a jég a partot éri.

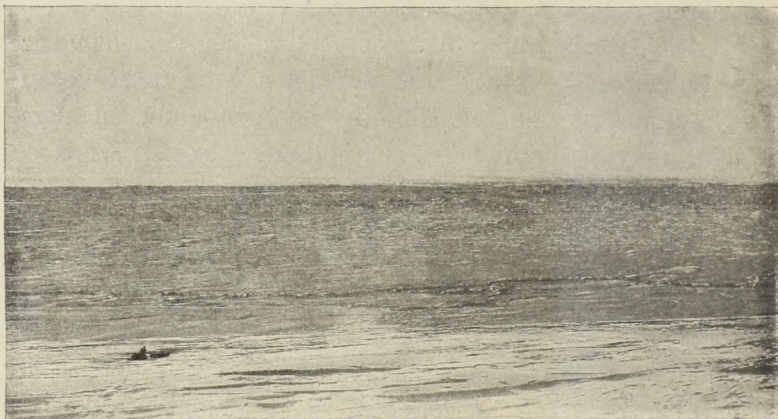
Április 5. Ma az utolsó nap, melyre még van élelme az első csoportnak; azontúl csak úgy, ha nagyon takarékosan fogyasztották az emberek. Minthogy oly szép időnk volt, nem értem, hogy a csoport miért nem jött még vissza a szigetre.

A teljesen tiszta szemhatáron feltűnnek a Nansen-szigetek. Este befellegzik, könnyű déli szél támad, mely a sziget északi partja mellett újra 200–300 méter szélességű csatornát nyit. Este havazik.

Április 6. Reggel és este tűrhető az idő. Könnyű szél észak-nyugat felől és havazás délután. A Rohlf-foknál a jég a partot éri. Új jég képződik a sziget mellett keletkezett csatornában. A jégzaj, amennyire kivehető, nem igen mozdul. Madarat nem látunk, távcsővel is hiába keresünk. A leölt medve húsát a kutya-aknak vetjük oda; mohón falják. HANS a medve zsírját este világításra használja; a lámpák némi meleget is terjesztenek, de iszonyúan füstölnek.

Április 7. Az idő szép; könnyű tengeri szellő, észak-nyugatról és észak-keletről. A szemhatáron nem jelenik meg semmi. Kezdek aggódni az első csoport sorsán. ANDREAS megjegyzi, hogy CAGNI talán megváltoztatta programját és később indította vissza az első csoportot, mint előre meghatároztuk. Én ezt nem tartom valószínűnek. Minthogy már csak 2 napra van élelmi szerem, elhatározom, hogy másnap visszamegyek a kunyhóba és hétfőn HANST-t felváltatom EVENSEN-nel és OLE-val.

Április 8. Az idő szép, tiszta, kissé hideg, könnyű szellők lengedeznek dél-kelet felől. ANDREAS-szal hétkor indulok, elég gyorsan haladunk a part mentében és dél felé a kunyhóhoz érünk, ahol mindenkit nagy aggodalomban találunk és nem nagyon biztató híreket hallunk. A jégzaj az Oszlop- és Rohlfs-fok között április 1-ig a part közvetlen közelében maradt, aztán ellódult 2.-án és 3.-án, de visszatért 4.-én és többnyire igen erős nyomást gyakorolt.

A sarki pack-jég.

Április 9. Hol borul, hol derül; közben-közben havazik, szélcsend. A hőmérséklet -12° , könnyű déli szellők mellett A sziget déli részén a jég a partig ér, északon a szél következtében bizonyosan csatornácska képződött. A kunyhóban két medvebocsunk van. Elevenen elfogták őket a Germánia-foknál; nagyobbak, mint az a kettő, melyet agyonütöttünk. Pár napig az ács házikójában tartózkodnak, de éktelen lármájuk miatt megöljük őket.

Április 10. Mindjobban aggódom. Talán nemcsak eltévedt a karaván, hanem baleset is érte. JOHN beteg; arca feldagadt. Éjjel sűrű pelyhekben hull a hó és reggel, mint-hogy szél nem hordja el, már 10 centiméteres réteget alkot.

A szél nyugotról kezd fújni; a hőmérséklet, mely reggel -12° volt, éjjel -34 -re esik. Hatkor HANS a kunyhóba érkezik.

Április 11. Szép, átlátszón tiszta idő, a hőmérséklet -20° alatti, északi és északnyugati könnyű szelek. Ez időváltozásnak örvendek, mert késleltetni fogja a hó olvadását és a szél délfele hajtja a zajló jeget, ezzel is könnyítve a két első csoport hazatértét. A jégzaj közvetlen a sziget alatt van.

Április 12. A legénység pihen. Ezt fogja tenni holnap is,

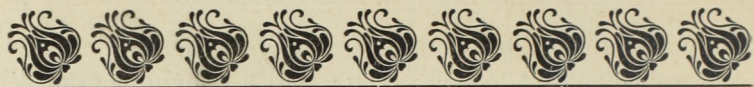

Az elejtett medve.

nagypénteken. Borús az idő. Kis csatorna alakult a part mellett. A hó meglágyult, járásközben bokáig süppedünk beléje.

Április 13. Borult idő. Kevés havazás és hófúvás. A hőmérséklet -4 fokra emelkedik. Talán már a nyár kezdődik. A jégzaj az Oszlop-foknál nyugatra és északra megmozdul; a part mentében csatorna képződik.

Április 14. és 15. Még mindig déli és délnyugati szél, borús idő. A hőmérséklet -13 és -4° között változik. A hó lágy, még jobban belésüpped az ember. A kunyhóban mindenütt csepeg a víz. Husvét napját igen szomorúan töltjük.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Cavalli és Cagni visszatérése.

prilis 16. Borús idő, hó és déli szél. A hőmérséklet -8° . Este parancsomra hazajön EVENSEN.

Április 17. Könnyű északi szelek. Este oly sűrű a köd, hogy a kunyhóból nem láthatjuk a hajót. A víz kezd alácsurogni a sátrakban a folyosón elhelyezett élelmiszer-ládákra, melyeket ép ezért a tengerparton száraz helyre kell vinni.

Április 18. Reggel hatkor hallom, hogy JOHN ismét-

telten felkiált: „CARDENTI visszatért“. Aggódásunk véget ért. Az első csoport visszatért. Félig felöltözködve kirontok a sátorból. Még köszönés előtt kérdezem CARDENTI-től: „Melyik csoport ez?“ „A második“, válaszolja; „az első, melyben QUERINI hadnagy, STÖKKEN és OLLIER van, március 23.-án vált külön CAGNI-től, kit mi 31.-én hagytunk el“. Nagy baj! E szavak elszomorítanak. Olvasom a doktor egy levelét, mely 17.-én, azaz tegnap kelt. Azt írja, hogy 15.-e, tehát húsvét óta az Oszlopok közelében van s nem tud a szigetre felvergődni, azért

küldi CARDENTI-t *kajákkal*, hogy csónakot kapjon a maga számára. A hóból kiásunk egy vászoncsónakot, melyet igen jó karban találunk; a kunyhóban levő, hét kutyától húzott szánra tesszük és mindannyian a Germánia-fok felé indulunk. A jégzaj 300—400 méternyire eltávolodott; pereme nagyon töredezett. Csekély mozgásban van kelet felé s így bizonyosan a Rohlfs-fok felé sodorta a doktort. A jégárról nem láthatjuk a jégbércek (hummock) mögött elrejtett tanyát. Eltelik egy óra. Már félni kezdünk, de ím, egy, majd két embert látunk mozogni a jégen. Ők azok. EVENSEN és CRISTIAN azonnal utánok eveznek a csónakon.

Ezalatt elmondja nekem CARDENTI, hogy mit tett az éjjel. *Kajákban* jött a sziget felé, hogy a három-négy méter magas falban végződő jégárra felmászhasson. Míg ezt próbálta, a víz sodra elvitte a *kajakot*. Két órán át baltával igyekezett utat vágni a jégben. Aztán az öböl felé fordult, de nem tudott tájékozódni és a sziget magaslata felé került. Reggel a távolban megpillantotta a hajó árbocait és egész éji fáradkozás és gyaloglás után kunyhónkhoz jutott. Kevésbbé szívos ember mint ő, ennyit bizonyára ki nem bírt volna.

Kis vártatra visszajő a csónak, rajta három ember, nyolc kutya és a szánkák rakományának egy része. Háromszoros hurrah üdvözlí, amint a parthoz ér, s újra kitör, midőn kezét szorítunk a derék doktorral, kit mindnyájan szeretünk s annál nagyobb örömmel fogadunk, mert már attól féltünk, hogy elvesztettük. Másodszor megy s jő a csónak s hozza SAVOIE-t a hátramaradt holmival egyetemben. Este nyolckor a kunyhóban vagyunk. CAVALLI, CARDENTI és SAVOIE kissé lesoványodtak, de a legjobb egészségnek örvendenek. Ünnepeljük őket a kunyhóban. A doktor hazatértével eloszlott legalább az a félelmem, hogy az egész karavánt szerencsétlenség érte. De annál inkább kezdem hinni, hogy komoly baja esett QUERINI csoportjának.

Este a doktorral elbeszélgetek CAGNI-ról és QUERINI-ről. Az első március 31.-én, legjobb egészségben hagyta hátra

a doktor, mikor 49 kutyával és 6 szánkával északnak tartott. Számomra ezt a levelet adta át CAGNI a doktornak:

„A hideg nem akar szünni és nem kis akadályunkra van; azonkívül, úgy látszik, a jégzaj az utolsó napokban dél felé úszott és így alacsonyabb szélesség alatt kell len-

Querini hadnagy, Stökken gépész és Ollier kalauz.

nünk. Azonban pár nap óta könnyebbnek találjuk az utat, tágas, egyenes térségek vannak előttünk kevés számú, a nyomás által előidézett turalásokkal, melyek fel nem tartathatnak bennünket. Ép azért nem mondok le a reményről, hogy majd tehetek valamit. Még 20 napig megyek előre s szükség esetén még hozzáadok pár napot, ha ettől függ az eredmény. A doktor meg fogja Önnek magyarázni, miért foly-

tatom utamat négy emberrel és hat szánkával. Így, azt hiszem, könnyebben mozoghatok. Ismételten biztosítom, Királyi Fenség, hogy mindent megteszek, ami tőlem függ s amit erőm megenged, de anélkül, hogy — tudva — kockáztassam embe-reim életét. Mindnyájan a legjobb egészségben vannak.“

Az expedició eredetileg megállapított programjától eltérőleg az első csoport (QUERINI, STÖKKEN, OLLIER) már március 23.-án reggel 10 napi, a második pedig (CAVALLI, CARDENTI, SAVOIE) március 31.-én reggel 18 napra való élelemmel indult visszafelé. Én a kunyhóból március 24.-én keltem útra a Fligely-fok felé. QUERINI-nak CAGNI-tól való elválása után 10 napra, tehát legkésőbbben április 2.-án kellett volna a szigetre érnie. Midőn ő két társával elvált a karavántól, körülbelül 45 mérföldnyire volt a Rudolf-főherceg-szigettől; két nappal előbb még látni lehetett déli irányban a szigetet és a március 25.- és 31.-ke közötti szép napok ugyancsak kedveztek a hazatérőknek.

A második csoport április 8.-án, 29 napi távollét után indult vissza a Rudolf-sziget elé. A doktor, amidőn a legmagasabb elért szélességtől hazáig 16 nap alatt 165 kilométernyi utat tett meg, napi 10 kilométernyi átlagot ért el és nincs ok feltételezni, hogy QUERINI nem vitte volna ugyanannyira. De nagyon nehéz volt meghatározni, melyik irányban kellene expedíciójának fölkeresésére indulni. Meglehet, hogy a Fehér-földre vitte őt a jég, vagy hogy önszántából ment oda embereivel, mert azt a földet tán a Rudolf-szigetnek nézte s onnét el sem mozdult többé. Bár e föltevés nem látszott nagyon valószínűnek, elhatároztam, hogy a mondott sziget felé ANDREAS vezérlete alatt expedíciót küldök ki.

Április 19.-, 20.- és 21.-én a jég nagyobb részt megmarad a sziget közelében, az idő szép és csendes, a hőmérséklet —15 és —29 fok között változik. A hideg- és szélesendben megfagyott a víztükör az Oszlop-fok közelében s a madarak eltűntek onnan. ANDREAS a HANS és OLLE kíséretében, két szánnal, 16 kutyával 22.-én útra kel és 26 napra való élelmi

szert visz magával, valamint egy vászon csónakot (a doktorét), hogy gyorsan átjussanak a csatornákon. Utasítottam őket, hogy 12 napon át a Fehér-föld (Nansen-szigetek) felé tartson, ez idő elteltével pedig, ha még távol volna azoktól, forduljon vissza.

Estefelé CAVALLI-val az Oszlop-fokhoz sétálok. Ettől délre legalább 7—8 méter magas jégaturalás látszik. Nyíl-

A norvég Hans.

vánvaló, hogy ilyen jégfelületen lehetetlen szánkával haladni. A sátorba visszatértünk, noha a levegő hőmérséklete —22°, a Nap már oly magasan áll, hogy fölmelegít bennünket s félórát a szabadban tölthetünk.

Április 23, 24, 25. és 26. A Nap melege észrevehetővé teszi a nappal és éjszaka közti különbséget. Hozzákezdünk a munkához, hogy a sátort nyárra lakhatóvá tegyük. El kell hányni a havat, mely az ajtónál 3—4 méternyi magasságban felhalmozódott, ami nem kis dolgot fog adni. A Nap körül 25.-én este udvar látható.

A hideg egyre csökken; úgy látszik, közel a tél vége. Április 26.-án éjjel -35° volt a hőmérsék, mely utóbb lassankint emelkedett.

Könnyű keleti szelek elhajtják a jégzajt a sziget alól. 29.-én délkeletről friss szél kerekedik és éjjel szélvésszé növekedik, melynek sebessége óránként 80 kilométer. 30.-án reggel északkeletre fordul, ereje mindig orkánszerű. A hófúvás ismét oly erős, hogy nem tartózkodhatunk künn. Így tart ez május 1.-ig. Nyugaton és délnyugaton nagy híg vízterületek nyílnak meg. A hó a szélről megkeményedik s jól járható. Május 2.-án a hőmérséklet már -2 fok s a sátorból kilépve, valósággal meleget érzünk.

A szelek a jégzajt visszaűzik a parthoz s ott is marad az 9.-éig. A hőmérséklet fokozatosan emelkedik; a szélcsendes, derült időben a hó meglágyul.

A sátor előtt a már jórészt eltakarított hó helyébe a legutolsó havazás újra sok havat hozott. Sohasem hittem volna, hogy annyi boszúságot okozhat a hófúvás. A múlt évi szeptembertől maig minden legkisebb szellő felkavarta a havat, mely a szélről hordva, mindenhova behatolt és künn mindent folytonosan betemetett. Órák, sőt napok munkáját rövid idő alatt semmivé tette a vihar és a hófúvás. Az élelmiszeres ládákat egy sziklára hordozgatjuk a hó alól, ahol el voltak temetve. Az erős világosság miatt szemüveget kell viselnünk.

Május 9. Ma először emelkedik a hőmérő -1 fokra. Friss szél támad északkeletről, egész nap fú és újból csatornát nyit nyugaton.

Május 10. A szél, mely a hidegnél is jobban megkeményítette a havat, este eláll. Délután félnyolckor megérkezik ANDREAS, HANS és OLE. Nyomát se találták a társaknak. Lemondtam arról, hogy újabb kísérletet tegyek a kimaradt csoport felkutatására. Nem lehetett közelünkben, mert különben már elvetődött volna kunyhónkig; ha pedig távol volt a jégzajban, mitsem tehattünk érte; s ha épenség-

gel már délre volt tőlünk, a Flóra-fok felé kellett útját vennie.

Május 11—18. A jégzaj már nagyon szakadozott. Mindenütt csatornák látszanak a sziget mellett. A jégmezők nem nagy kiterjedésűek, legfeljebb 300—400 métereseek. A közbeneső csatornák tele vannak töredezett jéggel és hóval; sem szánkával, sem csónakkal nem lehet rajta járni. A jég folytonosan mozgásban van; a nyugati szelek a sziget felé, a keletiek onnét elhajtják. Az idő folyvást borús, de a hó még mindig járható.

A hajó baloldalán a víz a hajó és a jég között felbuggyant és kis tócsát alkot. Jobbról a vízszínéig ellapátoljuk a havat. A doktor az első sarki verebet látja.

Május 19. A doktor, ANDREAS és CARDENTI kíséretében, tíz napi élelmiszerral a Fligely-fok felé indul CAGNI elébe. Én a Germánia-fokról mindennap messzelátóval kémlelem a környéket. A könnyű nyugati szelek közelebb hozzák a jégzajt. Az ég mindig felhős, ritkán látható a Nap.

Május 22. Este négy medvét lövünk, az öregekből és két erős bocsból álló egész családot. Először az anya és a két bocs lett zsákmányunk, a szakács két matrózzal őrzésükre visszamaradt, midőn hirtelen megjelent a hím. Csak a szakácsnál volt fegyver, két társa óvatosan meghátrált. Szerencsére GINI egyetlen lövéssel leterítette a vadállatot.

Este keleti szél támad, mely csak 25.-én reggel áll el; a part hosszában nagy jégnélküli medence képződik, 11—13 kilométernyire a szárazföldtől.

Május 26. CAGNI, levele szerint, 37 nap óta visszatérőben van. Még csak 3 napra való az elesége. Ha nyugatra van a szigettől, a jelenlegi viszonyok között nem juthat el a kunyhóhoz. Csónakon kellene őt fölkeresni s e célból csónakkal körüljárni a szigetet. De lehet-e ezt megtenni, midőn bizonyos, hogy a tenger be fog fagyni? A szél nagy megnyugvásomra állandóan északivá kezd válni, és mint

reményem, közelebb fogja hozni a jégzajt a parthoz. Öt órakor CAVALLI megjő a Fligely-fok felől. Innen a Rohlf-fokig csak néhány száz méternyi távolban van a jég a parttól. Azonban a Nansen-szigetek és a Rudolf-sziget között sok csatorna látszik.

Május 27. Éjjel friss jég képződik oly helyeken, ahol tegnap még nem volt. Csónak megakadna benne, de nem oly erős, hogy jár hassanak rajta. Készen tartunk egy csónakot tíz napra való élelemmel.

A Fligely-fok felé.

Este SAVOIE társaságában a Fligely-fok felé indulok, ahol két hétig akarok tartózkodni. A jégzaj a part közélébe hajtott; oly állapotban van, hogy szánka járhatja; könnyű mozgásban van nyugat felé, de keletre a Fligely-foktól, ameddig csak el lát a szem, mozdatlan. A mozgó jég északra

van attól a vonaltól, mely a Fligely-fokot a legészakibb Nansen-szigettel összeköti.

Majdnem mindig köd borong. Június 10.-én először olvad a jég és a víz folyik a tengerszéli síkon. A napok következőkép telnek: felkelünk kilenckor; tíz óra felé reggelizünk, ebéd esti hatkor; hálósákba búvunk kilenckor és alszunk másnap reggelig. Hol erről, hol arról a pontról kémleljük a messzeséget messzelátóinkkal. A sátorban gyak-

ran beszélünk társainkról és nem palástolhatjuk aggodalmunkat, bármint igyekszünk jókedvűeknek látszani. Nem nagyon víg életet élünk, de legalább testi szenvedések nélkül, nem úgy, mint márciusban. A konyha igen jó. Hálózásajaink nagyon melegek s levetkőzve hálhatunk. Ha olykor fel és alá kell futnunk, hogy melegedjünk, ez nem olyan nagy alkalmatlanság.

E tartózkodási helyünket én *Eldorado*-nak keresztel-

A hajó és a kunyhó nyugatról nézve.

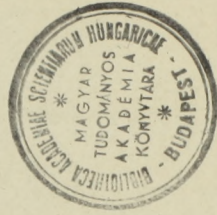
tem ; úgy hallom, hogy embereink a kunyhónak *Columbia* nevet adtak s mindnyájan jobban szeretik Columbiát, mint *Eldorado*t. Csak egy tesz kivételt, *CARDENTI*, aki boldog, hogy itt lehet és folytonosan ismétli : „Ki érezheti magát jobban, mint mi?” Amire nézve én egyáltalában nem osztozom nézetében, úgy találván, hogy nagyon sok hely van a világon, ahol az ember jobban érezheti magát.

Június 10.-hez értünk és *CAGNI*-ről még mindig nem tudunk semmit. Ha nem talált módot arra, hogy vadászat útján lássa el magát élelmiszerekkel, válságos helyzetbe jutott. Június 10.-én azonban a mi élelmiszერünk és petro-

JEGESMEDVE.

leumunk is fogytán levén, elhatároztam, hogy két emberrel visszamegyek a kunyhóba. A part mentében haladva, hogy a Rohlf-foknál elhagyott sajkánkat felszedjük, ötöd félórai gyaloglás után megérkezünk a kunyhóhoz. Itt sok változást találunk. A jég olvadása szükségessé tette az összes ládák elhordását, melyek az ács házikóját alkották. A sziklára vitték azokat, hol új lakóhelyet állítottak össze belőlük. Eltávolították a havat a kunyhótól délre, úgyhogy az olvadás folytán keletkezett víz lefolyhat a tenger felé. Habár a hó lágy, a sátorban minden teljesen száraz.

A csónak mindig készen áll, hogy tengerre bocsáthassuk; de a jégzaj oly szorosan simul a parthoz, mint soha azelőtt.

A doktorral közlöm nézetemet

a jelen helyzetről. Itt az ideje, hogy a hajó kiszabadítására gondoljunk és CAGNI még nem tért vissza. Mit kell tennünk? Sokat gondolkoztam ezen, midőn ágyban heverve, hosszú órákat töltöttem a Fligely-foknál. Legjobbnek látszik, hogy mindnyájan visszaforduljunk, elegendő élelmet hagyjunk a Teplitz-öbölnek és Flóra-foknál, ez utóbbi helyre pedig jövő nyáron egy hajót küldjünk ki. A Teplitz-öbölből csak július végén indulunk és ha CAGNI addig sem jő meg, majdnem bizonyosra vehető, hogy ő északon nem lehet, tehát déli irányban kell keresni, ami legkönnyebben hajón történhetik.

Az Oszlop-fok sziklái.

Mialatt a doktor és ANDREAS a Fligely-fokhoz visszamegy, mi a hajó kiszabadításával foglalkozunk. Mindenekelőtt eltávolítjuk a gépről az 1:20 méter vastagságú jeget, azután kiszivattyúzzuk a vizet. Mindez jó sok munkát ad és sok petroleumot és szenet kell fogyasztanunk, hogy gyorsan haladjon a dolog.

Az öböl jegén még nem mutatkozik repedés, a kép még egészen télies. A hó meglágyult és térdig süppedünk

Az Oszlop-fok sziklája.

benne. Június közepe táján vagyunk. A jégzaj a part mellett van, mert a nyugati szelek folyvást odahajtják.

Ezen egész idő alatt fel-feljártam a Germánia-fokra és onnan messzelátóval kémleltem a befagyott tenger mérhetetlen területét. A lágy hóban sokáig tart, míg megfigyelő helyemre érek, gyakran félnapot kell ezzel vesztenem. Kédek a szki használatához szokni, de meggyőződöm, hogy az csak egyenletes talajon tesz jó szolgálatot, ellenben egyenlőtlen felületen, minő a jégzaj, csak időveszteséget okoz, különösen amikor szánkát kell követni.

A jégmezők csekély kiterjedésűek és nem nagyon vastagok. Mindenütt csatornák; azt hiheti az ember, hogy ez a jég késő tavaszkor képződött a sziget szomszédságában. Nem látható téres jégmező. A jégzaj mozgása, úgy látszik, csekély; de ha a keleti szél fú, ez néhány óra alatt elhajtja a part mellől.

A napokban szélszend uralkodott és köd borította a tájat. A jégzaj 17.-ig maradt a part mellett; ekkor eltávozott és nagy vízmedence képződött a szigettől nyugatra. Vasár-

A lágy hóban.

nap, június 17.-én, HANS az első madártojást találja az Oszlop-fok szikláin.

Június 19.-én megérkezik a doktor a Fligely-fokról. Csatornák szeldelik a jégzajt, mely a sziget északi oldalán, a parttól némileg eltávozott. Este a Fligely-fok felé indulok azzal a szándékkal, hogy ott maradok a hónap végeig.

A lágy hóban még lehetséges volna némi vigyázattal előre haladni, de meg kell gondolnunk, hogy szánkánkat 100 kilogramm terheli. Az *Eldorado*-hoz érve, jégkunyhónkat a jég olvadása következtében félig megsemmisítve találjuk; de ez nem baj; mert többnyire szélszend uralkodik. Sűrű köd burkol bennünket 22.-én. Másnap reggel borús és ködös az

idő, de este északi szellők mellett kitisztul. Felhasználjuk e körülményt, hogy a szemhatárt kémleljük. Este a szoktnál későbbben vonulunk vissza a sátorba. Mialatt a levest készítik, kutyáink ugatása hallatszik.

Első gondolatunk, hogy medve közeleg és kirohanunk. Mekkora csodálkozásunk, midőn a távolban szánkát látunk, mely vágatva halad felénk. ANDREAS elkiáltja magát: „CAGNI

Cagni visszaérkezése.

megjött!“ — „Társaival?“ kérdeztem én. — „Igen és elérték a 86° 34' szélességet.“ CARDENTI és én örömkialtásra fakadunk. Mennyi aggodalom oszlik el ebben az örömteljes pillanatban, midőn visszatérnek társaink, kik a legmagasabb eddig elért szélességig eljuthattak.

Megrakjuk a szánokat és féltizenkettőkor indulunk a kunyhó felé, hová reggel ötkor érünk. Hívó szavam felébreszti CAGNI-t, aki sietve lép ki a kunyhóból és mi ismét összeölelkezhetünk 104 napi távollét után.

CAGNI, PETIGAX, FENOILLET ÈS CANEPA 1900 JUNIUS 23-AN.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Cagni sarki rekordja. Nem lehet a sark- hoz eljutni ?

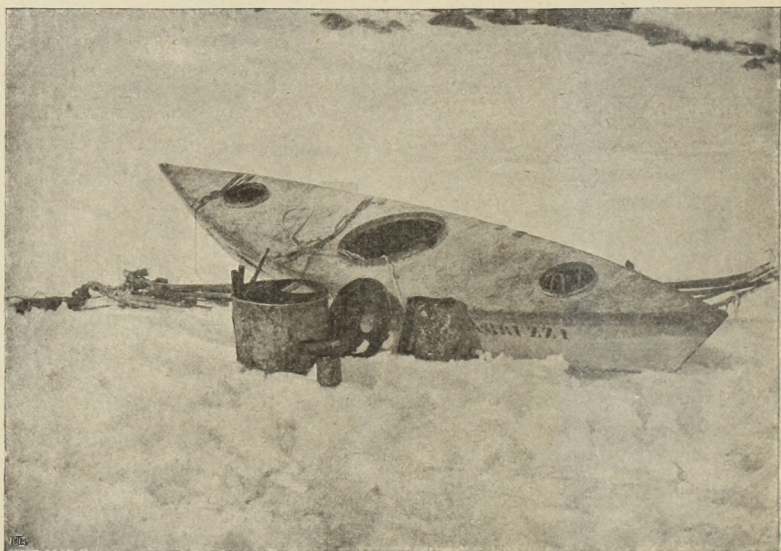

CAGNI, PETIGAX, FENOILLET és CANEPA arcán meglátszott a kiállott szenvedés; bár az élelmiszerek szűk volta csökkentette is erejüket, nem voltak teljesen kimerülve. Sokkal rosszabb állapotban volt a megmaradt hét kutya. A visszahozott tárgyak közül csak a sátor volt, foltozva bár, használható állapotban. A ruházat teljesen elrongyolódott.

Egészség tekintetében az úton nem lehetett panasz; csupán CAGNinak fagyott meg — harmad-

ízben — a jobb mutató ujjá s a doktor úgy vélekedett, hogy le kell vágni a csont egy részét. A kutyák kibírták a fáradalmakat s nem betegség miatt hulltak el. Azért maradt csak hét, mert a többiek eledelül szolgáltak társaiknak, sőt az utolsó hetekben az embereknek is. CAGNI negyvenöt napig nyomult fel a Sark felé, március 11.-től április 24.-ig. Midőn észrevette, hogy nehéz a NANSSEN által elért szélességig hatolni, jónak látta a két első csoportot a kitűzött idő előtt visszaküldeni, hogy az ekkép megtakarított élelmiszerekkel a kitűzött időn túl,

még néhány napig tovább mehessen észak felé. Ily módon sikerült a 86° 34 perc szélességig eljutnia és vissza is térhetett volna, a magával vitt adagokkal táplálkozva, a Teplitz-öbölbe, ha a jégzaj el nem sodorja nyugat felé. Nemcsak CAGNI, a csoport főnöke, de kísérői is megérdemlik, hogy a történelem följegyezze bátorságukat, melyet nemcsak a fellobbanás egy pillanatában, hanem nap-nap után bámulatos kitartással tanúsítottak.

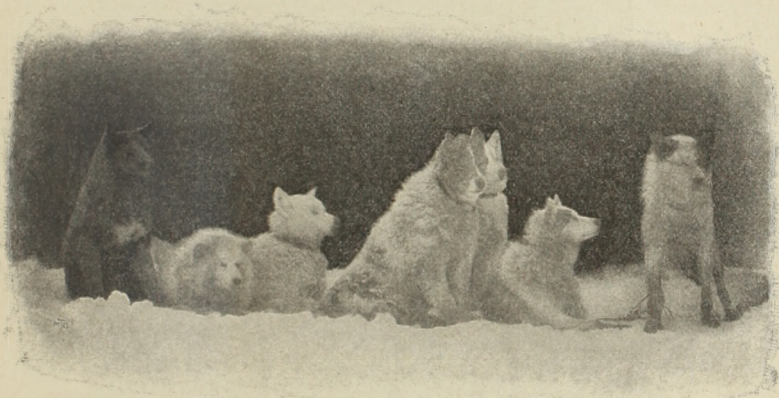
A harmadik csoport kajákja és konyhája.

A két első csoport kevesebb ideig volt úton, tehát kisebb nehézségekkel küzdött meg, mindamellett olyanokkal, melyek közönséges emberek erejét felülmúlták volna. Az expedíció minden tagja oly jól megfelelt másodrendű bár, de azért nehéz feladatának, hogy mindannyian csodálatomat és hálámat érdemelték ki.

CAGNI a szárazföldről eltávozva, a Sark-Tenger jegén oly utat tett, mely minden ehhez hasonló felülmúl. A Teplitz-öböltől egyenes vonalban az északon elért leg-

magasabb pontig és ettől Harley szigetéig 1126 kilométert járt be 95 nap alatt. Ha ehhez hozzáteesszük a Harley- és a Rudolf-sziget közötti távolságot, összesen 1200 kilométerről van szó, melyhez 104 nap kellett. Ezen utazásnál három időszakot különböztethetünk meg: a Teplitz-öbölből való elindulástól (márc. 11.) a második csoport visszabocsátásáig (márc. 31.); március 31.-től május 15.-ig; május 15.-től a kunyhóba való visszaérkezésig. Míg az első és második időszakban a naponta megtett út átlaga 10 kilométer, a

Moro, Messicano, Pantalone, Teresa, Sacripante, Piccin, Orlando.

második időszakban ez átlag a 18-at is meghaladja. NANSEN a legkedvezőbb időszakban 10 kilométerre vitte a napi átlagot; a CAGNI-féle expedíció tehát kétszer akkora eredményt ért el. Ott is, hol a jég nehezen volt járható, mint a sziget közelében az elindulás után, vagy ahol már olvadás mutatkozott, a visszatéréskor a CAGNI-féle expedíció átlag akkora utat tudott megtenni, mint amilyen NANSEN-é a legkedvezőbb körülmények között volt. De CAGNI útjából még az is kitűnik, hogy a mondott sebesség nem elég, ha a karaván a Ferencz-József-szigetecsoporttól a Sarkig abban a rövid időközben óhajt eljutni, amikor ott az utazás lehetséges. Szükséges volna, hogy az a napi 18 kilométernyi

átlag, melyet CAGNI észak felé nyomulásában csak a legjobb időben érhetett el, amidőn a jég különösen kedvező viszonyokat tüntetett fel, 100 napon át legyen a középgyorsaság. Tehát az következik ebből, hogy a Sarkhoz eljuthatás reményéről le kell mondani?

Messicano.

Mit sem használna, ha valaki CAGNI kísérletét ugyanazon terv szerint megismételné. Legfeljebb néhány kilométerrel messzebbre nyomulhatna észak felé, ha az Ocean jege rendkívül kedvező viszonyokat tüntetne fel; de az így elért eredmény nem volna elég kárpótlás a sok fáradtság és áldozatért. Éppen ezért ragaszkodva ahhoz, hogy

kiinduló pontul a szárazföld szolgáljon és nem a jég által tova sodort hajó, minek szükségét az első fejezetben már kimutattam, más utat kellene választani, hogy kisebb távolságot kelljen szánkákkal bejárni. Ilyen útvonalnak a következőt ajánlanám: Hajón történék az utazás Grönland keleti partja hosszában, a Kennedy-csatornától északra, ahol kedvező viszonyok között bizonyosan magasabb szélességig juthatni, mint aminőt az *Alert* a Grantföldön tudott elérni.

Valószínűnek tartom, hogy az a jég, mely óriási nehézségeket gördített MARKHAM útjába, midőn ő a Grantföldről északra próbált szánkaexpedíciót indítani, nem sokat különbözött attól, mely a mi szánkáinkat a Rudolf-főherceg szigetéhez való elhatalásban akadályozta. Nem szólok itt a jégmezők kisebb vagy nagyobb vastagságáról, hanem azokról a nehézségekről, melyeket a felület egyenlőtlensége okoz.

Sacripante és Teresa.

A szánkákra rakható terhet nem aszerint kell megállapítani, hogy mennyit képesek az emberek és a kutyák huroolni, hanem ama korlátok alapján, melyeket a bejárandó térszín minéműsége a testi erő elé szab. Ez a teher a szárazföld közelében levő jég hátán semmi szín alatt nem haladhatja meg a 250 kilogrammot, amibe a szánkasúly is bele van értve; mert máskülönben már néhány napi menet után eltörnének és használhatatlannak válnának a szánkák, vagy pedig ismételve le kellene rakodni és az utat folyvást egyengetni.

Nem kell feledni, hogy bármilyen ponttól indulunk ki, a szárazföld tözsomszédságában mindig lesz oly jégterület, hol sok a nehézség. Ezt könnyű átlátni, ha tekintetbe vesszük, hogy a szárazföldről fuvó szelek hatása folytán a jégtömegek leválnak a partról, a tengeri szél pedig a tömegeket a szárazföld felé tereli, ahol azok egymás tetejébe torlódnak az új képződésű jégterületek alkotta gyenge helyeken. A CAGNI-féle expedició alkalmával volt alkalom meggyőződni, hogy az imént említett és nehézségeket okozó jégterület a parttól körülbelül 222 kilo-

méternyire terjed.

Az e területen való áthatolás már magában egy önálló időszakot fog valamely új expedició alkalmával igénybe venni, s ez időszak alatt — mely egyszersmind a leghidegebb is — sok embert kell majd

Moro.

foglalkoztatni, hogy utat törjön, ahol ez szükségesnek mutatkozik ; továbbá elkerülhetetlen lesz a legszilárdabb szerzőmokat, szánkákat és egyéb anyagot, melegebb hálózásokokat használni és bőségesebb tápadagokat kiosztani, szóval: főgondot fordítani arra, hogy minden épségben maradjon és a személyzet jól érezze magát. Ha ama bajt okozó jégterületen túlvan az ember és a jég aránylag jobb állapotú, aránylag annyiban, hogy a kisebb akadályok sok tekintetben az expediciót megelőző és a folyama alatti időjárástól is függnnek, akkor a második időszak kezdődik, mely az elsőől egészen különböző. Itt kevés és válogatott emberre lesz szükség, de számos kutyára, oly álla-

tokra, melyek az expedíció első időszakában megszokták a szánkahúzást, engedelmesek és a fáradtságot jól kibírják. Ha az expedíció február 20.-án egyenesen a Sark felé indul a befagyott tengeren, oly ponttól kezdve, melyet hajóval már elértek e vidéken ($82^{\circ} 26'$), és ha oly gyorsasággal halad, mint CAGNI (naponta 10 kilométert), március 10.-én a szélesség 84-ik fokánál lehet, feltéve, hogy a jég sima és akadálytalan, a szárazföld pedig távol van. E szélességtől az utasok egy csoportjának nyolevan napra való élelemmel, több kutyával és szánkával, mint CAGNI, de az ő embereit meg nem haladó számban gyorsan, naponta 18 kilométert haladva, északra kell nyomulni, hogy a Sark elérése vagy legalább megközelítése után a 84-ik szélességi fokhoz visszatérve, egyenesen Grönland északi partján lépjen a szárazföldre. Itt aztán

Piccin.

élelmi szerek és egyéb szükséges dolgok készletét találhatja és június meg július hónapokban, mikor nehéz a jéggel borított tengeren előre haladni, a szárazföld mentében térhet vissza a hajóhoz.

Ha tehát nem vesszük számításba a jégokozta nehézségeket, melyek mindkét helyen egyformák, Grönlandnak a Ferenc-József földdel szemben az az előnye van, hogy a tölcésérialakú nyílás, melyet a Robeson-csatorna északi részén a nyugati Grant-föld és a keletre fekvő Grönland alkot, feltartja a jégnek mozgását a tavaszi évszakban, midőn az expedíció északnak veszi útját és így elejét veszi a jéggel való elúszásnak, mely nagy mértékben csök-

kentette, főleg az expedició első szakában, CAGNI napi sebességét.

A Ferencz-József-szigetcsoporth csúcsával észak felé forduló háromszög; azért ott nehéz partra szállni, s megeshetik, mint CAGNI-val is történt, hogy az a csoport, mely a Rudolf

Orlando.

főherceg szigetén levő tanya felé igyekeznék, dél felé haladtában a háromszög csúcsát elkerülné s így sokkal nagyobb utat kényszerülne megtenni. Grönlandban ez a veszély nem állhat be, mert ott a hajó vagy a téli tanya hely, ahonnt a sark-expedició útra kelne, délre fekszik egyik szárazföldtől, ennél fogva a visszatérő expedició, ha előzőleg nem is maradt meg mindig a kellő irányban, a part mentében könnyen visszatalálhat a tanyához.

A mi expedíciónkban nagy hasznát vetjük az alpesi kalauzoknak. Sokan még mindig

úgy vélekednek róluk, hogy csak alpesi otthonukban tehetnek szolgálatot. Nem felejtettem el, mennyire csodálkoztak Amerikában, midőn alpesi kalauzokkal másztam meg a Szent-Illés hegyet. Ezek már fiatalon megszokják, hogy élesen megfigyeljenek, gyorsan határozzanak; a tevékeny életmód és a mesterségökkel járó sok veszély erősíti testő-

ket és szilárdítja jellemöket. A tengeren, habár más körülmények között, ugyanily tulajdonságok fejlődnek ki. Azért állítottam össze az expedició személyzetét részint alpesi, részint tengerparti lakókból, de az alpesieket többre becsülöm, mert jól ismerik a jeget.

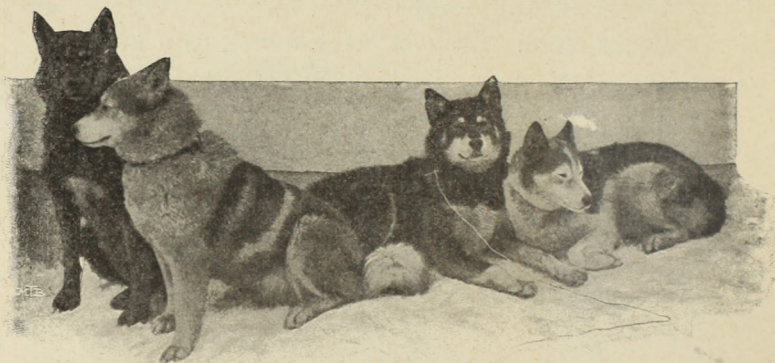
A legnagyobb figyelem az emberek és a kutyák kiválasztására fordítandó. Csak olyan emberekkel induljunk

Pantaleone.

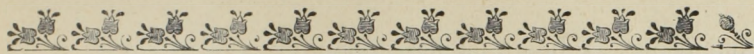
sarkexpedícióra, kik testileg és lelkileg kipróbáltak. Senki se keljen sarkexpedícióra, ha nem tökéletesen egészséges. Egyetlen betegségi eset egy csoport vesztét vagy az expedició balsikerét vonhatja maga után. Másrészt csak valamennyi emberének feltétlen engedelmessége, nem a cselekedeteikről magoknak számot nem adó egyének vak engedelmessége, hanem az olyan, melyet a kötelességérzet és a főnök iránti bizalom sugal, teszi lehetővé, hogy az, aki intézkedik, olyat is elrendeljen, amit máskülönben igen nehezen valósíthatna meg.

A sarkvidék csak olyan embereknek való, kik jól elvannak készülve, és nagyon elszántak : de rettentő szigorral sújtja azokat, kik könnyelműen és erejükben elbizakodva keresik fel.

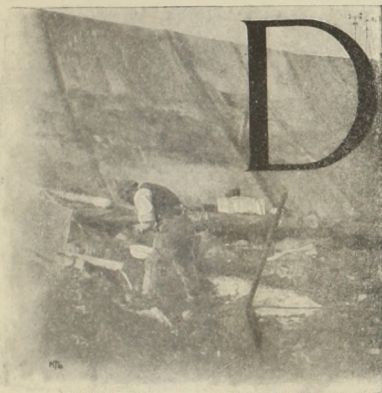
A megmaradt kutyák.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Az északsarki nyár.

Diszesen fellobogóztuk a sátrat és a hajót CAGNI visszatérte után több napig. Vig öröm váltotta fel a szomorúságot.

Az én aggályaim is megszűntek. Most, mihelyt lehetséges volt, a hajót ki kellett szabadítani a jégből. Nem lehetett már reményleni, hogy az első csoport annyi hónap eltelte után még a szigetcsoport északi

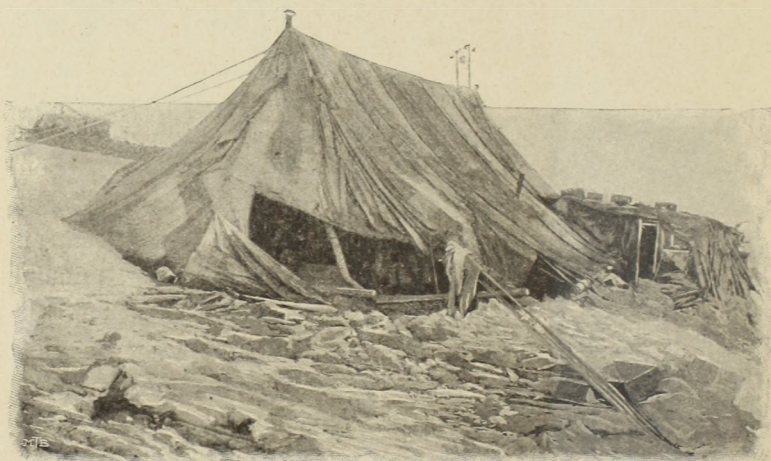
részében tartózkodik. Mert ha CAGNI akkor, midőn az évszak már nagyon előrehaladt, a Harley-szigettől a Teplitz-öbölbe érkezhetett, ez a tény legvilágosabb bizonyítéka volt annak, hogy QUERINI csoportja, ha valami módon sikerül a NANSSEN által fölfedezett szigeteket vagy a CAGNI útjának környékére eső bármely földet érintenie, ebben a kedvezőbb évszakban bizonyára visszatérhetett volna a kunyhóhoz.

Állandó keleti szél kellett ahhoz, hogy a jégzaj eltakarodjék és az öböl újból szabad legyen. Június végén voltunk. A Nap legmagasabb delelését elérve, ismét lejjebb kezdett szállni. Már a mult nyáron tapasztalhattuk, hogy augusztus utolsó napjaiban véget ér e vidéken a rendes hajózás

lehetősége. Tehát csak két hónapunk maradt arra, hogy a hajót kiszabadítsuk a jégből és rajta legalább a Flóra-fokig menjünk.

Azonban hosszú szélsendő állt be, melyet csak könnyű és különféle irányú szelek szakítottak meg. Június végén ismét jég fedte a tengert, az öböl egészen télies képet öltött. Eltekintve a hőmérséklettől, áprilisban vagy májusban képzelhettük volna magunkat.

A jégtől megtisztított hajó rendbehozott gépezettel

A kunyhó a nyár folyamában.

útra készen állt az öböl jegétől 180 méternyire. Nemcsak föl kellett azt egyenesíteni, hanem ki is vinni a jégmezőből, melybe be volt zárva. A jégszorongatás után a hajó orránál némely helyen öt méter vastagságúvá lett a jégmező. Ez a jégtömeg nemcsak el nem olvadhatott a nyár melegétől, hanem még aknával felrobbantható sem volt.

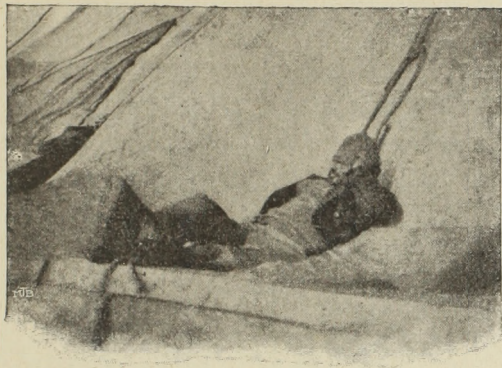
Július 5.-én kezdődött a tulajdonképeni nyár. Ekkor a hőmérséklet állandóan 0 fölött maradt és bőséges olvadás állt be. Mindenütt folyni kezdett a víz, siketítő zajjal, mely azonban nekünk jól esett. Két heti valóságos nyár következett most. Eltűnt a szél és a köd. Kellemes volt a sza-

badban dolgozni; azt képzelhette az ember, hogy más földre varázsolták. Július 11.-én először esett az eső.

Attól tartotunk, hogy az olvadás következtében sátorunkba be fog folyni a víz, de mert az a magasság, melynek lábánál a sátor állott, még jéggel volt borítva, ez védő gátul szolgált, mely a vizet elterelte, úgyhogy az

a kunyhótól jobbra és balra lefolyt. Az a kevés, ami mégis a sátor belsejébe hatolt, kifolyt és lakásunk padozata fel-

Ebédutáni pihenő.

száradt. A sátorban oly meleg kezdett lenni, hogy valamennyi ajtót ki kellett nyitni. A 0 feletti 5—7 foknyi hőmérséklet mellett kényelmesen heverészhettünk órákon át, a hideget nem is érezve, a külső sátor előtt. De ha csak néhány percig felhők fátylozták a napot, ez

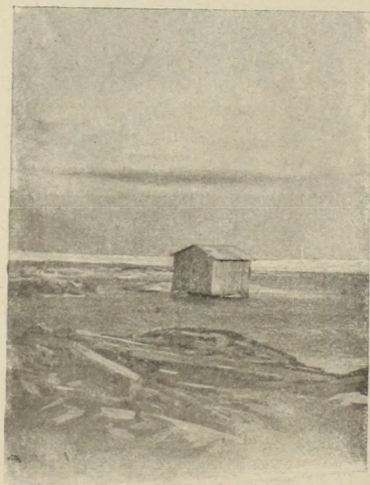

Cagni parancsnok, észlelés közben.

már eléggé emlékeztetett arra, hogy a sarkvidéken vagyunk. Az esős napok alatt az első sátorban tartózkodtunk, mely-

nek mindkét oldala nyitott volt; így a szabad levegőt élvezhettük, anélkül, hogy áztunk volna. A belső sátorból annál is inkább kiigyekeztünk, mert ott folyvást égtek a petroleum-lámpák.

Július hónapban CAGNI és csoportjának emberei egy heti nyugalom után szintén munkához kezdtek. CAGNI újból hozzálátott a gravitációs megfigyelésekhez, még pedig az ács műhelyében, ahol az állandó hőmérséklet azt lehetővé tette. A mágneses házikóban is újra folytak a megfigyelések, míg a házikót a víz magával nem sodorta.

A mágnes-házikó veszélyben.

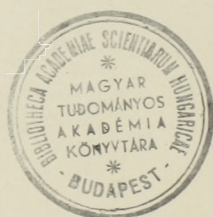
A mult évben meglepett bennünket a jég gyors olvadása oly helyeken, ahol víz folyt. Az a gondolatunk támadt tehát, hogy magát a vizet használjuk fel a hajó jobb oldalának felszabadítására. Két csatornát vájtunk, hogy a jégárról lezuhanó víz a hajó oldala mellett lefolyhasson. Az egyik csatornát, melyben vizesés képződött,

Niagarának, a másikat és nagyobbát Amazonnak kereszteltük. A doktor vállalta magára a felügyeletet a csatornázásnál, melyhez nagy reményeket fűztünk. A csatornákon át hőmpölygő víz némelykor gondolkodóba ejtett bennünket, különösen az esős napokon, midőn a víztömeg előntéssel fenyegetett, minthogy könnyen a rövidebb utat vehette volna a hosszabb csatorna helyett, melyben mesterségesen vezettük a hajóhoz. Aztán kezdetben a csatornáknak nem is volt nagy hatásuk; de később, július végén, a víz megint el-emésztette a jeget, egészen oly módon, mint az előző évben tapasztaltuk.

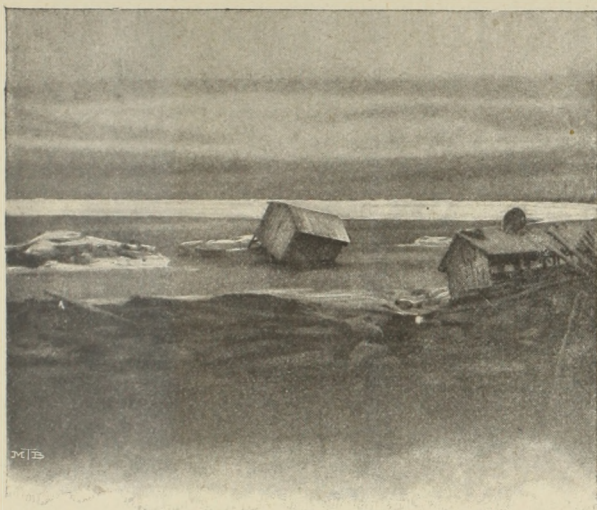

A TEPLITZ-ÖBÖL ÁLLAPOTA 1900 JULIUS 15-ÉN.

A hó igen gyorsan olvadt és helyenkint már kilátszott

A mágnes-házikó a vízbe bukik.

a jégnek kékesebb színe. A kutyaólak, melyek CAGNI megérkezésekor még hóval voltak betemetve, most már majd-

A házikót a szárazra vonszolják.

nem egészen megtisztultak. A jégáron járni bajos volt, mert térdig süppedt az ember; ugyanez történt a vékony

jégalkotta mezőkön is, hol a vízbefulás veszélye is fenyegetett. Minden teknőalakú mélyedésben, ahol nem volt repedés, tócsák képződtek. Az Oszlop-foktól a Clemens-Markham-

Vadászaton.

fokig a jégzaj a szelek iránya szerint hol eltávozott a parttól, hol közeledett ahhoz. De a Károly Sándor és Rudolf főherceg szigetek között a jégmezők nem mozdultak, csak július 15-én látszott egy kis, néhány méter szélességű csatorna, mely egész télen a hófúvástól volt eltakarva és most a hó olvadása következtében szembetünővé lett.

Kellemes szórakozásul szolgált a környékbeli madárfészkekből a tojásokat kiszedni. Az elsőket a doktor vette át konzerválás végett. Később aztán konyhai célokra is használtuk a tojást és gyűjtések

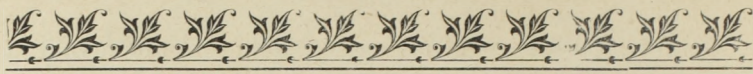
Az Alka-foktól visszatérőben.

céljából az Alka-fokra ki-kirándulgattunk. Ily alkalmakkor madarakat is lőttünk, melyeknek húásával változatosabbá tettük eledelünket.

Július 20.-án véget ért a szép idő ; ezentúl gyakran sűrű köd borongott, közben havazott és esett. A sarki nyár után most már az ősz következett. Megemlékezve arról, hogy éppen egy évvel ezelőtt ugyancsak július 20.-án érkeztünk a Ferencz-József szigetsoporthoz, megünnepeltük az évfordulót. Milyen örömünkre szolgált akkor, hogy sarkvidékre érkeztünk ! De most éppen ellenkező érzet töltötte el szívünket ; azzal a kívánsággal koccintottunk poharat, vajha mennél hamarább hátat fordíthatnánk e tájnak. Tizenkét hónap, melyet ott töltöttünk, eléggé megmagyarázza, hogy gondolkodásmódunk ekkép megváltozott.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A hajó kiszabadítása.

S erényen dolgozgattunk már a tavasz óta, hogy a jégből kiszabadítsuk a hajót. Két oldalt elhordtuk a havat; minthogy pedig előrelátható volt, hogy sok robbantásra lesz szükség, olyan fúró-készüléket szerkesztettünk, mellyel a jégben gyorsan lyukakat fúrhatunk. Még nem tudtuk bizonyosan, hogy az *Észak Csillaga*,

melyet az őszi jégnyomás a parthoz taszított, a fenékhez vagy jéghez támaszkodott-e. Hogy megtudjuk, próbafúrásokat tettünk a hajó körüli jégben, mely a part felől, úgy a hajó orra, mint annak tatja táján, $5\frac{1}{2}$ méter vastagságot is elért. Balra, a tengerfelőli oldalon a vastagság 3 és 5 méter között változott és víz volt a jég alatt. Egyáltalában nem kellett tehát attól tartani, hogy a hajó a part homokján feneklett meg.

A jégmező állapota néhány nap óta nagyon megváltozott. Észrevehető volt, hogy a part mozdulatlan jegétől elszakadni készül. A hajó felszabadítása céljából oly munkát kellett végezni mint az előző évben, azzal a különbséggel, hogy a hajó orrával való lökés helyébe a robbantás lépett. A jégmező külső határától kezdve a hajó baloldalán elhúzódo

csatornát kellett ásni annak tatjáig. Ez a munka csak akkor ment volna könnyen, ha a Rudolf- és Károly-Sándor-szigetektől eltakarodott volna a jég. De ez meg sem mocant és még július 15.-én sem mozdult semmit ; ily előrehaladott időpontban tehát attól tarthattunk, hogy a jég elmozdulása esetében is, melyet erős szélroham előidézhett, nem lesz időnk minden szükségest megtenni, hogy a

A hajó baloldala.

csatornát kivájjuk és a hajót kiszabadítsuk. A hazatérhetés vágyától ösztönözve, az *Észak Csillaga* főlegyenését azon a helyen kísértük meg, ahol a hajó állott.

Nehéz és hosszas munkát adott volna az egyenesre állítás a tengerfelőli jég előzetes eltávolítása nélkül. Nemcsak hogy meg kellett törni a jeget, hanem a baloldaltól el is hordani, hogy a hajó a tengerre szállhasson. Igen sok köbméter jég elhordozása vált ekkép szükségessé, s kérdés volt, hogy sikerül-e ez nekünk.

Nem ismerve a robbantó aknák hatását a jégben, próbáltunk egy lőgyapotrobbantást a $4\frac{1}{2}$ méter vastagságú jég alatt, a hajótól 10 méternyire. Az elsütéskor a hajó erősen megrendült, de a jégben csak kevés hasadás látszott. Ez a csekély hatás tanácsossá tette a robbantást a hajótól kisebb távolságban ismételni. A következő napokban más robbantásokat a jobboldalon, 6—8 méternyire a hajótól, kísérletünk meg. Mindössze csak 2 méter átmérőjű mélyedés kelet-

Csatorna, melyen a víz a hajóhoz jut.

kezett. Két akna, egyidejűleg felrobbantva, erősen megrendítette a hajót, még inkább három más ez utóbbi környékén, de a kívánt hatást mindez nem idézte elő: víztükör nem képződött a hajó körül.

Minthogy láttuk, hogy ekként nagyon nehezen boldogulunk és a jégmező peremén már tágult a csatorna, ennél fogva a jég szegélyéhez közel, ahol az 4 méter vastagságú volt, lőgyapotrobbantással tettünk kísérletet. De a jeget még csak meg sem törhettük. E két kísérletünk eredménye nem volt nagyon felbátorító. Egyelőre felfüggesz-

tettük a munkálatokat és elhatároztuk, hogy várunk még egy hétig, mely idő alatt a növekedő meleg megrohaszthatja a jeget.

Ezalatt a hajó baloldalán tovább fűrták a jeget és 13 akna készült, melyeket hármankint robbantottak fel. Ez 21.-én történt. A hajó erősen megrázkódott, az ajtók mind lepattantak sarkaikról; de a jég egész tömegében ekkor sem mozdult meg; csak a szokott hasadások képződtek a jégben. Július

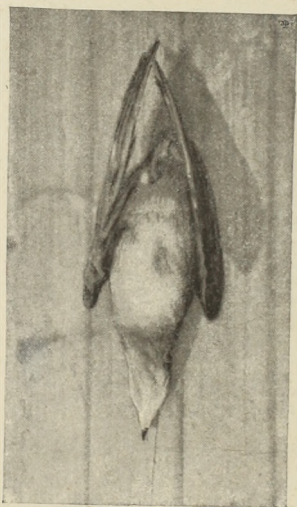
A tatnál lefolyó csatorna.

29.-én és 30.-án nyolc löpor- és egy lögyapotrobbantás történt a csatorna külső részén. De körülbelül 18 órai munkával csak 6—7 méter jeget sikerült leválasztani.

Augusztus elsején a keleti szél fuvalma a Károly-Sándor- és Rudolf-főherceg-szigetek között a jégmezőt a parttól vagy 200 méternyire eltávolította, egyúttal délfelé az Alka-fok irányában tág csatornát nyitott, melyen a hajó könnyen keresztül haladhatott. Még egy csatorna nyílt a Hohenlohe- és Károly-Sándor-szigetek között. Végére a tenger megszabadult a jégtől és előre látható volt, hogy egy

pár óra múlva a szél oly állapotba hozza az öblöt, amilyenben az tavaly volt. Amerre csak látott az ember, sehol a szemhatáron jégzaj nem mutatkozott s a jégnek ezen ellódulása biztos jeléül szolgált annak, hogy a Ferenc-József szigetcsoport ép oly kiterjedésben jégmentes, mint az előző évben volt. Augusztus első napjaiban voltunk, nagy munkát végeztünk, de minden eredmény nélkül. Az a kérdés aggasztott bennünket, vajjon csakugyan másodszor

kell-e itt telelnünk s el van-e veszve az *Észak Csillaga*?

Stercorarius parasiticus.

Ujra és lázas tevékenységgel folytattuk az aknamunkát a hajó körül. Három löporos akna, egymástól úgy, mint a hajótól 1.5 méternyire, felrobbanása végtére nagy jégtömeg leválását idézte elő, melyet részint löporral, részint fej-szével előbb kisebb tömegekre, majd kis darabokra apróztunk fel. Így keletkezett az első víztükör, mely a további munkát már könnyebbítette. Az összezúzott jeget rudakkal a hajó mellett elhaladó csatornába löktük, honnan a tengerbe jutott.

Minthogy a csatornák mélysége 50 – 60 centiméternél nagyobb nem volt, a jeget igen kis darabkákra kellett zúzni, hogy eltakarítható legyen. Augusztus 2.-án és 3.-án ugyanezen módon tovább folyt a munka s így felszabadult a tat és a baloldalnak a középrészig terjedő darabja.

Mindnyájan hévvel dolgoztunk. Nem akartunk vesztetni egy napot sem, mert talán éppen attól az egytől függött annak lehetősége, hogy még ez évben hazajuthassunk. A munka reggel nyolc órától esti hétig folyt, csupán étkezéskor tartottunk rövid pihenőket és némelykor tízig is dolgoztunk. A csatornák, melyekbe legényeink a szaka-

datlanul feldarabolt jeget lökték, kettős szolgálatot tettek: a jégdarabokat a tengerbe vitték és gyorsan elmosták a hajó oldalánál levő jeget.

Mínthogy már csak kevés robbantásra volt anyagunk, mindegyiknek megtörténte után a jégben támadt nyílást fejszékkel tágítottuk, hogy először a kis darabok, majd ezek eltávolítása után a nagyobbak is a víz felszínére emelkedhessenek. A doktor volt e munkálkodásnál a legfáradhatat-

Vadászatról visszatérőben.

lanabb. Csónakban ülve, némelykor órákon át makaeszkodott, hogy kis jégnyelveket letöredezzon, minek megtörténte után aknafúrás nélkül is nagy jégtömegek kerekedtek fel s a víz színén úszkálva oly erővel ütköztek a csónakba, hogy majd felfordították. Ezen a ponton a jég a nyomás következtében felhalmozódott a hajó alatt; ezért egymás fölött levő nagy tömegeket találtunk s ezek között elhelyezett vízrétegeket, melyek tévútra vezették az embert, mert azt a látszatot keltették, hogy már minden jég el van távolítva, holott volt még olyan, amely a hajó fenekéhez tapadt.

Habár a munka igen fáradságos volt, az idő elég gyorsan telt, különösen a folyvást felmerülő véletlen esetek következtében. Embereink fejszékkel nekiestek a víz színére bukkadó nagy úszó jégdaraboknak. Ezeknek, mielőtt egy részük le volt törve, megváltozott az egyensúlyi állapotuk, a tömeg ingadozni kezdett és végtére felfordult, miközben a rajta dolgozó emberek is önkénytelen hideg fürdőt vettek.

Augusztus 6., 7. és 8.-án a hajó mentében 2—3 méter-

Aknafúrás a jégben.

nyire egymástól robbantottuk fel az aknákat és minden robbantás után több órán át fejszével dolgoztunk; ily módon sikerült a hajó baloldalánál 4—5 méter szélességű víztükröt létesíteni és ekkor már csak a hajó orránál tartotta vissza a jég az *Észak Csillagát*.

Augusztus 8.-án éppen 11 hónapja volt annak, hogy odahagytuk a hajót. Délután ezt egy aknarobbanás folytán megmozdulni és aztán lassan fölegyenesedni láttuk. E pillanatban általános lelkesedés tört ki. Megvolt a jutalom a kiállt súlyos fáradságért; ismét birtokába jutottunk hajónknak

és munkálkodásunk e részének jó eredménye reménylenünk engedte, hogy a hátralevővel is boldogulni fogunk.

A következő napon folytattuk a jégtörést, hogy a hajó orránál oly víztükör képződjék, melyben a hajó mozoghasson s így orrával és a gép segítségével végezze azt a munkát, melyet eddig a lőpor és karjaink ereje hajtott végre. Két-három robbantással letörtünk vagy tíz méter jeget; de

Víztükör a hajó hosszában.

most a munka megnehezedett, mert a jég alsó része, ahol a lögyapot-aknák fel nem robbantak, nem volt eléggé töredezett. Most vettük észre, hogy ahol a robbantások eleinte látszólag nem vezettek eredményre, mégis meglazult a mélységben a jég összefüggése. De ahol egyáltalában fel sem robbantak az aknák, ott kétszeres idő kellett, ha csak egy pár méternyire akartunk haladni.

A part mentében a keleti szellőktől hajtott egész jégmező elmozdult már és 180 méternyire a hajótól teljesen jégnélküli kies vízfelület terült el, melynek végét a tenger-

partról be sem láthattuk. A jégbe bebörtönözve, valóságos tantaluszi kínt kezdtünk érezni. Augusztus 9-én este már csak öt robbantásra volt anyagunk. A hajó, mely előtt csak 10 méternyi víztükör volt, nem rendelkezett elég térrel, hogy neki iramodjék a jégtömegnek s így gyakoroljon reá hatást. Mindenfélét megpróbáltunk, hogy új robbantó módra tegyünk szert, még kénsavval is kísérletet tettünk, de merőben eredménytelenül.

Nagy jégdarab leválik a hajó oldaláról.

Az utolsó napon hűs keleti szél támadt és a nyílt tenger felé taszította a jeget. Ez alkalmat fel akartuk használni, hogy döntő kísérletet tegyünk lögyapot-robbantással. Mialatt embereink fejszékkel folytonosan tördelték a jeget a hajó közelében, felrobbant az akna az öböl jegének szélén. Ezúttal nagy volt a meglepetés: a robbanás. dőrejére az összeomló hótömegek robaja felelt, a jég pedig az akna körül 50 méternyi távolságra minden irányban összetöredezett és a víz felszínén úszkált.

Mindenki abbahagyta a munkát, mert nyilvánvaló volt, hogy fáradozásunk most már nemsókára véget ér. Esti hat óra

lévén, vacsorához ültünk, azután megint hozzáláttunk a munkához. Három robbantás elég volt, hogy a hajótól számított 30 méter távolságig megtöressék a jég, melyet a szél sebesen a nyílt tenger felé hajtott. Egy utolsó jégtömb, a többieknél vastagabb, választotta még el a híg víztől a hajót. Hajnal előtt félkettőkor próbáltuk azt felrobbantani, de kellő siker nélkül; csak nagy repedés támadt a jégben.

Az Észak Csillaga ismét egyenesen áll.

Ennélfogva abbahagytuk a munkát; nappal akartuk folytatni, abban a reményben, hogy a szél és az éjjeli dagály hatása alatt el fog mozdulni a jégmező.

Mialatt egyszerű ebédünket elköltöttük, a kívánt esemény bekövetkezett. Nemcsak a hajó előtti jég, hanem az öböltől északra levő is a szél lökésétől megindult és magával hurcolta a horgonnyal belé kapaszkodó hajót, melyet nem kellett ugyan összezuzástól féltetni, de a mozgó tömeg az öbölből jó messzire elsodorhatta. Ugy, ahogy vol-

tunk, ki papucsban, ki cipővel a lábán, eszeveszett futással igyekeztünk a hajó födélzetére jutni, mielőtt még nagyon messzire távozik a parttól. Sikerült aztán alkalmas eszközökkel a hajót megállítani és egy helyben tartani. Köröskörül az egész tömeg, az öböl háttérétől a tengerig elódult és pompás, természetes kikötő tárult elénkbe: annyi fáradozásunknak színtere. A sátorba visszatérve e nagy

Csatornát vájunk, hogy a hajót kiszabadítsuk.

izgalom után, az éjszakát zavartalan pihenéssel tölthettük, bízva abban, hogy most már semmi sem akadályozhatja útrakelésünket. De ezzel ugyancsak sietnünk kellett, mert a tenger az utolsó napokban már újból kezdett befagyni a hajó körül.

A vasárnapot pihenésre használtuk. Másnap, augusztus 13.-án, kicseréltük a kormányt. Tizennegyedikén a szén egy részét a hajóra raktuk. Délután az utóbbival a sátor köze-

A HAJÓ KISZABADÍTÁSA ROBBANTÁSOKKAL.

lébe óhajtottunk volna jutni, hogy az élelmiszert és minden más holminkat is felrakhassuk, de mikor meg akartuk indítani, csak akkor láttuk, hogy megfeneklett az alacsony vízállás és a tatban elhelyezett szénnek súlya miatt. A dagály beálltával ismét úszott az *Észak Csillaga* s a gép nagy örömmünkre előre hajtotta. Gyönyörködtünk benne, amint félrelökdöste a jeget és néhány száz méternyire a kunyhótól horgonyt vetett. Habár sokat is szenvedett a jég nyomásától,

Indulásra készen.

még elég szilárd volt s midőn fölegyenesedve, szabadon és indulásra készen állt előttünk, úgy véltük, hogy már Olaszországban vagyunk ; nem is gondoltunk a nehézségekkel, melyek a Barents-Tengerig való hajózás alkalmával még reánk váraкоztak. Még aznap este végkép elhagytuk a táborát és átvitettük az ágyakat az új helyiségbe, melyet az ács a földélzeten készített.

Augusztus 15.-én reggel a sátorból elvittem a hátra-maradt ruha-ládákat s konyhadarabokat. Délután nyolc órára való élelmet szállítottunk a hajóra. Ez a munka igen

gyorsan haladt, mert a hajó oly helyen horgonyzott, ahonnan a ládákat közvetlenül, csónakok használása nélkül a hajó födélzetére lehetett vinni.

Hat óraker a köd eloszlott s gyönyörű est következett. Könnyű délkeleti szellőtől egészen kitisztult a szemhatár. Elhatároztam, hogy elhagyjuk az öbölt. Augusztus 16.-án hajnal előtt félkettőkor, teljesen felkészülve elindultunk s lassan eltávoztunk a parttól. Megkerülve az öböl jegét, mely oly sokáig fogságban tartott bennünket, három-

Elhagyjuk a Teplitz-öbölt.

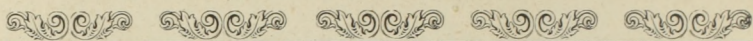
szor hurrah-t kiáltottunk. De e pillanatban feléledt ama társaink emléke is, kik nem jöhettek haza velünk. Lemondtunk már a reményről, hogy valaha viszontláthatjuk őket. Észak felé révedezett tekintetünk, hol a jégtől ment nagy vízterületen túl bizonyosan már a jég közé temetve porladozik QUERINI, a készséges STÖKKEN és a hű OLLIER. Sírjaikra sohasem fogunk többé akadni, mert a Jeges-Tenger féltékenyen őrzí titkait.

A ládába csomagolt ruhaneműeken kívül, melyek egy puskával és történyekkel együtt az ács házikójában maradtak, annyi élelmet hagyunk hátra, hogy húsz embernek is

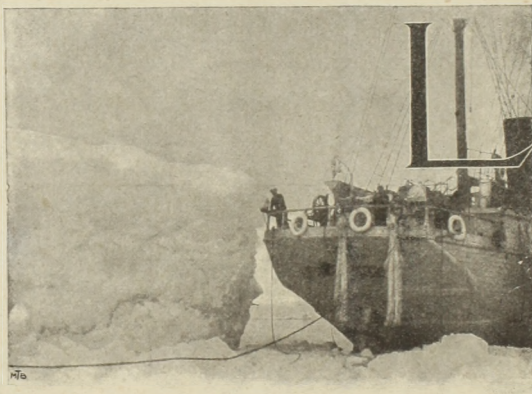
egy egész évre elég lett volna, azonkívül sok mást, ami nem volt teljesen nélkülözhetetlen a fődélzeten, petroléumot, szenet és egy csónakot. Az életben maradt kutyák közül csak a legerősebbeket vittük magunkkal, valamint azokat, amelyeket a szánkák húzására használtunk. A többieket legnagyobb részt leöltük; csak nyolcat kiméltünk meg (négy hím, két nőtényt és két téli szülöttet).

TIZENHATODIK FEJEZET.

Visszatérés a Flóra-fokhoz. Norvégiába érkezésünk.

Legszebb idő volt másnap reggel, szél nem fújt; az eléggé tiszta szemhatár arra a reményre jogosított, hogy gyorsan hajózhatunk dél felé. A jégzaj nagy távolságban látszott a szemha-

tár szélén és köröskörül, nyugat, észak és dél felé oly vízterület terült el, melyen egyáltalában nem volt jég.

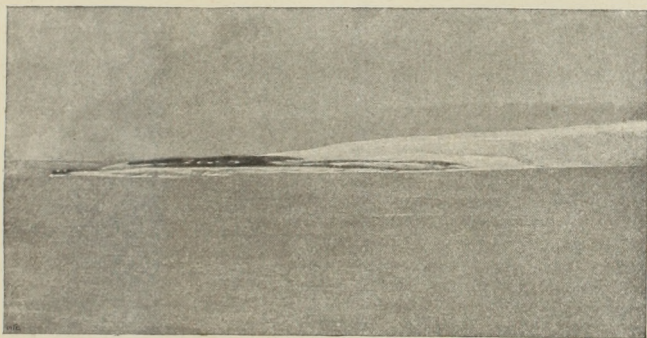
A hajó lassan haladt, mert még nagy jégtömböket hurcolt magával, melyek oldalához tapadtak. Amint azok lassankint leváltak, a sebessége is fokonként növekedett, míg óránként hat mérföldnyit tett. Lassankint eltűnt szemünk elől az öböl, ahol tizenkét hónapot töltöttünk. Először az Oszlopfok sziklái tűntek el, azután az Alka- és Brorok-fok, ezalatt pedig délen a Clemens-Markham fok lett láthatóvá.

A Hohenlohe- és Károly-Sándor-szigetek között levő csatorna nyitva állt, de az előbbi évtől eltérően a csatornából a jég sodra nem nyugatnak irányult, mi annak jele

volt, hogy a jégzaj szilárd lehetett a Rudolf-szigettől keletre. A Károly-Sándor-szigethez közeledve, tisztán láthattuk a Fel-der-fokot, melyet első utazásakor PAYER és a Brogger-fokot, melyet NANSEN fedezett föl. Köd vett körül bennünket, mikor a Brogger-fokon túlhaladtunk, mindamellett ugyanabban az irányban hajóztunk este nyolcig, amikor a ködön keresztül az Ommaney-sziget körvonalai tűntek eléinkbe.

Egyfelől a part, másfelől Ommaney-, Harley- és Neale-szigetek között áthajózva, a Mária-Erzsébet-sziget felé vet-
tük útunkat, de ennek közelébe érve, keleti oldalán a jég

Az Oszlop-fok eltűnik szemünk elől.

miatt nem haladhattunk; ennél fogva a nyugati oldalon dél-
nek tartottunk a Viktória-királynő-tengerére.

A friss délkeleti szél állandóan kezdett fújni és a köd korlátozta a szabad kilátást. Időközönként szétszórt jég-
darabokkal telt területen hajóztunk át, melyek azonban fel
nem tarthattak bennünket. Esti nyolc óra felé a ködön
keresztül megpillantottuk György herceg földjének északi
partját. Úgy látszott, hogy nyugat felé a víz mindinkább
tisztul s így ezt az irányt követtük. De mikor a Murray-
fokon túl voltunk, kissé kiderült az idő s észrevehettük,
hogy az egész Britt-csatornát elzárja a jég.

Nyugati irányban a Sándor-föld felé lehetetlen volt
hajózni. Keleten azonban számos csatorna látszott, tehát

kelet felé tartottunk. Időközben átlátszó tiszta lett az idő s ez nagy segítségünkre szolgált, midőn egyik csatornából a másikba hajóztunk s minden pillanatban meg kellett állnunk. Olykor aggodalmas percek voltak s szemünk a kapitány felé fordult, ki az árboc-kosárban gyakran negyed-órákon át kémlelte, hogy melyik a legjobb út. Így érkezünk négy óra felé Eaton-szigetéhez, ahol újra köd környékezett bennünket. Rövid út befutása után ismét megakadtunk. Nem voltunk még nyílt tengeren, hanem csak egy tágas csatornában. Innen kijutva, egész reggel egy helyben maradtunk, várva az idő kitisztulását. Mikor ez bekövetkezett, igen

Az Alka- és Brorok-fok.

elcsüggesztő látvány tárult elénkbe. Megint egy szűk csatornában voltunk a Hooker-sziget mentében; dél felé a Britt-csatorna, azontúl pedig a Barents-Tenger jéggel volt borítva oly helyen, ahol egy évvel előbb akadálytalanul járt hajónk.

A szélről hajtott jégzaj minket is visszavitt az Eaton-sziget felé. Friss szél fútt egész éjjel. Reggel könnyű északról jövő szellő váltotta föl. Ekkor a jég mozgása is megszűnt, majd — egy idő múlva — délkelet felé kezdett indulni. Nem ámíhattuk többé magunkat: a jég hatalmába kerültünk, az pedig a szél szeszélyétől függött.

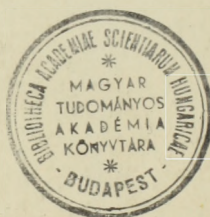
A hó 18. és 19. napját a Hooker-sziget felé nyitott kis öbölben töltöttük. Ez a hely nyüzsgő élettel volt telve:

A HERTHA ÉS AZ ÉSZAK CSILLAGA TALÁLKOZÁSA A HAMMERFESTI ÖBÖLBEN.

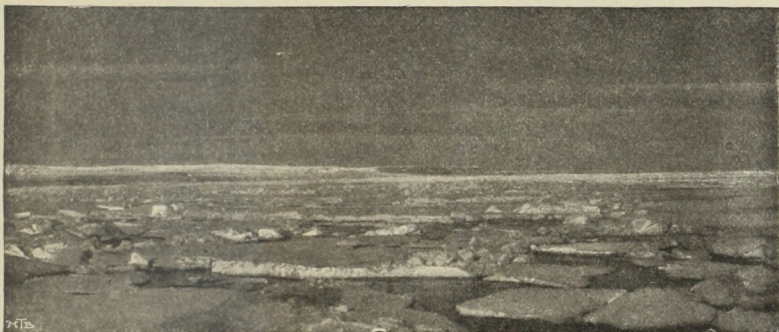
ADRIANUS VAN DER KAMPEL

medvék, fehér delfinek, narvalok és fókák szórakoztattak bennünket kényszerfogságunkban. Tanui voltunk egy medve fókavadászatának. A medve a jégmező szélén lopódzott mindközelebb, lehetőleg rejtőzködve, hogy a parthoz közeledő fókára vethesse magát. Így a hajó szomszédságába került s nem vette észre, hogy többen közülünk mozdulatait ép oly figyelemmel kísérik, amilyennel ő a fóka mozdulatait kémleli. Amikor legkevesbbé várta, ledurranítottuk.

Augusztus 19.-én este kiderült az ég és a víztükör

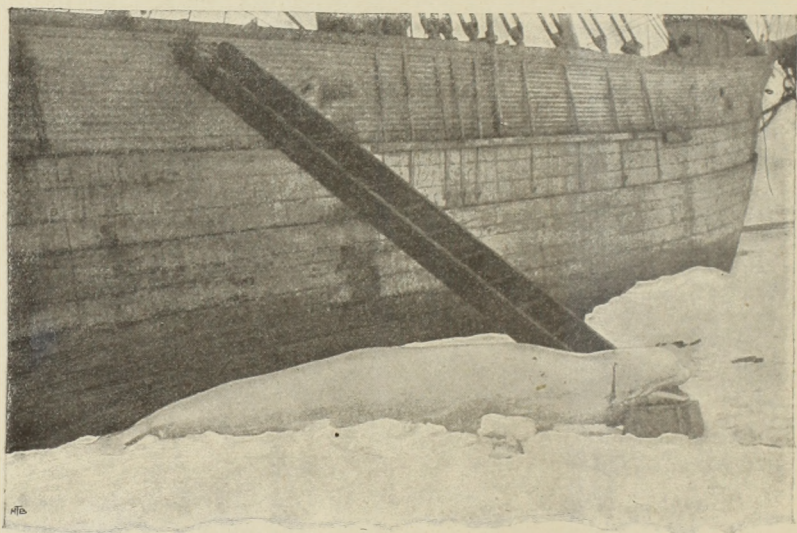
A Britt-csatorna jege.

körülöttünk tágult. Mi ekkor déli irányban, amennyire csak lehetett, a Barents-fok felé haladtunk. A gyönyörű éjszakában láhattuk köröskörül a Hooker-, May-, Etheridge- és Northbrook-szigeteket. Az ugyanakkor uralkodó szélsécsend miatt a jégmezők egymástól kissé el voltak távolodva s a hajó képes volt közöttük lassan a Barents-fok irányában előrehaladni.

Négy órai makacs küzdelemmel hat-hét mérföldnyire közeledtünk a Northbrook-sziget felé. A kapitány nagy jártassága rendkívüli segítségünkre volt. Ő az árboc tetejéről egy pillanat alatt fölismerte, hogy a sok csatorna közül melyikben juthat a hajó előre. Egyik csatornából a másikba csapongott; folyton ide-oda kerüldözött, majd

megállította a gépet, hátráltatta a hajót, majd teljes erővel neki vitte a kisebb jégmezőknek, melyek között utat vágott magának. Ily módon csak szüntelen értelmes elővigyázat óvhatta meg a hajót a sérülésektől, midőn erőszakkal törtetett előre.

Habár az árboc tetejéről nem látszott jégtől ment víz a Northbrook-szigettől délre, meg voltunk győződve, hogy a Barents-fokhoz eljutni egyértelmű lesz a Flóra-fok eléré-

Fehér delfin.

sével. De éjjel felé úgy beszorultunk a minden oldalról környező jég közé, hogy meg sem mozdulhattunk.

A helyzet nem volt nagyon kecsegtető, különösen oly hajóval, melynek oldalai már előbb erős megpróbáltatásnak voltak kitéve. Mindent, ami arra való volt, hogy szükség esetében gyalog telessük meg az utat a Flóra-fokig, ú. m. élelmiszereket, sátrakat, petroleumot, ruhadarabokat, puskát és töltényeket a hajó födélzetén készen tartottunk, hogy kezünk ügyében legyen minden eshető-

ségre. A hónap 20.-ik napjától a 23.-ikig jég közé voltunk bezárva, mely északnyugatra vitt bennünket.

Huszonharmadikán este friss délkeleti szél támadt, a legrosszabb szél. Az egész jég északnyugat felé kezdett úszni és reggel hétkor csak két-három mérföldnyire voltunk Eaton szigettől. A hajót magával vitte a jég három hatalmas, a szigettől délre megakadt jéghegy felé. Sűrült a szél, közben-közben havazott és a mozgó jégtömegek minden oldalról nyomást gyakoroltak a hajóra. A helyzet nyugtalanító volt és fűtött géppel és felszerelt szivattyúkkal minden eshetőségre készen voltunk.

Egy jéghegy közelében.

A három jéghegy egymástól néhány száz méternyire háromszögben állott olyformán, hogy a középső legközelebb volt hozzánk. E kolosszusok valamelyikének nekimenve, el lehattünk rá készülve, hogy a hajó megáll és oldalával kénytelen fölfogni az észak felé tetemes sebességgel mozgó jégzaj nyomását. A legközelebbi jéghegytől néhány száz méternyire a jégmező, mely minket magával vitt, megállt. A többi jég azonban folytatta útját észak felé

Kis és nagy jégdarabok szélesebben vonultak el az *Észak Csillaga* oldalánál. Nagyszerű látvány volt, de nyugtalanító. Óriási csapás lett volna, ha a hajó a mozgó jégben tönkremegy. Körülbelül egy órán át teljes gőzerővel ama jégmező szomszédságában tartottuk a hajót, mely eddig is támaszpontja volt s talán tovább is védelmet nyújtott. De sokáig nem tarthatott e védelem. A kapitány, midőn mellettünk tovaszáguldani látta a jeget, legjobbnak találta annak sodrát követni s a jéghegyet ügyes mozdulattal kikerülni. Bár én ezt veszélyesnek tartottam, jobbat tanácsolni nem tudtam. A kapitány felhasznált egy pillanatot, midőn szabad víztükröz képződött körülöttünk, mert a jéghegy nyomásának kitett jégmező minden irányban összetöredezett, és a hajót ügyes kormányzással a mozgásban levő jég közé terelte, mely kisebb mértékben volt összenyomva, mint első tekintetre látszott s nem gátolta a jéghegytől való eltávozásunkat. A jégtől sodortatva, a veszélyes ponton csakhamar túl voltunk. Folytattuk e hadargást a ködben, hogy a sötétben felcsillámló második jéghegyet kikerüljük. Ez sikerült és a hajó végre olyan víztükrön ringott, mely észak felé körülbelül egy mérföldnyire terült. A jéghegyen vetettünk horgonyt s tizenhét óra óta most először élveztünk egy kis nyugalmat. Épen a jéghegyek, melyek annyi félelemre adtak okot, nyújtottak most oltalmat nekünk.

Az éj folyamában elcsendesedett a szél. Gyönyörű idő következett másnap; de helyzetünk bizonytalan volt. A szél-től már nem északnak hajtott jég betöltötte a víztükröt, ahol menedéket kerestünk. Estve dél felé kezdett mozdulni a jég s egy nagy mezeje, melyet a víz sodra a hajóhoz lökött, ehhez oly erővel ütődött, hogy vagy 20 foknyira oldalt döntötte. Szerencsére a hajó előrésszel kitérhetett és ekkép kiszabadult a félelmes szorongatásból. De más jég-tömegek siettek felénk s körülzárással fenyegettek. A drótköteleket meg kellett oldanunk és a horgony hátrahagyásával teljes gőzerővel menekültünk a jéghegy mellől; egy pillanat alatt minden oldalról körülvelt bennünket a jég.

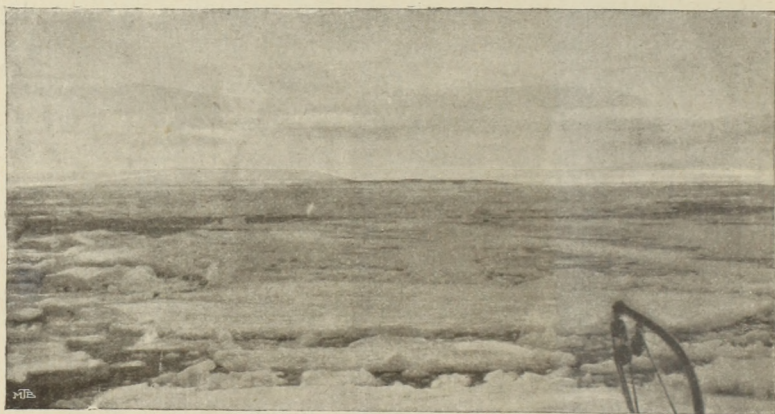
Ez estve hasztalan volt minden igyekezetünk, hogy a Hooker-szigetet elérjük s ott horgonyt vessünk. Vissza kellett térnünk az egyedüli víztükörbe, mely a Britt-csatornában a jéghegyek és a Flóra-fok között még található volt. Az éjtszaka egy része azzal telt el, hogy a jégnyomás elől kitérni s lehetőleg északra jutni törekedtünk. Míg tiszta idő volt, mindkettő sikerült, de a köd beálltával feladatunk lehetetlenné vált. Északra sodortatva, szerettünk volna ismét az Eaton-szigetre akadni; egy ideig azt sem tudtuk, hol vagyunk. Végre a halvány szürkületi világosságnál, midőn a köd is egy pillanatra eloszlott, sikerült az említett szigethez elvetődnünk, arra az egyetlen helyre, hol biztosak lehettünk, hogy a jég magával nem sodor bennünket.

Itt töltöttük a hónap 26.-ik és 27.-ik napját folytonos izgalmak között. A Britt-csatorna jege az Eaton-sziget közelében nem tudott nyugalomba jönni és a hajó oldala mellett óránként 2—4 kilométer sebességgel siklott el. Több kilométernyi felületű jégmezők sodróttak így tova és súrolták a hajó falát. Némelyik jégtömeg nem gyakorolt nyomást, másik — valamiben megakadva — tengelye körül forgott és az *Észak Csillag*-t oldalba döfve, a part felé lökte. Egy ily alkalommal a hajó a part mellett levő jéghegybe ütközött s kormányrúdja és korlátja meg is sérült. Ezuttal még nem volt komoly baj; de attól lehetett tartani, hogy bármely pillanatban súlyosabb történhetik.

Már-már azt hittem, hogy az Eaton-sziget mellett önkénytelen második telelésre leszünk kárhoztatva. A szél ismét északról kezdett fújni és várakozásunk ellenére délen nem nyílt csatorna. De csatornák hiányában hogyan juthattunk volna a Barents-fokig? A jégtömegek most dél felé úsztak és mozgásuk csak rövid percekig szünetelt, holott az előző napokon, míg szélesend uralkodott, felváltva déli és északi irányú mozgásuk volt a csatorna keleti oldalán elég erős dagály következtében. Minthogy a víz sodra szakadatlanul vitte a jeget, ez utóbbi — úgy látszott — a csatorná-

ból ki-, a Barents-Tenger felé tartott. Hogy tehát a Barents-fokhoz érhessünk, igyekeznünk kellett a jég közé kerülni s vele együtt tovasodortatni.

Huszonhetedikén este a hajó egy víztükörbe jutott, mely az Eaton-szigettől nyugatra, a Miers-csatorna irányában képződött. A következő napon kissé élénkült a szél s nem kis meglepetéssel láttam, amint dél felé a földélzetre léptem, hogy az Eaton-sziget a szemhatár szélén van, a Northbrook-sziget pedig, melyet előző este alig tudtunk megkülönböztetni, tisztán kivehetően előttünk áll. Kétség-

A Britt-csatorna folyásában.

telenül nagyobb mértékű volt a jég mozgása, mint gondoltuk. Nem vitt bennünket a Miers-csatorna felé, mint eleinte látszott, hanem délnyugati irányban egész nap és egész éjjel, azután pedig a Northbrook-sziget partján végig.

A következő napon, 29.-én, elég gyorsan haladtunk, északkeleti és északnyugati szelektől hajtva naponta 14 kilométernyinél is hosszabb útát téve meg és 30.-án este csekély távolságra voltunk a Barents-foktól, ahova, ha a szél nem változik, másnap reméltünk elérhetni. Az éjszakát nagy félelmek között töltöttük. A szél irányváltozása azt jelentette volna, hogy éppen abban a pillanatban, midőn a

célhoz értünk, visszalökődünk a csatornába, ahonnét talán ki sem szabadulhatunk, s ekkor még egy telet töltünk e tájon, a mult évinél rosszabb viszonyok között; sőt esetleg hajónk is elvész. Az éj folyamában, nyugtalankodva, többször fölmentünk a födélzetre. Az északnyugati szél nem csendesedett, a Barents-fok mindinkább közeledett. Hajnalodott. A Barents-Tengerben kelet és dél felé, amerre a szem ellátott, jégzaj terült el. Nyugaton a Northbrook-sziget

A megmaradt kutyák az Észak Csillagán.

hosszában a szárazföldről tíz mérföldnyire jégtől szabad volt a tenger.

Már előző este igyekeztünk, felhasználva minden pillanatot, midőn a jég kevésbbé volt összeszorulva, ha csak arazonkint is, a tengerfok nyílt vize felé jutni. Ez 31.-én reggel végre sikerült. Megszűntek a nehézségek és a hazatérés, mely eddig oly bizonytalan volt, most már csak néhány nap kérdése lehetett.

A Britt-csatornán, melyet a mult évben a hajózásra nézve nagyon kedvező évszakban jártunk be, most ime másodszer, bizonyára sokkal alkalmatlanabb viszonyok kö-

zött hajóztunk át. Bátran mondhatni, hogy ez a csatorna, valamint a Viktória-királynő-tengere is, ha nem mindig, de majdnem mindig hajózható nyáron, július 15.- és 20.-ka közt, mely időszak szerintem a Ferenc-József-szigetecsoport átkutatására is a legalkalmasabb.

Sebesen haladtunk a Flóra-fok felé. Azzal a reménnyel érkezünk oda, hogy már várnak reánk elveszett társaink s ott lesz a posta is, melyet valamely cethalászhajó hozott magával. A sziklát most sokkal kevesebb hó takarta, mint tavaly. Számos madár röpködött ott és zöld volt a tengerpart, ahol a kunyhók álltak. Hasonlíthatatlanul szebb helynek találtuk, mint a Teplitz-öblöt. Sajnos, hogy társainknak semmi nyomára nem akadtunk.

Március 23.-ika óta, mely napon ők az expediciótól különváltak, öt hónap múlt el. Hiába találgatnók, miért nem jöttek vissza. Én mindig azt tartottam, hogy valami baleset érte őket, de minden hypothesis felállításától tartózkodom.

JACKSON kunyhójában nagy örömünkre oly levélsomagot találtunk, melyet a *Capella* július 13.-án hozott. Mindannyian jó híreket kaptunk s nagy mohón olvasták embe-reink a legfrissebb ujságokat. Ezalatt én EVENSEN kapitány társaságában fölmentem a hegyre, hogy a magasból jobban lássam, milyen irányban lesz legcélszerűbb délnek indulni. A Barents-foktól kezdve, a parttól több mint 18 kilométernyire fehéres vonalban huzódott nyugat felé a jégzaj. A Miers- és Nightingale-csatornákból jégnyúlványok indultak ki déli irányban. Délkelet és dél felé az ég színe mutatta, hogy a jég áthatolhatatlan; ellenben délnyugaton az égnek sötét színe a szemhatár közelében nagy kiterjedésű szabad tengerre engedett következtetni.

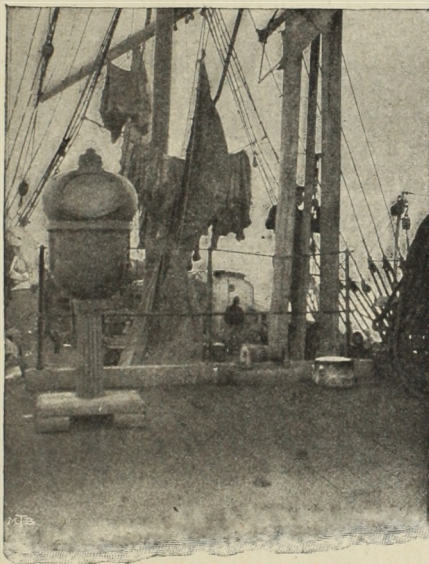
Pár órai megszakítás után még aznap este folytattuk útunkat; elhaladtunk a Grant-fok mellett, dél-délnyugati irányba fordultunk és nemsokára elhagytuk a partot, csak kevés jéggel találkozva haladásunkban. Eközben ismét felhők gyülekeztek az égen, eső és köd váltakozott. Másnap reg-

gel hét óra felé könnyű hintázó mozgásba jött a hajó s e mozgás, mind felismerhetőbbé válva, értésünkre adta, hogy a jégzaj elmaradt mögöttünk.

Még csak olykor-olykor pillantottunk meg jeget nyugati irányban, hol közel, hol távolabb az útvonaltól, melynek célja most az Északi-fok volt.

Szeptember 2.-án állandó nyugati szél mellett viharos volt az idő s ekkor ismét jégterületek szomszédságába jutottunk, melyeken tiszta és csendes időben könnyű lett volna áthalolni; de a ködben, mely körülvelt bennünket, a szélvésztlől felkorbácsolt hullámok között az éj sötétjében nem volt csekély dolog a dél felé vezető utat megtalálni. Már nappal, midőn a viharos tengeren egy jégrétegen akartunk áthaladni, egyszerre nagy jégtö-

Úton Európa felé.

megek közé kerültünk, melyek majd a hullámok hátán a fedélzetig emelkedtek, majd a mélységbe zuhantak, és 1000 tonnás jégdarabok lökései közepette izgalmas negyedórát éltünk át. A hajó ekkor a jég közé szorult, nem tudott tovább haladni és egy ideig csavarának nem kis veszélyeztetésével az úszó tömegek lökéseit kellett kiállnia. E válságos helyzetből kiszabadulva és ismét nyílt tengeren hajózva, eszünkben tartottuk a kapott leckét és nagyon óvatosan hatoltunk előre, hogy újból ily körülmények közé ne jussunk. A jégzaj búcsúüdvözlete volt ez, mely egy álmatlan éjszakánkba

került. Követve kelet felé a jég szegélyét, mindig nyílást kémelve, ahova a hajó férközhetett, hogy kiosonjon, este tíz órától majdnem éjfélutáni kettőig mindig csak hol közeledtünk a jéghez, hol eltávolodtunk tőle. Végre két óra felé eléggé járható területre értünk, onnan pedig a szabad tengerre. Reggel a szélvész is csendesült és a visszatérő nappali világosságban a szemhatáron köröskörül már csak tengert láthattunk.

Akadálytalan hajózás után 5.-én reggel Norvégia meredek szirtjeit pillantottuk meg. Mély megindulással szemléljük az európai szárazföldet. Még mielőtt horgonyt vetettünk Hammerfest mellett, a *Hertha* hajó jött elénkbe. Megismerem a fődélzetén SILVESTRI lovagot, ki az utolsó istenhozzádot mondta, mikor útrakeltem, és ime most a távoli szülőföld első üdvözlését is ő jött átadni. Fájdalom, nem vidám üdvözlő szóval fogadott, hanem halálhírrrel. A kegyetlen végzet az én szívemet is legérzékenyebben sújtotta azon a napon, midőn már eléggé fájt, hogy három családdal kellett tudatnom egy-egy derék fiának gyászos eltűnését.

Tromső felé folytatva útamat, onnét 6.-án reggel a következő sürgönyöket küldöttem Svéd- és Norvégország, valamint

III. VIKTOR EMANUEL, Olaszország királya, Ő Felségeiknek.

OSZKÁR király Ő Felségének — Stokholm.

„*Észak Csillaga* megérkezett. CAGNI korvettkapitány a 86° 34' szélességéig hatolt. Fájdalom, siratnom kell a norvég STÖKKEN-t és két olaszt, kik a szánkaexpedícióban résztvettek és a hajóhoz nem tértek vissza. A segítség, melyet az expedíció norvég tagjaitól kaptam, fokozta a norvég nép iránt érzett rokonszenvedet. Fogadja Felséged kegyesen az expedíció tagjainak tiszteletteljes üdvözlését.“

III. VIKTOR EMANUEL király Ő Felségének.

„Az *Észak Csillaga* megérkezett. Tovább indul Tromső és Christiania felé. Múlt nyáron, a Britt-esatornán áthaladva, a Rudolf-főherceg-szigeti Fligely-fokon túl jutott és telelni a Teplitz-öbölbe szállt a 81° 47' szélesség alatt. Szeptember

8.-án erős jégnyomás széles léket vágott rajta. A vizet feltartani nem tudván, elhagytuk a hajót, megmentettük az élelmiszereket és felszerelést. Az árbocrudakból és vitorlák-ból kunyhót építettünk a tengerparton s abban jól töltöttük a telet. Az év elején megfagytak az ujjaim és a balkéz két ujjának végét amputálnom kellett. CAGNI-ra bíztam a szánka-

Tromsøbe érkezünk.

expedíció vezérletét. Elindult február 20.-án. Erős hideg két nap múlva visszatérésre kényszerítette. Március 11.-én az expedíció, melynek QUERINI, CAVALLI, a hajó egy gépésze, két olasz tengerész, négy kalauz voltak tagjai, CAGNI vezérletével ismét útrakelt 13 szánkával és 104 kutyával; az első két napon még 3 norvég is segítette. Az első csoport: QUERINI, a hajó gépésze, és egy kalauz 12 napi menet után visszaküldetvén, a kunyhóba többé nem érkezett meg.

A második csoport: CAVALLI, egy tengerész és egy kalauz, 20 napi menet után indult vissza és kifogástalan állapotban április 18.-án érkezett a kunyhóba. CAGNI két kalauzzal és egy tengerésszel április 25.-ig észak felé nyomult és a 86° 34'-nyi szélességig jutott. Az úszó jég erős mozgása és az élelmiszerek hiánya nehezé és fáradságossá tette e csoport visszatérését. Több héten át kutyák húásával táplálkozva, június 23.-án ért a kunyhóba, miután 104 napot töltött a jégzaj hátán. A Petermann-föld és az Oszkár- király-föld nem létezik. Az *Észak Csillaga*, a jégre támaszkodva, nem süllyedt el. Abban a reményben, hogy mégis csak felszabadíthatjuk, már az ősz végén a legszükségesebb javítási munkálatokhoz kezdtünk, melyeket júliusban folytattunk, és sok erőlködés után annyira vittük, hogy augusztus 8. án a hajó ismét szabadon úszott. A Teplitz-öböl elhagytuk 16.-án. A Britt-csatornában két héten át a jég közé voltunk szorulva. Augusztus 31.-én értünk el a Flóra-fokhoz, ma Hammerfestbe. Mikor CAGNI visszaküldte QUERINI-t, még látható volt a Rudolf főherceg szigete; az idő hideg volt ugyan, de szakadatlanul nagyon kedvező maradt, a jég a partig terjedt, minden körülmény nagy mértékben kedvezett visszatérésüknek. Nagy fájdalomra most már bizonyosnak kellennem, hogy QUERINI két emberével együtt véletlen baleset folytán életét vesztette. Minden megpróbáltatással megvívó bátorság, az expedició főnöke és minden tagja által tanúsított szívós kitartás, kimondhatatlan szenvedések dacára, biztosította az expedició sikerét és új dicsőséget szerzett hazánknak, midőn a háromszínű zászlót az eddigelé elért legmagasabb szélességben lobogtatni sikerült. Mindnyájan a legjobb egészségben vagyunk. Fogadja Felséged kegyesen az expedició tagjainak hódoló tiszteletét.

Ozlop-fok.

A Teplitz-öböl.

Alka-fok.

Felder-fok.

Észak Csillaga.